

Datum	Naam document	Toelichting
7 juni 2019	Onderhandeling afspraken Akkoord op Hoofdlijnen	Toelichting noodzaak starten onderhandelingen.
10 juli 2019	Mandaat onderhandelingen Shell en ExxonMobil om de maatregelen naar 12 bcm mogelijk te maken	Toelichting agendering mandaat onderhandelingen om gaswinning af te kunnen bouwen.
6 augustus 2019	Stand van zaken gesprekken Akkoord op Hoofdlijnen	Toelichting ontwikkelingen onderhandelingen.
21 augustus 2019	Stand van zaken heronderhandelingen Akkoord op Hoofdlijnen	Toelichting ontwikkelingen onderhandelingen.
28 augustus 2019	Bewindspersonenoverleg heronderhandelingen Akkoord op Hoofdlijnen	Vorbereiding bewindspersonenoverleg inzake onderhandelingen om de gaswinning af te bouwen.
4 september 2019	Kamerbrief Vaststellingsbesluit in Ministerraad	Vorbereiding toelichting uitkomst onderhandelingen in Ministerraad.
15 oktober 2019	Vorbereiding onderhandelingen Addendum Akkoord op Hoofdlijnen gaswinning Groningen	Toelichting vervolgproces inzake onderhandelingen Addendum. Hierbij zit een bijlage die vanwege het procesbelang van de Staat volledig vertrouwelijk wordt behandeld en achterwege blijft (pag. 7-15).
31 oktober 2019	Gesprek met Shell en ExxonMobil over de afbouw van de gaswinning	Toestemming om gesprek tussen bewindspersoon en Shell en Exxon Mobil in te plannen.
14 november 2019	Antwoorden op gestelde vragen bij nota proces onderhandelingen Addendum AoH	Nadere toelichting op gestelde vragen door bewindspersoon.
9 december 2019	Overzicht mogelijkheden 'oplossingsrichtingen' Addendum AoH afbouw gaswinning Groningenveld	Toelichting mogelijkheden onderhandelingen Addendum.
9 december 2019	Betaling op grond van Interim Akkoord	Toelichting en afronding bruto betaling Interim Akkoord.
6 januari 2020	Vorbereiding gesprek Henk Nijboer (PvdA)	Vorbereiding bewindspersoon op overleg met Henk Nijboer
11 februari 2020	Nota mandaatverzoek onderhandelingen Addendum op het Akkoord op Hoofdlijnen	Advisering en voorbereiding behandeling mandaatverzoek in Ministerraad.
25 februari 2020	Nota bijpraat Akkoord op Hoofdlijnen (AoH)	Vorbereiding gesprek bewindspersoon over stand van zaken onderhandelingen Addendum.
19 maart 2020	Conceptaddendum tegenbod Staat onderhandelingen AoH	Toelichting en verzoek verzending tegenbod Staat in onderhandelingen Addendum.
3 april 2020	Stand van zaken onderhandelingen Addendum AoH	Toelichting stand van zaken onderhandelingen Addendum met Shell en ExxonMobil.
9 april 2020	Stand van zaken onderhandelingen Addendum	Toelichting stand van zaken onderhandelingen Addendum met Shell en ExxonMobil.
14 april 2020	Overleg met Shell en ExxonMobil over onderhandelingen AoH	Vorbereiding gesprek bewindspersoon met Shell en ExxonMobil over de onderhandelingen Addendum.
29 april 2020	Nota	Toelichting en advisering stand van zaken onderhandelingen Addendum.
19 mei 2020	Stand van zaken onderhandelingen beëindiging gaswinning - termsheet	Advisering mogelijke uitkomst onderhandelingen met Shell en ExxonMobil. Hierbij zit een bijlage die vanwege het procesbelang van de Staat volledig vertrouwelijk wordt

		behandeld en achterwege blijft (pag. 5-6).
20 augustus 2020	Nota stand van zaken onderhandelingen gewijzigde inzet Norg en afwijking basispad AoH	Advisering inzake berekeningswijze gewijzigde inzet Norg en Alkmaar .
10 september 2020	Nota stand van zaken onderhandelingen gewijzigde inzet Norg en afwijking basispad AoH: proces vaststellen tribunaal	Toelichting stand van zaken en advisering onderhandelingen met Shell en ExxonMobil.
16 september 2020	Nota stand van zaken onderhandelingen gewijzigde inzet Norg en laatste punten afwijking basispad AoH	Toelichting stand van zaken onderhandelingen met Shell en ExxonMobil.
23 september 2020	Nota escalatieoverleg met Shell en Exxon nav de onderhandelingen gewijzigde inzet Norg en afwijking basispad	Vorbereiding overleg bewindspersoon met Shell en ExxonMobil.
1 oktober 2020	Nota 2 voorbereiding escalatieoverleg Shell Exxon nav de onderhandelingen gewijzigde inzet Norg en afwijking basispad	Aanvullende voorbereiding overleg bewindspersoon met Shell en ExxonMobil.
9 december 2020	Stand van zaken in de onderhandelingen met Shell en ExxonMobil over de inzet van Norg	Vorbereiding gesprek bewindspersoon met Shell en ExxonMobil.
17 december 2020	Het overeenkomen van een onderhandelaarsakkoord met Shell en ExxonMobil over de gewijzigde inzet van Norg	Advisering in te stemmen met het onderhandelaarsakkoord met Shell en ExxonMobil.
19 januari 2021	Nota onderhandelaarsakkoord Norg en informeren Kamer	Toelichting uitkomst onderhandelingen en vervolgproces.
17 februari 2021	Nota ondertekening Norg Akkoord en versturen Kamerbrief	Toelichting Kamerbrief ondertekenen Norg overeenkomsten.

TER INFORMATIE

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
7 juni 2019

Kenmerk
DGKE / 19140441

Bhm
19140562

nota

Onderhandeling afspraken Akkoord op Hoofdlijnen

Parafenroute
DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Op 28 mei heeft SodM geadviseerd de gaswinning al in het komende gasjaar terug te brengen naar 12 miljard Nm³ (bcm). Het op 31 januari door GTS geadviseerde winningsniveau is 15,9 bcm, maar wij onderzoeken of het mogelijk is om dit niveau te verlagen (hierover wordt u separaat geïnformeerd). Dit betekent dat er (nog) minder zal worden gewonnen ten opzichte van het basispad zoals is afgesproken in het Akkoord op Hoofdlijnen (hierna: AoH). Shell en ExxonMobil (hierna: Exxon) hebben laten weten te willen heronderhandelen.

Advies

Op korte termijn starten van onderhandelingen met Shell en Exxon.

Kernpunten

- In het AoH is voorzien in verschillende clausules met betrekking tot heronderhandeling. Eén van de clausules bevat een inspanningsverplichting om op verzoek van één van de partijen de balans van de afspraken van het Akkoord op Hoofdlijnen te herzien.
- Deze clausule kan onder meer worden ingeroepen op het moment dat er substantieel en materieel wordt afgeweken van het basispad. Daarnaast staat in het AoH een overlegverplichting dat indien het niveau van minder dan 12 bcm/gasjaar wordt bereikt. Als partijen niet tot overeenstemming komen is arbitrage mogelijk.
- Shell en Exxon zien – Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Ontvangen BBR

- In een gesprek met de Landsadvocaat is gebleken Procesbelang Staat. Wij vragen goedkeuring om op korte termijn onderhandelingen te starten:
 - In het AoH zijn belangrijke afspraken gemaakt voor de Staat die behouden moeten worden zoals de garanties voor schade en versterken en de afstand van de claim op niet-gewonnen Groningengas.
 - Een belangrijk deel van de maatregelen om de winning versneld te reduceren vereist de medewerking van Shell en Exxon. Zij zullen daarvoor ook extra kosten moeten maken. In het bijzonder geldt dit voor de inzet van gasopslag Norg, de (maximale) inzet van stikstof door GasTerra en het verwerken van de (bijkomende) kosten rondom schade en versterken.
Financiële en economische belangen van de staat
 - Ruwe inschatting financiële gevolgen maatregelen:
 - Een verlaging van 15,9 miljard m³ naar 12 miljard m³ voor het gasjaar 2019-2020 (de haalbaarheid hiervan is nog niet zeker) leidt bij een gasprijs van per m³ tot gederfde omzet van in totaal van Financiële en e waarvan ca. € Financiële en economische be voor de Staat en ca. voor € voor Shell en Exxon. Het bedrag waarvoor in de begroting bezuinigd zou moeten wordt overigens op een andere manier bepaald (excl. Vennootschapsbelasting en tegen de actuele gasprijs). Dit wordt nader bekeken in samenhang met het nieuwe advies van GTS.
 - Voor de onderhandeling is ook de daling van 17,4 miljard m³ naar 15,9 miljard m³ op basis van de raming van GTS van 31 januari 2019 nog relevant.
Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
 - Voor onderhandeling met Shell en Exxon moet daarnaast ook mandaat gevraagd worden bij de MR. Dit zal moeten worden voorbereid met FIN.
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Vertrouwelijk. Het starten van gesprekken kan bijdragen aan het voortzetten van bijvoorbeeld de nieuwbouwregeling. Vertrouwelijk

ADVIES MINISTERRAAD

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
10 juli 2019

Kenmerk
DGKE / 19176446

Bhm: 19178270

Kopie aan

Bijlage(n)

nota

Mandaat onderhandelingen Shell en ExxonMobil om de
maatregelen naar 12 bcm mogelijk te maken

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Onderwerp

De MR wordt verzocht in te stemmen met het formeel starten van de onderhandeling met Shell en ExxonMobil om de maatregelen naar 12 bcm mogelijk te maken. De MR wordt akkoord gevraagd op een onderhandelingsruimte van Financiële en economische belangen van de staat. Dit zou ten laste komen van het generaal beeld. De inzet is dat Financiële en economische belangen van de staat

Het is de verwachting dat een vorm van (gedeeltelijke) compensatie nodig zal zijn voor de tijdige medewerking van Shell en ExxonMobil. Een uitgewerkt onderhandelingsmandaat voor de periode na komend gasjaar tot aan sluiting van het Groningenveld zal na het zomerreces bij de MR worden voorgelegd.

Advies

Instemmen, eigen voorstel

Toelichting

- Het kabinet heeft in maart 2018 besloten om de gaswinning in Groningen zo snel als mogelijk te beëindigen.
- In de Kamerbrief van 17 juni jl. heeft het Kabinet aangegeven extra maatregelen te onderzoeken om komend gasjaar naar 12 miljard Nm3 te kunnen gaan conform het advies van SodM.
- Dit betekent dat er minder zal worden gewonnen ten opzichte van het basispad. Tegelijkertijd blijven de kosten voor schade en versterken onverminderd hoog. Shell en Exxon vinden dat hiermee een onhoudbare situatie is ontstaan.

Ontvangen BBR

- Shell en Exxon hebben daarom aangegeven artikel 1.5. van het Akkoord op Hoofdpijnen in te roepen. Hiermee start er op 15 juli een periode van drie maanden waarbinnen formeel overeenstemming gevonden dient te worden.
- Omdat medewerking van Shell en Exxon noodzakelijk is voor uitvoering van een belangrijk deel van de versnellingsmaatregelen om in komend gasjaar naar 12 bcm te gaan, hangt een akkoord samen met het tijdpad van het vaststellingsbesluit voor het gasjaar 2019/20 (dat voor 1 oktober dient te worden genomen).
- De daling van het komende gasjaar kan ook niet los gezien worden van het Kabinetsinzet om zo snel mogelijk naar nul te gaan.
- Het streven is om op korte termijn tot afspraken te komen met Shell en Exxon om het komend gasjaar naar 12 bcm te gaan.
- Voor de onderhandeling over alle afspraken uit het Akkoord op Hoofdpijnen die uit artikel 1.5 voortkomt, zal EZK na het zomerreces voor de resterende periode tot definitieve beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld een uitgewerkt onderhandelingsmandaat voorleggen aan de MR.
- In deze verdere onderhandelingen zal worden gekeken naar het totaalpakket (ook naar kosten over versterking, schade; garanties etc.) en dus niet alleen naar het winningsniveau. Daarnaast volgt EZK juist de veiligheidsadviezen van SodM op.

Afstemming andere departementen

- Het mandaatverzoek is ambtelijk afgestemd met FIN.
- BZK heeft aangegeven in te stemmen, Procesbelang Staat

Financiële toelichting

- De komende periode zal KPMG ons financieel ondersteunen bij de financiële analyses van de consequenties van de versnelde afbouw van de gaswinning in Groningen.
- Ruwe inschatting financiële gevolgen maatregelen voor het komende gasjaar:
 - Een verlaging van 15,9 miljard naar 12 miljard voor het komende gasjaar 2019-20 leidt tot gederfde inkomsten van ongeveer 400 miljoen voor de Staat. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
. Dit bedrag van 400 miljoen euro wordt ingepast in de julibrief, die ook in de MR van a.s. vrijdag voorligt. Per jaar: voor 2019: 80 miljoen euro; 2020: 230 miljoen euro; 2021: 90 miljoen euro.

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Bij VJN is al een verlaging van de gasbaten van de Staat van 17,4 bcm naar 15,9 bcm ingeboekt, Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Hierbij zitten nog niet de extra kosten die gemaakt worden voor het nemen van de maatregelen zelf, bijvoorbeeld investeringen in infrastructuur of het afdekken van prijsrisico's.

TER ADVISERING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
6 augustus 2019

Kenmerk
DGKE / 19197221
Bhm: 19201927

nota

Stand van zaken gesprekken Akkoord op Hoofdlijnen

Bijlage(n)

Parafenroute

DG KE

DG Bovenaronds

Persoonsgegevens

Aanleiding

Eén van de maatregelen om komend gasjaar de gaswinning uit Groningen te beperken tot het door SodM geadviseerde niveau van 12 bcm is de inzet van Norg voor het deels vullen van gasopslag Norg met pseudo-Groningengas. Om deze maatregel voor komend gasjaar mee te kunnen nemen is uiterlijk eind augustus een akkoord met Shell en Exxon (S/E) nodig. Voor het zomerreces heeft u van de MR een mandaat van Financiële en economische belangen van de Staat gekregen voor komend gasjaar om de onderhandelingen met S/E te starten. Afgelopen weken is hierover met S/E onderhandeld. AZ heeft verzocht om op 16 augustus de MR bij te praten over de laatste stand van zaken.

Advies

Wij adviseren u:

1. Voor komend gasjaar een interim-akkoord te sluiten met S/E om Norg te benutten om de winning van Groningengas versneld te reduceren en voor het komend jaar al onder de 12 bcm te komen.
2. Voor komend gasjaar in te zetten op het betalen van een capaciteitstarief voor de inzet van Norg. Tevens biedt een capaciteitstarief de grondslag om de komende jaren Norg in te blijven zetten voor de minimalisering van de winning met behoud van leveringszekerheid.
3. Na 1 september kan een definitief akkoord worden afgesloten als addendum op het Akkoord op Hoofdlijnen Procesbelang van de Staat

Procesbelang van de Staat

4. De MR mondeling bij te praten over de onderhandelingen middels onderstaande spreekpunten (bijlage 1).

Ontvangen BBR

Kernpunten

- De afgelopen maand is intensief onderhandeld met S/E over de inzet van Norg om de winning uit Groningen te minimaliseren. Deze besprekingen zijn gevoerd in het kader van het herstel van de balans van de afspraken uit het Akkoord op Hoofdlijnen. Vanuit de Staat hebben EZK en FIN de gesprekken gevoerd. Hierbij worden wij ondersteund door de Landsadvocaat, KPMG en advocatenbureau Allen&Overy.
- Uit de besprekingen is gebleken dat het niet reëel is om voor 1 september 2019 een volledig akkoord af te ronden. Derhalve adviseren wij, Procesbelang Staat, om nu een akkoord voor één jaar te sluiten, voor het gasjaar 2019/2020 met een (algemene) doorkijk voor de jaren tot beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld.
- Het interim-akkoord bevat de volgende elementen:
 - Het interim-akkoord heeft een looptijd van één jaar en heeft tot doel om komend gasjaar al onder de 12 bcm te komen.
 - Uitgangspunt is dat de Staat een capaciteitstarief betaalt om Norg in te zetten voor het verlagen van de gaswinning uit het Groningenveld en de leveringszekerheid te behouden. Dat betekent dat er afspraken gemaakt worden over het vullen van Norg met pseudo-G-gas (= verlaging gaswinning) en gas uit Norg halen als het koud is (= inzet Norg t.b.v. leveringszekerheid). Het is redelijk dat de Staat hiervoor een tarief betaalt.
 - Concreet krijgt GasTerra de opdracht om de stikstofinstallaties maximaal te benutten en daarmee Norg te vullen met pseudo-Groningengas.
 - Procesbelang Staat
 - Het interim-akkoord verwijst naar het addendum voor structurele afspraken tot aan beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld. De Staat spreekt de blijvende intentie uit om een vergoeding te betalen om Norg op een zodanige wijze in te zetten dat de gaswinning uit Groningen zo spoedig mogelijk wordt beëindigd. De duur en hoogte van de vergoeding is onderdeel van de vervolgonderhandelingen.
 - Deze aanpak betekent dat er na 1 september voldoende tijd is om nadere afspraken te maken Procesbelang Staat. Hierbij zullen ook de andere afspraken uit het AoH betrokken worden (bijvoorbeeld verlenging van de nieuwbouwwegeling). Het uitgangspunt blijft vanzelfsprekend dat NAM betaalt voor schade, versterking en toekomstperspectief.
- Met S/E wordt nu onderhandeld over de hoogte van de vergoeding voor komend jaar. Ultimo kan dit een vergoeding zijn voor S/E Procesbelang van de Staat voor komend gasjaar (ca. Financiële ter waarde van Financiële en economische belangen van de ocesbelang van de Staat euro).
- Inmiddels hebben wij het definitieve advies van GTS ontvangen. Uit het advies blijkt dat 12 bcm – het door SodM geadviseerde niveau – komend gasjaar haalbaar is. Met de inzet van Norg is er daarnaast de gereede kans dat we

beëindiging van de gaswinning jaren naar voren kunnen halen. In bijlage 3 zijn de indicatieve gasvolumes Groningen opgenomen. Volgende week zal SodM een advies over het voorgestelde winningsniveau van GTS aan ons toezenden.

- Met AZ is afgesproken dat u op 16 augustus de Ministerraad mondeling bijpraat. Hiervoor kunt u de spreekpunten in de bijlage benutten.

Terugvaloptie

- Indien de onderhandelingen vastlopen is het mogelijk om komend gasjaar zonder medewerking van S/E een productieniveau van 12,1 bcm te bereiken.
- Volgens het advies van GTS komt het winningsniveau zonder het vullen van Norg met pseudo-Groningengas uit op 12,6 bcm. Op dit moment wordt echter ook gewerkt aan verruiming van het volume dat uit Norg gehaald mag worden. Door deze verruiming kan er komend gasjaar 0,5 bcm extra uit Norg gehaald (wat reeds in de opslag aanwezig is).
- Dit is geen aantrekkelijk scenario, omdat:
 1. Voor een zo snel mogelijke sluiting van het Groningenveld ook na het komende gasjaar de medewerking van S/E noodzakelijk is. Een conflictsituatie met S/E brengt een zo snel mogelijke afbouw na komend gasjaar in gevaar, omdat we hun medewerking niet kunnen afdwingen.
 2. Het is niet uit te leggen (aan SodM, de Groningers, de Kamer) dat wij, hoewel wij op 12,1 bcm komen, Norg met meer pseudo-Groningengas hadden kunnen vullen en sneller de gaswinning hadden kunnen beëindigen.

Toelichting

Advies GTS over maatregelen verlaging gaswinning naar 12 bcm

- Voor 1 oktober moet er een vaststellingsbesluit genomen worden over het winningsniveau voor komend gasjaar 2019-2020. Op 6 september is bespreking van het vaststellingsbesluit geagendeerd in de MR.
- Dat betekent dat er uiterlijk eind augustus een akkoord nodig is met Shell en Exxon om Norg te kunnen vullen met pseudo-Groningengas.
- Op 25 juli heeft GTS haar definitieve advies opgeleverd voor komend gasjaar. Op hoofdlijnen is dit advies identiek aan het voorlopige advies van 11 juni. Op 17 juni heeft u de TK geïnformeerd over dit advies. Het GTS-advies geeft aan dat volgend jaar een winningsniveau van 11,8 bcm bereikt kan worden mede door het vullen van Norg met pseudo-Groningengas met 0,8 bcm.
- De andere maatregelen zijn het beleveren van exportpunt Oude-Statenzijl met pseudo-Groningengas, het 100% inzetten van de stikstofinstallaties en het beperkt aanvullen van gasopslag Norg.

Tabel maatregelen GTS-advies

Maatregelen	Besparing Groningen	Groningen-productie (verlagend per maatregel)
Verhoging stikstofinzet naar 100%	1,5 bcm	14,4
Oude Statenzijl belevaren met pseudo-G-gas en 100% stikstofinzet	2,3 bcm	13,6
Norg vullen met pseudo-G-gas, Oude Statenzijl belevaren met pseudo-G-gas en 100% stikstofinzet	3,1 bcm	12,8
Alle bovenstaande maatregelen en Norg met 1 bcm minder aanvullen	4,1 bcm	11,8
<i>Terugvaloptie: Oude Statenzijl belevaren met pseudo-G-gas en 100% stikstofinzet en Norg met 1,5 bcm minder aanvullen (mogelijk door verruiming opslagplan) [NB inschatting EZK]</i>	3,8 bcm	12,1

- Op 8 augustus heeft ACM u geadviseerd over de 100%-stikstofinzet. ACM geeft aan dat de negatieve effecten van een 100% stikstofinzet op de marktverwerking naar verwachting beperkt zijn. U ontvangt nog een nadere appreciatie van alle adviezen.
- Uiterlijk in de week van 19 augustus levert SodM zijn definitieve advies op over het voorgestelde winningsniveau van GTS.

Alternatief voorstel S/E

- S/E hebben een alternatief voorstel aangedragen om tegemoet te komen aan de bezwaren van GasTerra bij de publiekelijke 100% stikstofsturing. Dit voorstel leidt mogelijk tot een nog scherpere reductie het komende jaar:
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
 - GTS heeft aangegeven dat zij een planmatige inzet boven de 100% niet kan garanderen. Een eerste inschatting is dat per saldo (fors hogere stikstofinzet in de zomer, lager in de winter) 1 bcm extra Groningenproductie kan worden bespaard. Op 19 augustus levert GTS hier een aanvullend advies over op.
 - Zowel de route van S/E als het advies van GTS bieden reëel uitzicht op 12 bcm of lager. Voor beide opties geldt dat er tot een akkoord gekomen moet worden met S/E voor het vullen van Norg met pseudo-G-gas.

Voortgang gesprekken over herstel van de balans

- In de MR van 12 juli is mandaat gevraagd om te starten met de onderhandelingen om een winning van maximaal 12 bcm voor komend

gasjaar mogelijk te maken. De MR heeft ingestemd met een maximale onderhandelingsruimte van Financiële en economische belangen van de Staat voor het komende gasjaar.

- Op 15 juli is er een verklaring getekend tussen de Staat, Shell en Exxon waarin gezamenlijk is geconstateerd dat de gaswinning in het komende gasjaar 2019/2020 en de jaren daarna structureel en materieel uitkomt onder het basispad (zie ook bijlage).
- In artikel 1.5 van het AoH is namelijk afgesproken dat Partijen in gesprek kunnen gaan over de balans van de afspraken als er structureel en materieel wordt afgeweken van het basispad. Procesbelang Staat
De gezamenlijk verklaring is ondertekend om medewerking te kunnen krijgen van S/E voor het vullen van Norg met pseudo-Groningengas.

Status mechanisme herstellen balans

- S/E hebben aangegeven gecompenseerd te willen worden voor de misgelopen winning ten opzichte van het basispad. De inschatting is dat er ten opzichte van het basispad in totaal 33 bcm minder gewonnen zal worden. D^{Vertrouwelijk verstrekte}
- Momenteel wordt er door KPMG in samenwerking met EZK en FIN een financiële analyse gemaakt van Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie. Hiervoor hebben wij ook inzicht gevraagd in de financiële data van S/E.
- De Landsadvocaat heeft ons het volgende geadviseerd met betrekking tot de onderhandelingen:

Procesbelang Staat

- Onze positie is dat voor het maken van structurele afspraken gekeken dient te worden naar het totaalpakket (ook naar kosten voor versterking en schade, garanties etc.) en dus niet alleen naar het winningsniveau.
- De afgelopen weken is gesproken over het mechanisme om de balans te kunnen herstellen. Hierbij is gekeken naar diverse opties. Hierbij is de hoogte van de vergoeding beperkt aan de orde gekomen.
- Er is in de gesprekken een vijftal mogelijkheden voor vergoeding geïdentificeerd (zie bijlage voor een uitgebreid overzicht):
 1. A. Staat vergoedt inkoop hoogcalorisch gas door GasTerra
B. Staat betaalt een tarief voor het gebruik van Norg.
 2. Het overnemen van gasopslag Norg en eventueel gasopslag Grijpskerk door de Staat.
 3. Aanpassing van de kostenverdeling bij de beëindiging van GasTerra.
 4. Groningen systeem (Norg, Grijpskerk en Groningenveld) wordt afgesplitst en overgenomen door de overheid.
 5. Aanpassing aan de kostenkant (schade en versterken).

- Met Shell en Exxon is gezamenlijk geconcludeerd dat de opties 3, 4 en 5 zeer complex zijn om uit te werken in de beperkte tijd die er is tot aan eind augustus om tot een vaststellingsbesluit te komen. Procesbelang Staat
- Afgesproken is dat de opties 1A en 1B nader uitgewerkt worden. Voor de lange termijn kan bekeken worden of het kussengas van Norg overgenomen kan worden (deel van optie 2).
- Optie 1B heeft voor ons inclusief FIN de voorkeur: Deze optie is snel uit te werken op korte termijn en past binnen de bestaande kaders. Dit vergroot de juridische houdbaarheid. Procesbelang Staat

Tijdslijn

Datum	Onderwerp
16 augustus	Mondelinge stand van zaken over de onderhandelingen in MR
19 augustus (week van)	Definitief advies SodM over voorgestelde winningsniveau GTS
19 augustus	Aanvullend advies GTS op alternatief voorstel S/E
26 augustus	Laatste SG-overleg om tot een afspraak te komen met S/E over de inzet van Norg
6 september	Vaststellingsbesluit geagendeerd in MR
1 oktober	Start nieuw gasjaar

Bijlage 1 Spreekpunten MR

Tijdens de ministerraad kunt u aangeven dat:

- Voor komend gasjaar lijkt een winning van maximaal 12 bcm haalbaar. GTS heeft op 25 juli haar definitieve advies opgeleverd voor komend gasjaar en adviseert (conform eerdere advies) in zetten op de volgende vier maatregelen:
 - Het beleveren van exportpunt Oude Statenzijl met pseudo-Groningengas;
 - Het verhogen van de stikstofinzet naar 100%;
 - Het vullen van gasopslag Norg met pseudo-Groningengas;
 - En het beperkt aanvullen van gasopslag Norg.
- Niet alleen is 12 bcm – het door SodM geadviseerde niveau – komend gasjaar haalbaar, er is gerede kans dat we beëindiging van de gaswinning jaren naar voren kunnen halen.
- ACM heeft aangegeven geen negatieve gevolgen te verwachten van de 100%-stikstofinzet voor de werking van de gasmarkt.
- Het definitieve advies van SodM over het voorgestelde winningsniveau van GTS ontvang ik volgende week.
- Ik onderhandel met Shell en Exxon over het vullen van Norg met pseudo-Groningengas. De onderhandelingen vinden plaats samen met FIN, en naast de Landsadvocaat worden we ondersteund door Allen&Overy en KPMG.
- De medewerking van S/E noodzakelijk is omdat GasTerra degene is die Norg dient te vullen met pseudo-Groningengas. Shell en Exxon zijn samen met de Staat aandeelhouder van GasTerra. Shell en Exxon moeten dus ook akkoord geven op de inzet van Norg als instrument voor afbouw van de gaswinning en leveringszekerheid.
- Er een gezamenlijk verklaring met Shell en Exxon is ondertekend dat er structureel en materieel wordt afgeweken van het basispad en dat partijen hiermee in gesprek gaan om de balans van afspraken uit het Akkoord op Hoofdlijnen te herstellen. In het AoH is namelijk opgenomen dat Partijen met elkaar in gesprek kunnen gaan als er sprake is van structurele en materiële afwijking.
- Deze verklaring is ondertekend om medewerking van Shell en Exxon te kunnen krijgen voor het vullen van Norg met pseudo-Groningengas. Onderdeel van de gesprekken is dus ook het herstel van de balans van het totaalpakket aan afspraken waaronder Shell en Exxon verstaan het bieden van een vergoeding voor de misgelopen inkomsten als gevolg van de versnelde daling van de winning.
- Het niet reëel is om voor eind augustus tot een volledig akkoord te komen met Shell en Exxon. Daarom wordt er ingezet op een interim-akkoord voor komend gasjaar met behoud van leveringszekerheid. Hierin zal worden afgesproken dat:
 - GasTerra gasopslag Norg zal gaan vullen met pseudo-Groningengas en dit gas zal inzetten ten behoeve van de leveringszekerheid.

- De Staat als tegemoetkoming voor de extra diensten van GasTerra een tarief zal gaan betalen om de gaswinning uit Groningen te minimaliseren en Norg in te zetten ten behoeve leveringszekerheid. Hierbij kunt u aangeven dat de Staat dit tarief zal betalen om te borgen dat Norg wordt ingezet om de productie uit het Groningen veld te minimaliseren én om de leveringszekerheid te kunnen blijven borgen.
- Op dit moment wordt het tarief voor het gebruik van Norg (indirect) betaald door de Staat, Shell en Exxon. De Staat zal dan alle kosten voor zijn rekening nemen.
- Procesbelang Staat
- Met Shell en Exxon wordt nu onderhandeld over de hoogte van dit tarief.
- Financiële en economische belangen van de staat
- Na het sluiten van het interim-akkoord kan vanaf 1 september verder onderhandeld worden over het maken van structurele afspraken voor het herstellen van de balans en voor het vullen van Norg met pseudo-Groningengas. Hierbij zullen ook de andere afspraken uit het Akkoord op Hoofdpijnen betrokken worden (bijvoorbeeld verlenging van de nieuwbouwregeling). Het uitgangspunt blijft vanzelfsprekend dat NAM betaalt voor schade, versterking en toekomstperspectief.

1. A: Staat vergoedt inkoop hoogcalorisch gas door Gasterra

- Voor het vullen van Norg met pseudo-Groningengas, moet GasTerra hoogcalorisch gas inkopen en dit geconverteerd laten injecteren in Norg. GasTerra kan dus geen gebruik meer maken van de eigen voorraad (het Groningengas), maar wordt gedwongen om gas elders te kopen.
- Als tegemoetkoming kan de Staat de kosten voor de inkoop van het gas voor zijn rekening nemen.
- De opbrengsten van de verkoop van het pseudo-Groningengas worden op de gebruikelijke wijze verdeeld tussen S/E en de Staat. S/E worden hierdoor volledig gecompenseerd voor niet geproduceerde hoeveelheden Groningengas, voor zover die worden opgeslagen als pseudo G-gas.
- Een belangrijk discussiepunt hierbij is het aantal bcm in Norg waar S/E gecompenseerd worden. Het is fysiek namelijk niet mogelijk om te bepalen hoeveel pseudo-Groningengas wordt geïnjecteerd in Norg.
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

B. Staat betaalt het tarief van Norg

- Financiële en economische belangen van de staat
- Met S/E kan worden afgesproken dat EZK, in plaats van GasTerra, een tarief betaalt aan NAM voor het gebruik van Norg. In ruil daarvoor zorgt GasTerra dat Norg gevuld wordt met pseudo-Groningengas.
- Het verschil met optie 1a. is de (politieke) uitleg en de wijze waarop de hoogte van het bedrag bepaald wordt. De financiële stromen zullen op dezelfde wijze lopen.
- Deze optie is goed uitlegbaar; de Staat betaalt een tarief zodat Norg wordt ingezet om de gaswinning uit Groningenveld te minimaliseren én om de leveringszekerheid te borgen.
- Het tarief kan bepaald worden op basis van de kostprijs voor het gebruik van de opslag. Deze optie wordt momenteel verder uitgewerkt met S/E voor een eenjarige afspraak.

2. Het overnemen van UGS Norg en Grijpskerk door de Staat

- Bij het overnemen van Norg door de Staat zijn verschillende waarde elementen geïdentificeerd zoals het kussengas; kosten van de berging; en de faciliteiten. Bij overname van Grijpskerk zijn overeenkomstige waarde elementen van toepassing.
- Overname is complex en brengt risico's en onzekerheden met zich mee:
 - Als Staat exploitant en vergunninghouder wordt, dan neemt de Staat ook de aansprakelijkheid m.b.t. aardbevingen over.
 - Overname door bijvoorbeeld EBN of Gasunie ligt daarnaast ingewikkeld vanuit o.a. derde gasrichtlijn en wet.
 - Op het moment dat de Staat het kussengas Norg overneemt is het uiterst onwaarschijnlijk dat dit nog geproduceerd gaat worden.

Hiermee blijft het kussengas ter waarde van 3 miljard in de grond zitten.

- Financiële en economische belangen van de staat

3. Aanpassing kostenverdeling beëindiging GasTerra

- Hierbij spelen verschillende elementen een rol die van invloed (kunnen) zijn op de uitvoerbaarheid van deze optie: de lopende arbitragezaken; het afkopen/overnemen van contracten en de uitlegbaarheid.
- Door het sluiten van het Groningenveld raakt GasTerra haar bestaansrecht kwijt. De Staat neemt met deze oplossing hier de verantwoordelijkheid voor de hierbij gepaard gaande kosten. Het lijkt moeilijk uitlegbaar dat S/E hun verantwoordelijkheid niet meer hoeven te nemen.
- Procesbelang Staat

4. Groningen systeem (Norg, Grijskerk en Groningenveld) wordt afgesplitst en overgenomen door de overheid

- Deze nieuw op te richten entiteit (afgesplitst van NAM) wordt de operator en vergunninghouder. De Staat wordt in feite de vergunninghouder.
- Bij deze optie zou de Staat het Groningenveld plus UGS Norg overnemen.
- NAM krijgt als operator een 'service fee' betaald.
- De verantwoordelijkheid van de gaswinning en alle kosten rondom schade en versterken vallen vanaf het moment van overname onder verantwoordelijkheid van de Staat.
- Het is voor de Staat niet aantrekkelijk om de volledige kosten voor schade en versterken te dragen én eigenaar te worden van het hele Groningensysteem.

5. Aanpassing aan de kostenkant (schade en versterken)

- De bijdrage van NAM aan de kosten van schade en versterken kan beperkt worden. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld een cap op de kosten voor NAM; Financiële en economische belangen van de staat
- Deze optie is moeilijk uitlegbaar, omdat hiermee het uitgangspunt verlaten zou worden dat NAM alle kosten van schade en versterken betaalt. Financiële en economische b

• Financiële en economische belangen van de staat

TER ADVISERING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
21 augustus 2019

Kenmerk
DGKE / 19207485

Bhm: 19207871

nota

Stand van zaken heronderhandelingen Akkoord op
Hoofdlijnen

Bijlage(n)

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Aanleiding

En marge van de MR zal u een bewindspersonenoverleg hebben met minister Hoekstra (FIN) over het te nemen besluit om een interim-akkoord te sluiten met Shell en Exxon.

Enheid van kabinetsbeleid
Enheid van kabinetsbeleid

liggen twee opties voor. De afweging is om geen interim-akkoord af te sluiten en eenzijdig de maatregelen te nemen om naar 12,6 bcm te gaan.

Enheid van kabinetsbeleid

EZK

heeft aangegeven een interim-akkoord te willen sluiten om de gaswinning komend gasjaar naar 11,8 bcm te verlagen en de gaswinning zo snel als mogelijk volledig te beëindigen.

Advies

- Wij adviseren u om met Minister Hoekstra tot overeenstemming te komen over het sluiten van een interim akkoord met Shell en Exxon met daarin een eenjarig voorlopig tarief (richtbedrag Financiële en economische belangen van de Staat)
- Dat leidt concreet tot een winningsniveau van 11,8 bcm in het komend gasjaar.
- Tevens wordt daarmee maximaal ingezet om de winning in Groningen te beëindigen met behoud van leveringszekerheid.
- De inzet van Norg is geen onderdeel meer van de onderhandelingen na 1 september.
- Indien geen interim akkoord wordt gesloten, is het niet mogelijk om 12 bcm te realiseren. Ook zal beëindiging van de gaswinning pas later in de tijd plaatsvinden.

Ontvangen BBR

- **Procesbelang Staat** voor het komend gasjaar en de jaren erna, afhangt van de tekst van de overeenkomst, maar in deze tekst vergaand kan worden beperkt. **Procesbelang Staat**

Toelichting

- In maart 2018 heeft het Kabinet besloten de gaswinning uit het Groningenveld zo snel als mogelijk te beëindigen.
- SodM heeft naar aanleiding van de aardbeving bij Westerwijtwerd op 23 mei geadviseerd het komende gasjaar 2019/2020 niet meer te winnen dan 12 Nm3.
- In de Tweede Kamer zijn er naar aanleiding van dit advies een aantal moties ingediend en aangenomen (waaronder onder andere de motie Yesilgöz-Zegerius (VVD) c.s. over het terugbrengen van de vraag naar Groningengas; de motie Agnes Mulder (CDA) c.s. over het volgen van het advies van het SodM).
- In de Kamerbrief van 17 juni jl. heeft het Kabinet aangegeven extra maatregelen te onderzoeken om komend gasjaar naar 12 miljard Nm3 te kunnen gaan.
- Het versneld afbouwen van de gaswinning heeft bovendien tot gevolg dat er minder zal worden gewonnen ten opzichte van het basispad zoals is afgesproken in het Akkoord op Hoofdlijnen (hierna: AoH) en dat insluiting van het veld naar verwachting voor 2026 kan plaatsvinden.
- Gezien deze situatie, hebben wij samen met Shell en ExxonMobil (hierna: Exxon) geconcludeerd dat aankomend gasjaar en daarna sprake zal zijn van een materiële en structurele afwijking van het basispad, waardoor we opnieuw samen naar het pakket aan afspraken uit het AoH zullen moeten gaan kijken op basis van artikel 1.5 AoH. Dit om de medewerking van Shell en Exxon naar 12 bcm mogelijk te maken.
- In de laatste MR voor het zomerreces is hiervoor mandaat Financiële en economische belangen van verkregen om zo de winning in het komend gasjaar onder het niveau van 12 bcm te brengen.
- In het voorgestelde interim akkoord kan tevens een aantal extra's worden geregeld: er worden geen onomkeerbare stappen gezet ten aanzien van de sluiting van Grijpskerk en ook Alkmaar wordt ingezet om de winning versneld te beëindigen.
- Als onderdeel van het definitief akkoord worden bij de vaststelling van het definitieve tarief diverse elementen betrokken, onder meer de garanties na beëindigen winning, de positieve effecten van de versnelde afbouw, ontwikkeling kosten schade en versterken en het capaciteitsafbouwplan.
- Gasunie Transport Services heeft ons geadviseerd over een aantal te nemen maatregelen om de gaswinning in het komende gasjaar terug te brengen onder 12 bcm.
- In de tabel is aangegeven wat het effect is van de maatregelen ten opzichte van het eerdere advies van GTS om de winning te beperken tot 15,9 bcm.

Procesbelang van de Staat

Tabel maatregelen GTS-advies gasjaar 2019-2020

Maatregelen	Besparing Groningen	Groningen -productie (verlagend per maatregel)	Medewerking S/E
a. Verhoging stikstofinzet naar 100%	1,5 bcm	14,4	Procesbelang Staat verhoging stikstofinzet naar 100% zonder medewerking S/E kan worden genomen. Opleggen kan de Staat via Vaststellingsbesluit (NAM). Er is wel een instructie nodig van aandeelhouders van GasTerra aan directie van GasTerra. Dat is een gezamenlijk aandeelhoudersbesluit.
b. Oude Statenzijl beleveren met pseudo-G-gas	0,8 bcm	13,6	Deze maatregel kan zonder medewerking van S/E uitgevoerd worden, voor zover transport van pseudo G-gas naar 'Oude Statenzijl' via een andere leiding dan de NAM-leiding plaatsvindt.
c. Norg vullen met pseudo- G-gas	0,8 bcm	12,8	Ja, Procesbelang Staat voor de maatregel om Norg vullen met pseudo G-gas de medewerking van S/E nodig is
d. Norg eenmalig met 1 bcm minder aanvullen	1 bcm	11,8	Procesbelang Staat de Staat de maatregel om Norg eenmalig minder aan te vullen zelfstandig kan doorvoeren door middel van het winningsbesluit ter zake van het Groningenveld. Wel wordt opgemerkt dat het vullen van Norg via GasTerra verloopt die opslagcapaciteit heeft gecontracteerd en dat in dat kader S/E als medeaandeelhouders in GasTerra hierbij betrokken raken.

Er is een tweetal optionele maatregelen geïdentificeerd:

• **Verruiming werkvolume Norg:**

- Op dit moment wordt gewerkt aan verruiming van het werkvolume in Norg. Dit besluit wordt tegelijkertijd met het vaststellingsbesluit genomen bij de rechter. Onze inschatting is dat de betrokken gemeentes beroep zullen aantekenen. Daarna staat beroep open. Mogelijk levert deze verruiming komend gasjaar eenmalig 0,4 bcm extra reductie op.
- Dat komt omdat de verruiming deels gerealiseerd via een reductie van het kussengas (dat is gas dat als buffer aanwezig is in Norg om te zorgen dat er voldoende druk is).

- **Additioneel advies GTS: instructie aan GasTerra om te sturen op maximale stikstofinzet boven de 100% met het vullen van Norg**
 - GTS heeft de Staat geadviseerd uit te gaan van een planmatige inzet van 100% capaciteit. Een hogere inzet (en daarmee een lagere Groningen productie) kan behaald worden indien de markt (via GasTerra) voortdurend alle beschikbare stikstof kan gebruiken. Dit wordt als pseudo G-gas in Norg opgeslagen.
 - Indien er het gehele jaar gebruik kan worden gemaakt van alle beschikbare reserve capaciteit stikstof, verwacht GTS een 1 bcm extra pseudo G-Gas. Medewerking van Shell en Exxon is nodig.

Scenario's

- De afgelopen periode is met de olies onderhandeld en zijn er twee scenario's ter tafel gekomen, waaruit nu een keuze moet worden gemaakt:

Scenario 1: nu no-deal en dus geen medewerking olies

- Op basis van de maatregelen is het mogelijk om maatregel a,b,d eenzijdig op te leggen aan NAM.
- Dat betekent dat er een instructie nodig is aan GasTerra van de aandeelhouders. Voor besluiten zijn 75% van de stemmen nodig. De Staat heeft met EBN slechts 50% van de stemmen.
- Daarnaast is het mogelijk om het werkvolume van Norg te verruimen. Het besluit om het werkvolume te verruimen is nog niet genomen en beroep staat nog open.
- Dit resulteert in een winning van 12,6 bcm voor het gasjaar '19/'20.
- Op het moment dat er na september niet alsnog een deal komt met S/E zal sprake zijn van een hogere en langere winning in Groningen. De eerste inschatting van GTS is dat er een additioneel volume nodig is tussen de 8 en 10 bcm. De verwachting is dat voor behoud van leveringszekerheid winning uit het Groningenveld nog enkele jaren langer nodig is.

Scenario 2: interim-akkoord Norg maatregelen

- Dit betekent volledige medewerking van S/E en derhalve van GasTerra. Dit scenario resulteert in een winningsniveau van 11,8 bcm voor het komend gasjaar.
- Er is een extra reductie mogelijk ten opzichte van het hiervoor gegeven winningsniveau doordat in dit scenario GasTerra de instructie kan krijgen om de stikstofcapaciteit in de zomer maximaal te benutten.
- Tevens is een reductie mogelijk als gevolg van het verruimen van het werkvolume in Norg.
- De winning in een gemiddeld jaar is vanaf 2022 nihil. In ruil voor de medewerking van S/E wordt een voorlopig tarief voor Norg afgesproken.
- Het tarief is bedoeld om Norg in te zetten om de gaswinning zo snel mogelijk te beëindigen en het borgen van de leveringszekerheid.

Bijlage 1: Onderhandelingsresultaat tot nu toe

Naar aanleiding van gesprekken S/E is het volgende voorstel ter tafel gekomen:

- Partijen constateren gezamenlijk dat SodM heeft aangegeven dat de winning komend jaar al onder de 12 bcm moet komen.
- Partijen constateren ook dat er sprake is van een structurele en materiële afwijking van het basispad.
- Partijen maken daarom aanvullende afspraken om Norg zodanig in te zetten dat a) de winning zo spoedig mogelijk wordt beëindigd en b) Norg wordt ingezet om te zorgen voor borging van de leveringszekerheid.
- S/E zetten Norg in om zo spoedig mogelijk de gaswinning in Groningen te beëindigen.
- S/E zetten Norg in om de leveringszekerheid te borgen.
- S/E zijn bereid om nadere afspraken te maken over het behoud van de capaciteit van Norg na beëindiging van de winning in Groningen in stand te houden.
- GasTerra krijgt de verplichting om de stikstofinstallaties maximaal te benutten om de gaswinning uit Groningen te minimaliseren:
 - a. GasTerra zal daartoe het benodigde H-gas inkopen voor rekening en risico van de Maatschap Groningen en voor zover nodig als pseudo G-gas opslaan in Norg.
 - b. GasTerra zet de haar beschikbare bergingen (Norg, Alkmaar en Grijpskerk) in om de winning zo spoedig mogelijk te beëindigen. Er is geen sprake van commerciële optimalisatie.
 - c. Er worden geen onomkeerbare stappen gezet ten aanzien van het sluiten van Grijpskerk. De productie van het kussengas wordt uitgesteld tot tenminste na afronding van het capaciteitsafbouwplan.
- Partijen spreken een voorlopig tarief voor het gebruik van Norg af voor het gasjaar '19/'20 van Financiële en economische belangen van de Staat
- Het definitieve tarief voor jaar 1 wordt uiterlijk 31/03/2020 vastgesteld.
- Bij het vaststellen van het tarief worden in ieder geval de volgende elementen betrokken:
 - d. De uitkomst over de evaluatie van de garanties (voorzien dit najaar)
Procesbelang van de Staat
 - e. De uitkomst van het op te stellen capaciteitsafbouwplan (eind 2019 voorzien): daarmee wordt inzicht verkregen in de duur en omvang van de noodzakelijke beschikbaarheid van de bergingen inclusief de mogelijkheid om het kussengas (eerder) te produceren.
 - f. De mate waarin versnelling van de insluiting van het Groningenveld mogelijk is (**Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**)
 - g. Inzage in de ontwikkeling van de kosten waaronder de aardbevingskosten **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**
 - h. Ontwikkeling van de gasprijs en impact van de versnelling op de nog te produceren volumes uit Groningen.
 - i. Het effect op de veiligheid in relatie tot de leveringszekerheid.

TER INFORMATIE

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
28 augustus 2019

Kenmerk
DGKE / 19210739

nota

Bewindspersonenoverleg heronderhandelingen Akkoord
op Hoofdlijnen

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Aanleiding

En marge van de MR op vrijdag 30 augustus zult u een bewindspersonenoverleg hebben met minister Hoekstra (FIN) over het te nemen besluit om een interim-akkoord te sluiten met Shell en Exxon middels Financiële en economische belangen van de Staat

Advies

- Wij adviseren u om met minister Hoekstra tot overeenstemming te komen over het vergoeden van een aanbetaling aan Shell en ExxonMobil Vertrouwelijk verstrekt
- Hiermee wordt een interim-akkoord gesloten met Shell en ExxonMobil (S/E), waardoor het winningsniveau uit het Groningenveld komend gasjaar op 11,8 bcm komt.
- Indien geen interim-akkoord wordt gesloten, is het niet mogelijk om 12 bcm te realiseren. De gaswinning zal blijven steken op een niveau van 12,6 bcm. Ook zal beëindiging van de gaswinning pas later in de tijd plaatsvinden.

Kernpunten

- Bij het bewindspersonenoverleg op 23 augustus zijn de volgende kaders afgesproken voor het sluiten van een interim-akkoord met S/E:
 - Uitgangspunt is dat een deal beter is dan geen deal. Dit biedt de mogelijkheid om Norg meerjarig te borgen. Tegelijkertijd is het moeilijk uit te leggen dat we vanwege kostenoverwegingen niet bereid zijn om komend jaar onder de 12 bcm te komen.

Ontvangen BBR

- Het is belangrijk dat de Staat de mogelijkheid behoudt om in arbitrage te kunnen gaan in maart 2020.
 - De voorlopige vergoeding moet niet richtinggevend zijn voor het volledige herstel van de balans (geen precedent).
- Financiële en economische belangen van de Staat

Uit de onderhandelingen met S/E afgelopen week is gebleken dat ^{Vertrouwe}

- S/E gaven aan dat

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Eenheid van kabinetsbeleid

- Financiële en economische belangen van de Staat
- Het betaalmoment is nader te bepalen. Volgens FIN is het betaalmoment voor de Staat begrotingstechnisch in beginsel neutraal.
- Financiële en economische belangen van de Staat

Toelichting

- Gasunie Transport Services heeft ons geadviseerd over een aantal te nemen maatregelen om de gaswinning in het komende gasjaar terug te brengen onder 12 bcm. Hieronder valt ook de inzet van Norg.
- GTS heeft een nieuw basispad uitgerekend waarbij de winning met deze inzet in een gemiddeld jaar vanaf '22 op nul uitkomt. In een koud jaar is er mogelijk wel winning nodig. Op basis van het GTS-advies is de

verwachting dat het Groningenveld tussen 2022 en 2026 kan worden ingesloten.

- Indien alle maatregelen geïmplementeerd worden, leidt dit tot de volgende indicatieve basispad volgens GTS:
 - 2019-2020: 11,8 bcm
 - 2020-2021: 8,8 bcm
 - 2021-2022: 3,1 bcm
 - 2022-2023: 0,2 bcm
 - 2023-2024: 0,1 bcm
- De inzet van Norg wordt verzekerd via het interim-akkoord. Hierdoor wordt er ingezet op het zo snel mogelijk beëindigen van de gaswinning uit het Groningenveld en borging van de leveringszekerheid.
- In het voorgestelde interim-akkoord kan tevens een aantal extra's worden geregeld: er worden geen onomkeerbare stappen gezet ten aanzien van de sluiting van Grijpskerk en ook Alkmaar wordt ingezet om de winning versneld te beëindigen.
- Bij geen overeenkomst met S/E betekent dat dit nieuwe basispad hoger komt te liggen. Ook kan het Groningenveld pas later in de tijd gesloten worden.
- De te betalen vergoeding is een aanbetaling. In het geval van een overeenkomst vindt verrekening plaats met de overige waarde-elementen.
- De definitieve "afrekening" die wordt afgesproken is afhankelijk van de verdere onderhandelingen na 1 september en vloeit voort uit de weging van diverse waarde-elementen. Procesbelang van de Staat

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
De zorg is dat er de facto sprake is van een blanco cheque. Procesbelang van de Staat voor het komend gasjaar en de jaren erna, afhangt van de tekst van de overeenkomst, maar in deze tekst vergaand kan worden beperkt.
- Arbitrage is ook mogelijk in het voorjaar 2020.
- Er zal wel sprake zijn van negatieve beeldvorming omdat de perceptie is dat er extra betaald wordt voor de diensten van Shell en Exxon.

Standpunt Shell/Exxon

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Bijlage 1: Onderhandelingsresultaat tot nu toe

Naar aanleiding van gesprekken S/E is het volgende voorstel ter tafel gekomen:

- Partijen constateren gezamenlijk dat SodM heeft aangegeven dat de winning komend jaar al onder de 12 bcm moet komen.
- Partijen constateren ook dat er sprake is van een structurele en materiële afwijking van het basispad.
- Partijen maken daarom aanvullende afspraken om Norg zodanig in te zetten dat a) de winning zo spoedig mogelijk wordt beëindigd en b) Norg wordt ingezet om te zorgen voor borging van de leveringszekerheid.
- S/E zetten Norg in om zo spoedig mogelijk de gaswinning in Groningen te beëindigen.
- S/E zetten Norg in om de leveringszekerheid te borgen.
- S/E zijn bereid om nadere afspraken te maken over het behoud van de capaciteit van Norg na beëindiging van de winning in Groningen in stand te houden.
- GasTerra krijgt de verplichting om de stikstofinstallaties maximaal te benutten om de gaswinning uit Groningen te minimaliseren:
 - a. GasTerra zal daartoe het benodigde H-gas inkopen voor rekening en risico van de Maatschap Groningen en voor zover nodig als pseudo G-gas opslaan in Norg.
 - b. GasTerra zet de haar beschikbare bergingen (Norg, Alkmaar en Grijskerk) in om de winning zo spoedig mogelijk te beëindigen. Er is geen sprake van commerciële optimalisatie.
 - c. Er worden geen onomkeerbare stappen gezet ten aanzien van het sluiten van Grijskerk. De productie van het kussengas wordt uitgesteld tot tenminste na afronding van het capaciteitsafbouwplan.
- Partijen spreken een aanbetseling af voor het gebruik van Norg Financiële en econom
- Bij het vaststellen van definitieve Addendum op het AoH worden in ieder geval de volgende elementen betrokken:
 - a. De uitkomst over de evaluatie van de garanties (voorzien dit najaar)
Procesbelang van de Staat
 - b. De uitkomst van het op te stellen capaciteitsafbouwplan (eind 2019 voorzien): daarmee wordt inzicht verkregen in de duur en omvang van de noodzakelijke beschikbaarheid van de bergingen inclusief de mogelijkheid om het kussengas (eerder) te produceren.
 - c. De mate waarin versnelling van de insluiting van het Groningenveld mogelijk is (
Procesbelang van de Staat
 - d. Inzage in de ontwikkeling van de kosten Procesbelang van de Staat
 - e. Ontwikkeling van de gasprijs en impact van de versnelling op de nog te produceren volumes uit Groningen.
 - f. Het effect op de veiligheid in relatie tot de leveringszekerheid.

ADVIES MINISTERRAAD

Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
4 september 2019

Kenmerk
DGKE / 19216712

BHM 19216712

Kopie aan

Bijlage(n)

nota

Kamerbrief Vaststellingsbesluit in Ministerraad

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Leest parallel

Akkoord via mail

Persoonsgegevens

Onderwerp

In de MR van vrijdag 6 september liggen drie stukken ter bespreking: de kamerbrief over het winningsniveau van komend jaar, het vaststellingsbesluit 2019-2020 en het instemmingsbesluit Norg. Het winningsniveau is vastgelegd op 11,8 miljard Nm³ voor het gasjaar 2019-2020. Om dit te bereiken zijn aanvullende afspraken gemaakt met Shell en ExxonMobil over het vullen van Norg met pseudo-Groningengas. Op verzoek van AZ zult u de aanvullende afspraken mondeling toelichten in de MR.

Advies

Wij adviseren u om:

1. De voorliggende kamerbrief toe te lichten volgens onderstaande kernpunten.
2. Een mondelinge toelichting te geven op de gemaakte afspraken met Shell en ExxonMobil middels onderstaande spreeklijn. Een belangrijk punt is de verrekenbare aanbataling voor het vullen van Norg met pseudo-Groningengas.

Toelichting

1. Kernpunten kamerbrief gaswinningsniveau Groningen

- Op advies van GTS neemt het kabinet vier maatregelen om de gaswinning het komende gasjaar te beperken tot 11,8 miljard Nm³: het verhogen van de stikstofinzet, het belevaren van exportpunt Oude Statenzijl met pseudo-Groningengas, het vullen van gasopslag Norg met pseudo-Groningengas en het eenmalig beperkt aanvullen van Norg met Groningengas. Dit is vastgelegd in het vaststellingsbesluit.

Ontvangen BBR

- Dit betekent ook dat de gaswinning het komende gasjaar met 7,6 miljard Nm³ lager wordt vastgesteld ten opzichte van het huidige jaar (van 19,4 miljard Nm³ naar 11,8 miljard Nm³).
- Voor het gebruik van Norg in gasjaar 2019-2020 heeft u afspraken gemaakt met Shell en ExxonMobil (zie spreeklijn 2).
- Komende maanden blijft u in gesprek met Shell en ExxonMobil om deze afspraken structureel te maken. Daarmee kan de gaswinning uit Groningen vanaf medio 2022 nihil zijn (in een gemiddeld jaar). Wel kan het nodig zijn dat het Groningenveld nog een aantal jaar langer nodig is voor de leveringszekerheid om een mogelijke een piekvraag in de winter te kunnen opvangen.
- Het volledig sluiten van het Groningenveld zal worden gezien in het capaciteitsafbouwplan dat dit najaar zal worden opgesteld.
- De verwachting is dat door deze nieuwe versnelling van de afbouw minder schade aan huizen zal plaatsvinden en de veiligheid in Groningen sneller verbetert.
- SodM heeft aangegeven dat ondanks de toename van productiefunctuaties de veiligheid in Groningen verbetert.
- GTS geeft in haar advies aan dat tussen de 0 en 2,7 miljard Nm³ bespaard kan worden op de Groningenproductie indien wordt uitgegaan van een stikstofinzet van 110%. Het risico op langdurige uitval van de installaties en marktverstoring is echter dusdanig groot dat GTS adviseert om uit te gaan van een stikstofinzet van 100%. ACM bevestigt dat op dit moment niet is te bepalen of een planmatige percentage van meer dan 100% haalbaar is en adviseert om komend gasjaar te stikstof monitoren en te bezien of een hogere stikstofpercentage haalbaar is. In het vaststellingsbesluit gaat u daarom uit van 100% stikstofinzet.
- Indien gedurende het gasjaar blijkt dat een hogere stikstofinzet mogelijk is, heeft u de mogelijkheid om via een tijdelijke maatregel NAM te verplichten om minder uit het Groningenveld te winnen.
- In het vaststellingsbesluit geeft u, conform de uitspraak van de Raad van State (RvS), een onderbouwing voor de maatregelen met betrekking tot ombouw van de grootste negen afnemers, in de glastuinbouw en in het buitenland.
- U heeft een wijziging op de Gaswet in voorbereiding waarmee het de grootste negen afnemers wordt verboden om na 1 oktober 2022 nog laagcalorisch gas te gebruiken. Het wetsvoorstel ligt momenteel ter advisering voor bij de Raad van State. *NB GTS heeft geadviseerd om deze wetswijziging te heroverwegen omdat deze maatregel beperkt bijdraagt aan de reductie van de gaswinning. U wordt hierover separaat geïnformeerd zodra de Raad van State haar advies heeft uitgebracht.*
- Met het instemmingsbesluit Norg gaat u akkoord met een verruiming van de gasopslag van 5 miljard Nm³ naar 6 miljard Nm³. De risico's van verruiming van de opslag zijn onderzocht. SodM bevestigt dat de verruiming veilig kan.

2. Spreeklijn gemaakte afspraken Shell en ExxonMobil

- In juni 2018 is met Shell en ExxonMobil (S/E) een Akkoord op Hoofdlijnen (AoH) gesloten. Dit akkoord bevat afspraken over de afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld, de leveringszekerheid en de aardbevingskosten.
- Tijdens het sluiten van dit akkoord werd aangenomen dat er uit het Groningenveld zou worden gewonnen conform het basispad van 29 maart 2018. Volgens dit basispad zou vanaf komend gasjaar nog ongeveer 57 miljard Nm³ Groningengas worden gewonnen.
- Volgens het meest recente advies van GTS zal dit nu nog 24 miljard Nm³ zijn. Hiermee wordt dus circa 33 miljard Nm³ minder gewonnen dan werd gedacht bij het sluiten van het AoH. **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**
- In het AoH is afgesproken dat indien er structureel en materieel wordt afgeweken van het basispad, partijen in overleg zullen treden over de balans van afspraken uit het AoH.
- **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**
- Voor een van de maatregelen om de gaswinning te verlagen naar 12 bcm is de medewerking van Shell en Exxon nodig: namelijk het vullen van Norg met pseudo-Groningengas.
- Tijdens de gesprekken heeft de Staat (EZK in samenwerking met FIN) Shell en Exxon weten te bewegen tot een aanbetaling in ruil voor het vullen van de gasopslag Norg met pseudo-Groningengas in gasjaar 2019-2020.
- In de MR van 30 augustus is een bandbreedte voor de onderhandelingen besproken Financiële en economische belangen van de Staat.
- In het interim-akkoord dat nu is afgesloten met Shell en Exxon wordt er een voorschot betaald van 90 miljoen euro voor de inzet van Norg voor het komende gasjaar.
- **Financiële en economische belangen van de Staat**
- Dit voorschot zal verrekend worden zodra definitieve afspraken over de inzet van Norg voor de komende gasjaren en het herstel van de balans van het Akkoord op Hoofdlijnen zijn gemaakt.
- Ook indien het niet lukt om uit de onderhandelingen te komen en er een arbitragetraject zal worden ingegaan kan het bedrag worden verrekend.
- De komende maanden zal ik verder spreken met Shell en Exxon over definitieve afspraken. Daarmee kan de gaswinning uit Groningen vanaf medio 2022 nihil zijn (in een gemiddeld jaar).
- De inzet is om op uiterlijk 31 maart 2020 tot definitieve afspraken met Shell en Exxon te komen.
- *NB De snellere afbouw in het komend gasjaar (van 15,9 miljard Nm³ naar 11,8 miljard Nm³ in het huidige winningsbesluit) is al ingepast binnen het uitgavenplafond. De precieze budgettaire verwerking van het interim-akkoord wordt op dit moment met FIN nader onderzocht en bij Najaarsnota wordt hierover helderheid gegeven.*

TER INFORMATIE

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
15 oktober 2019

Kenmerk
DGKE / 19244321
Bhm 19259519

Bijlage(n)

nota

Voorbereiding onderhandelingen Addendum Akkoord op
Hoofdlijnen gaswinning Groningen

Parafenroute

. Persoonsgegevens .

Inleiding

Op 9 september jl. heeft u met Shell en Exxon een interim-akkoord gesloten. Hierin zijn afspraken gemaakt over de inzet van opslag Norg voor de afbouw van de gaswinning. Voor definitieve afspraken rondom de inzet van Norg voor het beëindigen van de gaswinning en het herstel van de balans van de afspraken uit het Akkoord op Hoofdlijnen (hierna: AoH) wordt er nu gewerkt aan een Addendum. In deze nota wordt een kort overzicht geschetst van het proces van de onderhandelingen en de onderwerpen die naar verwachting betrokken zullen worden.

Advies

U kunt kennis nemen van de nota.

Kernpunten

- Onze inzet voor het Addendum is om definitieve afspraken te maken over de inzet van Norg voor de beëindiging van de gaswinning en het maken van afspraken over de balans van de afspraken uit het AoH. Daartoe zijn parallel verschillende werkstromen gestart.
 1. **Capaciteitsafbouwplan:** Het capaciteitsafbouwplan bepaalt op welke wijze de beschikbare middelen (Groningensysteem, de opslagen) ingezet worden om de gaswinning zo snel als mogelijk te kunnen beëindigen. Eerste uitkomsten uit het afbouwplan hebben invloed op een onderhandelingsinzet m.b.t. de opslag Norg.
 2. **Financiële analyse:** In nauwe samenwerking met FIN en adviseur KPMG wordt een financiële analyse verricht om inzicht te krijgen in de gevolgen van de afbouw van de gaswinning voor onder andere de kosten van de versterking, voor de financiële situatie van NAM en de afgegeven garanties, alsook wat de waarde/kosten van de opslag Norg zijn.
- Deze werkstromen dienen als input voor het opstellen van een MR-mandaat voor de onderhandelingen met Shell en Exxon (hierna: S/E).
- Ten aanzien van de benodigde duur van de inzet van de opslag Norg en de inschattingen met betrekking tot de versterkingskosten verwachten wij dat er

Ontvangen BBR

- gewerkt zal moeten worden met eerste conclusies/inschattingen om voor 31 maart 2020 tot een Addendum te komen.
- Wij streven ernaar om in januari 2020 een onderhandelingsmandaat voor de Ministerraad op te stellen voor het starten van de onderhandelingen.
 - Procesbelang van de Staat zal het Addendum opstellen en zal waar nodig adviseren over de juridische positie van de Staat en de herziening van de afspraken uit het AoH.
 - Wij zien een aantal dilemma's bij de onderhandelingen:
 - Voor een snellere afbouw van de gaswinning moeten er extra kosten gemaakt worden voor de gewijzigde inzet van Norg, de Tweede Kamer is echter zeer kritisch over geldstromen naar S/E;
 - Financiële en economische belangen van de Staat

Procesbelang van de Staat

- Betrekken Tweede Kamer bij onderhandelingen: de Kamer wil betrokken zijn bij de onderhandelingen, echter het gaat de onderhandelingspositie van de Staat schaden als het verloop van de onderhandelingen met de Kamer gedeeld moet worden. Er is het aanbod gedaan om de Kamer vertrouwelijk te informeren. Bij de onderhandelingen over het AoH vorig jaar is hier niet op ingegaan.
- Los van de onderhandelingen over het addendum op het AoH zijn we nog in gesprek met NAM en S/E over onderwerpen die niet direct gerelateerd zijn aan het AoH, maar wel spelen met S/E. Denk aan de afhandeling van oude schades door de NAM en een nieuwe betalingsovereenkomst (IBOV-2) met NAM voor versterken. U wordt hierover separaat geïnformeerd.

Toelichting

In de toelichting bij deze nota wordt achtereenvolgens ingegaan op 1) de stappen op weg naar een Addendum op het AoH, 2) een "no deal" scenario met een mogelijke arbitrage en 3) de afstemming en communicatie met andere partijen waaronder het parlement.

1: Timing onderhandelingen Addendum op het AoH

- In de komende weken verwachten wij een indicatief cijferbeeld van het nog benodigde volume en capaciteit uit het Groningenveld (de basis voor het afbouwplan) en zal KPMG analyses maken van de financiële situatie van NAM.
- Uiterlijk januari 2020 zal een voorstel voor een onderhandelingsmandaat aan de MR worden voorgelegd. Hierin worden (voorlopige) resultaten uit het capaciteitsafbouwplan, de juridische context van de onderhandelingen en het financieel inzicht in NAM meegenomen om de inzet en waarde-elementen voor de onderhandelingen te bepalen. Ook de situatie van geen deal (arbitrage) wordt meegenomen.
- Wanneer de MR instemt met het onderhandelingsmandaat kan er vanaf circa midden januari 2020 tot eind maart 2020 onderhandeld worden met S/E.

Voorafgaand aan de MR wordt er een DG-overleg en BWO georganiseerd tussen FIN, EZK en BZK.

Capaciteitsafbouwplan

- Het afbouwplan heeft geen juridische status, maar vormt een routekaart voor het benodigde volume en capaciteit uit het Groningensysteem van gasjaar 20/21 tot 29/30.

- In AoH is afgesproken dat S/E garant staan voor NAM voor het geval NAM haar verplichtingen tot vergoeding van de aardbevingskosten niet kan nakomen.
Procesbelang van de Staat
- Het AoH schrijft voor dat er voorafgaand aan het aflopen van de garanties passende zekerheden gesteld moeten worden. Tevens bevat het AoH de afspraak dat de garanties geactualiseerd worden indien de winning minder dan 12 bcm wordt.
Procesbelang van de Staat
- geldt dat er rekening gehouden moet worden met het feit dat NAM tot 30 jaar na beëindiging van de winning aansprakelijk blijft voor schade veroorzaakt door de gaswinning.
- Compensatie gemiste bcm Groningengas:
 - Procesbelang van de Staat

- Omvang versterkingskosten:
 - Een versnelde afbouw betekent dat de veiligheid in Groningen snel verbetert. Procesbelang van de Staat

 - Het uitgangspunt blijft dat NAM alles betaalt wat nodig is voor de veiligheid. Het is aan onafhankelijke experts om te bepalen wat hiervoor nodig is. Dit is geen onderdeel van de onderhandelingen.
Procesbelang van de Staat

- Tot slot wordt gekeken of het wenselijk is om enkele afspraken in het AoH aan te passen, zodat deze up to date zijn. Procesbelang van de Staat

2: Situatie geen deal: mogelijke arbitrage

- Het is mogelijk dat niet tot een vergelijk met S/E gekomen wordt. Dit betekent waarschijnlijk dat er wordt overgegaan tot arbitrage (o.g.v. afspraken in het AoH).
- Partijen hebben zowel in het AoH als in het Interim Akkoord zich ertoe verbonden om te goeder trouw te onderhandelen. Dit maakt dat partijen verplicht zijn om in ieder geval tot eind maart 2020 te goeder trouw te trachten tot een vergelijk te komen.
- Mochten al die inspanningen eind maart niet tot een resultaat leiden, dan zal hoogstwaarschijnlijk sprake zijn van een 'geschil'. Geschillen die voortvloeien uit de afspraken uit het AoH kunnen voorgelegd te worden aan een scheidsrecht (arbitrage). Ter voorbereiding op de inzet van de

- onderhandelingen wordt momenteel gewerkt aan een analyse van de gevolgen van een eventuele arbitrage
- Procesbelang van de Staat

- Indien niet tot een overeenkomst gekomen kan worden, kan bekeken worden of er losse afspraken gemaakt kunnen worden over Norg. Dit hangt van de bereidheid van S/E af.
- Momenteel wordt gewerkt aan een uitgebreidere appreciatie van het scenario arbitrage inclusief de risico's. Hierbij zal ook ^{Procesbelang van de Staat} betrokken worden. Deze appreciatie zal betrokken worden bij het te vragen MR mandaat.

3: Afstemming en communicatie

Lopende voorbereidingsgesprekken

- Momenteel wordt er tweewekelijks verkennend overleg gevoerd met S/E op ambtelijk niveau. In dit overleg zullen na het verkrijgen van het MR-mandaat de onderhandelingen plaatsvinden.
- Maandelijks of vaker indien nodig wordt gesproken op DG-niveau met (Shell) en (Exxon) in een Stuurgroep (SG)-overleg. Vanuit de Staat nemen DG K&E, Persoonsgegevens deel.

Betrokkenheid andere ministeries

- Net als bij de onderhandelingen met betrekking tot het interim-akkoord wordt er intensief samengewerkt met FIN. FIN zit bij alle gesprekken aan tafel.
- Ook worden BZK (vanwege uitvoering versterking) en AZ aangehaakt op de voortgang van de onderhandelingen. Met AZ wordt regelmatig een stand van zaken besproken. Wekelijks wordt er met BZK bijgepraat.
- Bekeken wordt in hoeverre BZK bij de onderhandelingen wordt betrokken. Dit wordt afgestemd tussen EZK, FIN en BZK. Bij de interne overleggen zit BZK aan tafel.

Communicatie Tweede Kamer

- Tijdens het Algemeen Overleg Groningen dat plaatsvond op 12 september jl. heeft u toegezegd dat u de Kamer regelmatig vertrouwelijk zult informeren over het verloop van de onderhandelingen (motie Mulder c.s., kamerstuk 33 529, nr. 686). Dit zou kunnen door een vertrouwelijke briefing aan de Tweede Kamerleden.

De Tweede Kamer heeft een motie aangenomen over het inschakelen van een parlementair advocaat om te kijken naar de afspraken die gemaakt zijn met S/E in het interim-akkoord. Dit onderzoek kan mogelijk invloed hebben op het sonderen van een Addendum met de coalitie en de Tweede Kamer.

- Ook is het mogelijk om voorafgaand aan het afsluiten van een Addendum op het AoH een mogelijke onderhandelingsuitkomst vertrouwelijk met de Kamer te delen.

TER ADVISERING

Aan de Minister

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
31 oktober 2019

Kenmerk
DGKE / 19258610

BHM: 19260671

nota

Gesprek met Shell en ExxonMobil over de afbouw van de
gaswinning

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Op 9 september jl. heeft u met Shell en ExxonMobil (hierna: S/E) een interim-
akkoord gesloten. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

. Voorgesteld is om een gesprek in te plannen om het
contact en de samenwerking op de afbouw van de gaswinning goed te houden.

Advies

U kunt instemmen met het inplannen van een gesprek met Persoonsgegevens
(Shell) en Persoonsgegevens (Exxon).

Kernpunten

- Momenteel worden er verkennende gesprekken gevoerd ter voorbereiding van de onderhandelingen over definitieve afspraken rondom de inzet van Norg en het herijken van de balans van het Akkoord op Hoofdlijnen. Over deze onderhandelingen wordt u separaat geïnformeerd.
- Tijdens de verkennende gesprekken hebben Persoonsgegevens (Shell) en Persoonsgegevens (Exxon) aangegeven Vertrouwelijk v
- S/E hebben daarbij aangegeven Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Wij adviseren u om het gesprek met Persoonsgegevens Vertrouwelijk v aan te gaan om de contacten met beide bedrijven goed te houden.
- Voorafgaand aan het gesprek zult u een voorbereidingsnotitie ontvangen.

Ontvangen BBR

TER INFORMATIE

Aan de Minister

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
14 november 2019

Kenmerk
DGKE / 19272381

BHM 19278749

Kopie aan

Bijlage(n)

nota

Antwoorden op gestelde vragen bij nota proces
onderhandelingen Addendum AoH

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Op 8 november jl. bent u geïnformeerd over de voorbereidingen op de onderhandelingen tot een Addendum op het Akkoord op Hoofdpijnen. Het doel van dit Addendum is om definitieve afspraken te maken over de inzet van Norg voor de beëindiging van de gaswinning en het maken van afspraken over de balans van de afspraken uit het AoH. In deze nota wordt een nadere toelichting gegeven op enkele vragen die u heeft gesteld.

Advies

U kunt kennis nemen van de nota.

Kernpunten

- In de nota heeft u gevraagd waarom er voor 31 maart 2020 tot een Addendum op het AoH gekomen dient te worden.
 - In het interim-akkoord dat is gesloten met Shell en ExxonMobil (hierna: S/E) is er een einddatum vastgesteld om te komen tot een Addendum. Dit is vastgelegd op 31 maart 2020.
 - De verwachting destijds was dat er aan het eind van dit jaar voldoende informatie beschikbaar zou zijn uit de benodigde financiële analyse van NAM en het capaciteitsafbouwplan om tot een Addendum te kunnen komen.
 - Deze datum kan worden aangepast indien alle partijen hiermee instemmen.
 - Belangrijk om te noemen is dat GTS op 31 januari 2020 met haar wettelijke adviesraming voor het vaststellingsbesluit 2020-2021 komt. Hierbij werken zij met de aanname dat Norg beschikbaar zal zijn voor pseudo-Groningengas. Aan de hand daarvan schrijven

Ontvangen BBR

wij het concept-vaststellingsbesluit. Mocht er op 31 maart (nog) geen Addendum overeengekomen zijn, betekent dit extra onzekerheid over het winningsniveau in het concept-vaststellingsbesluit.

- U vroeg of wij niet al aan de Tweede Kamer in een debat of brief konden toelichten dat er voor de gewijzigde inzet van Norg voor de snellere afbouw een vergoeding betaald zal worden.
 - De € 90 miljoen die als vergoeding in het Interim Akkoord is afgesproken is in de verzamelbrief voor de begrotingsbehandeling toegelicht.
 - Wij adviseren om een mogelijk nieuwe betaling voor het borgen van Norg in de toekomst niet in een openbaar debat aan de Kamer te melden. Hierover moet nog onderhandeld worden. Een openbare mededeling zou de onderhandelingspositie van de Staat schaden. S/E weten dan dat de Staat er al vanuit gaat dat er betaald moet worden.
 - Wel zou dit aan de Tweede Kamer toegelicht kunnen worden tijdens een vertrouwelijke briefing over de onderhandelingen. Er is een aanbod gedaan aan de Tweede Kamer om een dergelijke briefing te organiseren.
- Financiële en economische belangen van de Staat

○ Financiële en economische belangen van de Staat

○ Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

○ Financiële en economische belangen van de Staat

○ Financiële en economische belangen van de staat

TER INFORMATIE

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
9 december 2019

Kenmerk
DGKE / 19278278

BHM: 19303173

nota

Overzicht mogelijkheden 'oplossingsrichtingen'
Addendum AoH afbouw gaswinning Groningenveld

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Het Interim Akkoord heeft geleid tot een verlaagd winningsniveau van 11,8 miljard Nm³ (bcm) in het huidige gasjaar. Wij zijn in overleg met Shell en ExxonMobil (S/E) over definitieve afspraken over de versnelde afbouw en beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld en, indien nodig, het herstel van de balans van het AoH. Deze nota beschrijft waarom en waarover we onderhandelen en de "waarde-elementen" voor een mogelijk Addendum op het AoH. Ook wordt ingegaan in op de situatie dat géén overeenstemming wordt bereikt.

Advies

U kunt kennis nemen van de nota.

Kernpunten

- Procesbelang van de Staat
- Als we er in de onderhandelingen met Shell en ExxonMobil (S/E) niet uitkomen wordt er geen Addendum overeengekomen. De kans is groot dat we dan belanden in arbitrage. Bij arbitrage worden afspraken over de meerjarige inzet van Norg niet behandeld. Ontvangen BBR
Procesbelang van de Staat
In het geval van arbitrage zouden parallel alsnog afspraken over Norg gemaakt moeten worden om versnelde

sluiting van het Groningenveld in zicht te houden. De vraag is of S/E daartoe bereid zijn als we geen Addendum gesloten hebben.

Kenmerk
DGKE / 19278278

Toelichting

- Op 10 september jl. heeft u het Interim Akkoord met S/E gesloten, waarin afspraken zijn gemaakt over de gewijzigde inzet van de gasopslag Norg.
- Het Interim Akkoord was nadrukkelijk een tijdelijk akkoord, Procesbelang van de Staat

- In goed overleg met FIN, BZK en AZ werken wij aan definitieve afspraken met S/E over de sluiting van het Groningenveld en, indien nodig, herstel van de balans van het Akkoord op Hoofdlijnen (AoH).

- KPMG maakt op verzoek van EZK en FIN een detailanalyse van de financiële ontwikkelingen na het sluiten van het AoH.

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Procesbelang van de Staat

- Het AoH bevat meerdere verplichtingen tot opnieuw overleg over de gemaakte afspraken, op het moment dat de Groningenproductie aanzienlijk lager is en/of de financiële situatie structureel verslechtert. Dat is ontegenzeggelijk aan de orde en daarom wordt *te goeder trouw* met S/E over de balans gesproken.
- In het AoH is niet voorzien in een balansmechanisme.
- Ons startpunt, Procesbelang van de Staat is dat de verminderde Groningenproductie geen eenzijdige keuze van de Staat is, maar is ingegeven door de veiligheidssituatie.
- Procesbelang van de Staat

”

- *Norg*: de terbeschikkingstelling van Norg voor de opslag van pseudo-Groningengas draagt 1-op-1 bij aan de verlaging van de benodigde Groningenproductie, omdat hiermee de wintervraag wordt opgevangen. Dit leidt tot minder opbrengsten omdat circa 10 bcm Groningengas wordt verdrongen door pseudo G-gas en tot extra kosten, namelijk prijsrisico inkoop H-gas en transportkosten. NAM gebruikte Norg voor de opslag van Groningengas en NAM heeft voor dit gasjaar Norg met het Interim Akkoord ter beschikking gesteld voor de opslag van pseudo-Groningengas. De hierdoor misgelopen bcm's en extra kosten kunnen worden gezien als onbalans.
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Tegenover de onbalans staan de positieve ontwikkelingen van het vergroten van de veiligheid veiligheidsbeleving en het eerder stoppen van de gaswinning in Groningen.

Overige aandachtspunten:

- Op het moment dat de gaswinning is beëindigd vervallen de garanties voor de kosten schade en versterken die op basis van het AoH door S/E zijn verstrekt. Op grond van datzelfde AoH dienen S/E passende zekerheden te stellen voor het vervallen van de garanties. Hierbij willen we rekening houden met de wettelijk verjaringstermijn van 30 jaar voor de aansprakelijkheid voor schade. Dit betrekken we bij de onderhandelingen.

•

- Procesbelang van de Staat

- In het AoH staat dat partijen er vanuit gaan dat de benodigde capaciteit op het Groningenveld nul zal zijn op het moment dat gaswinning uit het Groningenveld is beëindigd. Procesbelang van de Staat

Oplossingsrichtingen

- Procesbelang van de Staat. Hieronder volgt een opsomming van mogelijke oplossingsrichtingen zonder nadere appreciatie over de (on)wenselijkheid van de verschillende richtingen:
 - *Rechtstreekse vergoeding* van de Staat aan NAM, Procesbelang van de Staat
 - Procesbelang van de Staat
- *Norg*: Als duidelijk is hoe Norg nodig is voor de leveringszekerheid, kan gekeken worden of Norg als waarde-element kan worden ingezet bij de onderhandelingen.
- De opties rondom Norg zijn samengevat: 'gebruik' (huur/opdracht of afspraken gelijk Interimakkoord over inzet) of 'eigendom' (koop UGS Norg en/of kussengas in Norg). Daarnaast kan het kussengas wellicht eerder gewonnen worden indien Norg als opslag minder lang nodig is dan voorzien in het AoH (2027). Hieraan zitten wel de risico's van gaswinning verbonden (kan leiden tot een hoger seismisch risico en weerstand vanuit de regio).
- De Landsadvocaat ziet Procesbelang van de Staat

Opslag Grijskerk: Ook voor deze gasopslagen geldt dat in eerste instantie gekeken wordt hoe ze nodig zijn om de winning z.s.m. te beëindigen. Financiële en econom

Wat als geen overeenstemming wordt bereikt?

- Als we er in de onderhandelingen met S/E niet uitkomen zal er geen Addendum worden overeengekomen.
- De kans is groot dat een constructieve samenwerking in het gasgebouw dan wegvalt. Dit kan zich uiten in:
 - arbitrage over het Akkoord op Hoofdlijnen. Procesbelang van de Staat
 - het niet (vrijwillig) beschikbaar stellen van noodzakelijke middelen, in het bijzonder gasopslag Norg. Met het niet beschikbaar stellen van gasopslag Norg (voor pseudo-G-gas) wordt de versnelling t.o.v. het basispad grotendeels teniet gedaan.
 - Financiële en economische belangen van de Staat
- Bij arbitrage kunnen geen afspraken over de meerjarige inzet van Norg behandeld worden omdat de inzet van Norg geen afspraak is die niet uit het

AoH komt. Afspraken over Norg zouden parallel aan arbitrage gemaakt moeten worden. De vraag is of S/E daarvoor openstaan als we niet tot een Addendum zijn gekomen.

Kenmerk
DGKE / 19278278

- Financiële en economische belangen van de staat

Vervolgproces

- De komende weken verwachten wij meer helderheid over de hoogte van het herziene basispad, de benodigde capaciteit van Norg voor de leveringszekerheid (preadvies GTS), de financiële plaat (KPMG ^{ijk ve} de juridische positie (adviezen LA en Allen&Overy) en een analyse van de versterkingskosten. Op basis van deze informatie zullen wij u na het kerstreces nader informeren en een concept onderhandelingsmandaat voorleggen. Eind januari zullen wij een onderhandelingsmandaat aan de MR voorleggen.

TER ONDERTEKENING

Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Projectdirectie Gastransitie
Groningen

Auteur

Persoonsgegevens

nota

Betaling op grond van Interim Akkoord

Datum

9 december 2019

Kenmerk

DGKE-PGG / 19300671

Bhm: 19300711

Kopie aan

Persoonsgegevens

Bijlage(n)

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Aanleiding

In het Interim Akkoord met Shell en ExxonMobil is overeengekomen dat aan NAM € 90 miljoen netto betaald wordt. Hiervoor is een bruto betaling nodig van € 363 miljoen. NAM heeft hiervoor een factuur gestuurd. In plaats van het volledige bedrag aan NAM te betalen doet u per brief aan NAM en EBN een voorstel over de wijze waarop u dit bedrag wil voldoen. De brieven zijn ambtelijk met FIN afgestemd.

Advies

U wordt verzocht de brieven aan NAM en EBN te ondertekenen.

Kernpunten

- Het nettobedrag van € 90 miljoen wordt gebruteerd tot €363 miljoen.
- Met de briefwisseling stelt u voor een deel van het brutobedrag te verrekenen met tegenoverstaande heffingen. Hierdoor kan het bedrag dat wordt overgemaakt beperkt blijven.
- Mocht er onverhoopt sprake van zijn dat NAM minder afdraagt dan veronderstelt, dan moeten er aanvullende afspraken worden gemaakt om te zorgen dat er niet meer betaald wordt dan € 90 miljoen netto.

Ontvangen BBR

Toelichting

Het bruto bedrag bedraagt € 363 miljoen inclusief BTW. Hiervan vloeit € 273 miljoen terug naar de Staat en wel op de volgende wijze:

Totaal te betalen bedrag inclusief BTW	363
Waarvan BTW	63
Vergoeding exclusief BTW	300
Aandeel NAM in de vergoeding (60%)	180
Winsttaandeel aan EZK	60
Vpb NAM	30
Netto winst NAM	90
Aandeel EBN in de vergoeding (40%)	120
Vpb EBN	30
Netto winst EBN	90

Normaal zou EZK € 363 miljoen aan NAM moeten betalen waarna NAM € 120 miljoen aan EBN zou betalen. Vervolgens zouden NAM en EBN via de gebruikelijke kanalen weer betalen aan de Staat zodat uiteindelijk weer € 273 miljoen terugvloeit naar de Staat. Echter:

- NAM betaalt de BTW aan de Belastingdienst
- NAM en EBN betalen ieder hun Vpb aan de Belastingdienst
- NAM betaalt het winstaandeel aan EZK
- EBN betaalt haar netto winst aan EZK als bijzondere winstuitkering.

Om onnodig betalingsverkeer te voorkomen wordt voorgesteld aan NAM en EBN om zoveel mogelijk betalingen te verrekenen. EZK wil het aandeel van EBN (€ 120 miljoen) rechtstreeks aan EBN voldoen en afdrachten die NAM en EBN aan EZK dienen te voldoen direct verrekenen. BTW en Vpb kunnen niet verrekend worden omdat die aan de Belastingdienst worden afgedragen. Dit leidt er toe dat:

- Aan EBN € 30 miljoen wordt betaald, namelijk het aan EBN toekomende bedrag van € 120 miljoen minus de netto winst van € 90 miljoen die door EBN aan EZK wordt uitgekeerd.
- Aan NAM € 183 miljoen wordt betaald, namelijk het totale bedrag van € 363 miljoen minus het aan EBN toekomende bedrag van € 120 miljoen en minus het door NAM aan EZK af te dragen winstaandeel van € 60 miljoen.

In de brieven wordt dit aan NAM en EBN door u voorgesteld. Zij zullen dit schriftelijk bevestigen en dan kunnen beide betalingen uitgevoerd worden.

TER INFORMATIE

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Directie Project Gastransitie
Groningen

Auteur
Persoonsgegevens

nota

Vorbereiding gesprek Henk Nijboer (PvdA)

Datum
6 januari 2020

Kenmerk
DGKE / 20003291

Bhm: 20007335

Bijlage(n)

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Tijdens de behandeling van de Najaarsnota op 18 december jl. met MinFIN heeft het lid Nijboer (PvdA) een motie ingediend over het opnemen van de voorwaarde van parlementaire goedkeuring in het addendum bij het akkoord met Shell en ExxonMobil (S/E). U heeft op 14 januari een gesprek met de heer Nijboer over de invulling van de motie.

Advies

U kunt kennis nemen van de nota.

Kernpunten

- Tijdens uw gesprek met Nijboer kunt u benadrukken dat:
 - uw inzet voor de onderhandelingen een zo snel mogelijke beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld is.
 - het aangaan van een overeenkomst hiertoe een verantwoordelijkheid van het Kabinet is;
 - een openbare behandeling van een conceptakkoord de onderhandelingspositie van de Staat schaadt;
 - u degene bent die namens het kabinet de onderhandelingen voert en de overeenkomst afsluit;
 - u de Kamer tijdens het onderhandelingsproces op belangrijke momenten vertrouwelijk wilt betrekken bij de inzet en het verloop van de onderhandelingen;
 - u het mandaat en het onderhandelingsresultaat inclusief vergoeding voorafgaand aan het ondertekenen vertrouwelijk aan de fractievoorzitters en de woordvoerders voor wilt leggen.
 - Door het vertrouwelijk en voorafgaand aan de ondertekening voor te leggen kunnen relevante punten van de kamer in overweging genomen worden.

Ontvangen BBR

- Bijgaand treft u een conceptbrief aan om de Kamer te informeren over deze toezeggingen. Deze brief kan naar de Tweede Kamer gestuurd worden indien dit de uitkomst is van het gesprek. Graag horen wij uw opmerkingen op de conceptbrief. Een alternatief voor het versturen van de Kamerbrief is dat de heer Nijboer zijn motie aanpast.

Toelichting

Betrokkenheid Kamer onderhandelingen

- In de motie van het lid Nijboer wordt de regering verzocht in de overeenkomst met S/E de voorwaarde van parlementaire goedkeuring van de definitieve vergoeding aan S/E op te nemen en het uiteindelijke Addendum in voorhangprocedure aan de Tweede Kamer voor te leggen.
- De motie is vooralsnog aangehouden. Onbekend is of Nijboer zijn motie in stemming wil brengen. Dit zal waarschijnlijk afhangen van het gesprek dinsdag.
- Een openbare voorhangprocedure schaadt de onderhandelingspositie van de Staat omdat Shell en Exxon de onzekerheid van de uitkomst van deze procedure zullen incalculeren in de onderhandelingen (dus ruimte zullen willen houden voor een tweede ronde n.a.v. de voorhangprocedure).
- Een openbare voorhangprocedure maakt het ook lastiger voor de onderhandelende partijen om over en weer openheid te betrachten, omdat de partijen weten dat het eindresultaat van hun gesprekken door de Kamer wordt beoordeeld. Daarna kan immers (met grote waarschijnlijkheid) nog een onderhandelingsronde of arbitrage volgen. Een dergelijk proces zal doorgaans niet tot betere uitkomsten voor de Staat leiden. Het uitgangspunt moet zijn dat onderhandelende partijen binnen mandaat de ruimte hebben om tot overeenstemming te komen. Indien één of beide partijen daarin beperkt zijn, zal het onderhandelingsresultaat suboptimaal zijn.
- Het aangaan van een overeenkomst om een snelle beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld mogelijk te maken is een verantwoordelijkheid van het Kabinet.
- Gezien de rol van de Kamer is het verstandig om de Kamer tijdens het onderhandelingsproces op belangrijke momenten vertrouwelijk te betrekken bij de inzet en het verloop van de onderhandelingen
- U kunt zeggen dat u het budgetrecht van de Kamer respecteert. Daarom kunt u toezeggen om het mandaat en het onderhandelingsresultaat separaat voorafgaand aan het ondertekenen vertrouwelijk aan de Kamer voor te leggen.
- Dit stelt de Kamer in staat haar budgetrecht uit te oefenen, zonder dat openbaarheid van de onderhandelingen de positie van de staat in deze gesprekken kan schaden.
- In uw brief aan de Kamer van 2 december jl. heeft u de Kamer twee vertrouwelijke technische briefings aangeboden over zowel het Interim Akkoord als de verdere onderhandelingen over een Addendum. Een eerste vertrouwelijke briefing over het Interim Akkoord heeft op 18 december jl. plaatsgevonden. Nijboer was hierbij aanwezig.

- De Kamer kan u, in het kader van haar controlerende taak, achteraf over het proces en het resultaat van de onderhandelingen ter verantwoording roepen.

Kenmerk
DGKE / 20003291

Onderzoek parlementair advocaat

- De Kamer heeft naar aanleiding van het Interim Akkoord een parlementair advocaat enkele vragen gesteld over de juridische positie van de staat en het budgetrecht van de Tweede Kamer in verband met het Akkoord. Deze analyse is op 19 december op de Tweede Kamer website gepubliceerd.
- In deze analyse wordt onder andere bevestigd dat de Staat het Interim Akkoord, of in ieder geval nadere afspraken, diende te maken omdat sprake is van een structurele en materiële afwijking van het basispad.
- De parlementair advocaat stelt ook dat de vraag of het parlement door de MEZK geïnformeerd had moeten worden voorafgaand aan het overeenkomen van het Akkoord in hoge mate politiek van aard is.
- Belangrijk om te noemen is dat de parlementair advocaat ook schrijft dat de afbouw van de winning van het door SodM geadviseerde niveau van 12 miljard kuub naar 0 naar zijn indruk eerder een politieke keuze dan een keuze die noodzakelijkerwijs uit advisering van het SodM voortvloeide. Ook indien u geen overeenkomst was aangegaan, en als gevolg daarvan niet het AoH en ook niet het Interim Akkoord, kan een recht op compensatie derhalve bepaald niet worden uitgesloten, zo stelt de parlementair advocaat.
- Het advies van de parlementair advocaat is een openbaar stuk.

ADVIES MINISTERRAAD

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
11 februari 2020

Kenmerk
DGKE / 20040879

nota

Nota mandaatverzoek onderhandelingen Addendum op
het Akkoord op Hoofdlijnen

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Om de gaswinning zo snel mogelijk definitief te beëindigen zijn aanvullende maatregelen nodig waarover afspraken gemaakt moeten worden met Shell en Exxon. Daarmee kan de gaswinning vanaf medio 2022 volumematisch op nul uitkomen. Met deze nota adviseren wij u over het mandaatverzoek, dat voor de MR van 14 februari is geagendeerd. De MR wordt verzocht in te stemmen met een onderhandelingsmandaat om deze afspraken te maken en het balans van de afspraken uit het AoH te bezien.

Advies

1. Versturen van bijgevoegde notitie aan de MR. In de notitie verzoekt u om akkoord voor het starten van de onderhandelingen met Shell en ExxonMobil om de afspraken te maken om de gaswinning af te bouwen en om de balans van de afspraken uit het AoH te bezien. Met AZ hebben wij afgesteld dat dit woensdag aangeleverd kan worden.
2. Instemmen met bijgevoegde aanbiedingsbrief, waarin u mede namens MFIN en MBZK een vertrouwelijke briefing over het onderhandelingsmandaat aan de Tweede Kamer aanbiedt, conform motie Nijboer.

Kernpunten

- KPMG heeft berekend dat Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Er wordt mandaat gevraagd aan de MR om de afspraken te maken om de gaswinning af te bouwen. Procesbelang van de Staat

Ontvangen BBR

- In september 2019 hebben de Staat, Shell en Exxon aanvullende afspraken gemaakt over de gewijzigde inzet van Norg om de gaswinning in het lopende gasjaar 2019/2020 te verlagen naar 11,8 miljard Nm³ (Interim Akkoord).
- Op 31 januari jl. heeft de landelijke netbeheerder GTS de raming opgesteld over de nog benodigde gaswinning uit het Groningenveld voor het gasjaar 2020/2021 en de jaren daarna. GTS concludeert dat er volumematisch geen gaswinning meer nodig is uit Groningen (bij gemiddelde temperaturen) vanaf medio 2022.
- Om de gaswinning uit Groningen op kort termijn te kunnen beëindigen moeten er aanvullende afspraken worden gemaakt met Shell en Exxon over de inzet van de bergingen Norg en Grijskerk, de stikstofsturing en de inkoop van hoogcalorisch gas.
- Als de afspraken niet worden gemaakt, loopt de Staat het risico dat de gaswinning volgend jaar weer zal stijgen en het veld mogelijk enkele jaren later dicht zal gaan.
- NB we hebben begrepen dat MFIN het mandaat woensdag meekrijgt in zijn tas. Er is dus nog geen akkoord van MFIN om het in te dienen als een gezamenlijk mandaat. We proberen dit te bespoedigen.
- NB2 Persoonsgegevens (FIN) en Persoonsgegevens (BZK) zijn akkoord.

Financiële toelichting

- Om de aanvullende afspraken over de afbouw van de gaswinning te kunnen maken wordt er een financieel mandaat gevraagd Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
de kosten van de versnelde

afbouw:

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Het mandaat wordt momenteel ambtelijk afgestemd met FIN en BZK.
- De inzet is om tot het uiterste te onderhandelen met Shell en Exxon en daarmee te trachten om uit te komen op een bedrag van Financiële en economische belangen

Mocht

dit het geval zijn, zal de minister van EZK dit mondeling melden in de MR. Uit het AoH volgt dat de Staat gehouden is om te goeder trouw te onderhandelen. Dit vergt een werkbaar mandaat dat overeenstemming met Shell en Exxon in beginsel mogelijk maakt.

- NB1 Mutaties in de gasbaten die niet het gevolg zijn van volumebesluiten (zoals het AoH) lopen buiten het uitgavenplafond om. Directe betalingen zijn in beginsel plafondrelevant (vanuit de begrotingsregel dat

saldorelevante uitgaven ook plafondrelevant zijn). De Ministerraad kan besluiten om bij bepaalde dossiers af te wijken van deze basisregel. Eerder is dit gedaan voor het Interim Akkoord.

- NB2 het is mogelijk dat MFIN begint over het onderzoek van de Algemene Rekenkamer over de rechtmatigheid van de € 90 mln netto (het voorlopig bedrag uit het Interim Akkoord). U bent hierover separaat geïnformeerd. EZK is in samenwerking met de Landsadvocaat bezig met een reactie op de voorlopige conclusies. Eind februari zullen we een officiële versie van de voorlopige bevindingen ontvangen. Indien de AR met een definitieve conclusie komt, wordt deze ten tijde van publicatie van het Rijksjaarverslag op 20 mei a.s. naar buiten gebracht.

Aanbiedingsbrief vertrouwelijke briefing TK

- Er is een motie aangenomen van het lid Nijboer (PvdA) c.s. (kamerstukken 35 350, nr. 12) waarin de regering wordt verzocht de Kamer vooraf (indien het echt niet anders kan op vertrouwelijke wijze) te informeren over de vaststelling van het mandaat en de inhoud van het Addendum voordat deze definitief wordt ondertekend.
- Ter invulling van deze motie adviseren wij om de Kamer een vertrouwelijke briefing aan te bieden over het onderhandelingsmandaat.
- In het BWO van 6 februari heeft u afgesproken dat de minister van Financiën en de minister van BZK ook aanwezig zullen zijn bij de briefing.
- Hierbij zal de Kamer geïnformeerd worden over het maximale mandaat. Wanneer uit deze briefing de indruk ontstaat dat er onvoldoende steun is voor het onderhandelingsmandaat, is het mogelijk dat een gewijzigd mandaat aan de Ministerraad wordt voorgelegd.
- Een tweede vertrouwelijke briefing zal georganiseerd worden, zodra er een onderhandelaarsakkoord is overeengekomen, voordat de handtekeningen zijn gezet.

TER INFORMATIE

Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Auteur

Persoonsgegevens

Datum

25 februari 2020

Kenmerk

DGKE / 20056698

BHM: 20060359

nota

Nota bijpraat Akkoord op Hoofdlijnen (AoH)

Bijlage(n):

2

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Maandag 2 maart vindt er een bijpraat over het Akkoord op Hoofdlijnen plaats. Met deze nota informeren wij u over de laatste stand van zaken m.b.t. de onderhandelingen over het beëindigen van de gaswinning.

Advies

U kunt kennis nemen van de nota. Graag informeren wij u tijdens het overleg over de scenario's voor de versterkingskosten. De scenario's zijn bijgevoegd.

Kernpunten

- Op 25 februari heeft een eerste onderhandeling plaatsgevonden met Shell en ExxonMobil (hierna: S/E) om te verkennen of een overeenkomst mogelijk is.
- S/E hebben aangegeven Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Wij hebben aangegeven er zeer beperkte ruimte is. Wij hebben voorgesteld om een verkenning te doen.
- S/E hebben aangegeven twee mogelijke opties te zien: Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinfor

○ Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Ontvangen BBR

- Afgesproken is dat S/E met een voorstel (incl. onderbouwing) komen.
- S/E hebben ook gevraagd naar een terugvaloptie wanneer de partijen aan tafel te ver uit elkaar liggen. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- S/E hebben aangegeven dat

- Wij werken verder samen met FIN aan een conceptovereenkomst en de voorbereidingen voor de minnelijke arbitrage om afspraken vast te leggen over Norg, Grijskerk en de stikstofsturing. Dit gebeurt samen met KPMG, de Landsadvocaat, Allen&Overy.
- Ook bereiden wij in de conceptovereenkomst een passage voor over de "minnelijke" arbitrage en bereiden wij ons alvast voor op de minnelijke arbitrage (welke stukken/informatie is hiervoor essentieel).
- In de week van 10-13 maart vinden er opnieuw onderhandelingen plaats.
- Wanneer blijkt dat overeenstemming gloort Financiële en economische belangen van de Staat, kan besloten worden om vrijdag 13 maart opnieuw naar de Ministerraad te gaan voor gewijzigd mandaat.

Toelichting

- Op 14 februari is het onderhandelingsmandaat in de MR goedgekeurd.
- De MR heeft ingestemd een traject van minnelijke arbitrage om te komen tot een vergoeding voor de bovengenoemde afspraken om de gaswinning versneld af te bouwen. Financiële en economische belangen van de Staat

- De Tweede Kamer is op 20 februari door u en MFIN in een vertrouwelijke briefing geïnformeerd.
- Er is nog geen informatie over een vertrouwelijk AO.

TER ADVISERING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Projectdirectie Gastransitie
Groningen

Auteur
Persoonsgegevens

nota

Conceptaddendum tegenbod Staat onderhandelingen
AoH

Datum
19 maart 2020

Kenmerk
DGKE / 20080567

BHM 20081452

Bijlage(n)

Parafenroute

DGKE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Shell en ExxonMobil hebben in het kader van de lopende onderhandelingen over de beëindiging van de gaswinning een openingsbod gedaan. Hierbij ontvangt u het concept-tegenvoorstel, zoals met u besproken tijdens de bijpraat AoH op 19 maart. Parallel is het tegenvoorstel aan Minister Hoekstra voorgelegd.

Advies

U kunt instemmen met het verzenden van het concept tegenbod aan Shell en Exxon nanciële en economische belangen van de Staat .

Kernpunten

- Shell en ExxonMobil hebben op 15 maart een openingsbod gedaan. Vertrouwelijk
- S/E willen – kort gezegd – een vergoeding voor de gemiste inkomsten onder het basispad, Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Ontvangen BBR

- Het ligt derhalve niet in de verwachting dat overeenstemming mogelijk is.

- **Procesbelang van de Staat**
- Dit tegenbod houdt in:
 - Het voortzetten van de gemaakte afspraken over de versnelde afbouw van de gaswinning conform het Interim Akkoord. Dat betekent de gewijzigde inzet van Norg tot en met 2027 en in het verlengde de gasopslag Alkmaar.
 - Na 2027 krijgen S/E de mogelijkheid krijgen om het kussengas uit Norg te winnen (behoudens goedkeuring o.b.v. Mijnbouwwet). In het AoH was afgesproken dat Norg tot 2027 met een verlenging tot 2035 beschikbaar blijft. Van deze verlengingsoptie wordt dus afgezien. Dit betekent een extra omzet van € 3 miljard voor de Maatschap vanaf 2026.
 - De gasopslag Grijskerk blijft tot 2032 (i.p.v. 2021, zoals afgesproken in het AoH) beschikbaar voor de gasmarkt.
 - De **Procesbelang van de Staat** garanties van S/E worden na einde winning voortgezet tot 1 januari 2035.
 - De Staat is bereid om het geleden nadeel van de gewijzigde inzet van Norg te compenseren. Dat betreft de additionele kosten voor het gebruik van Norg voor de Maatschap (Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie) en de mindere gasopbrengsten. (9,5 bcm tegen de huidige gasprijs van 9ct/m³). De Staat zal NAM, ten behoeve van de Maatschap, derhalve in totaal een bedrag van EUR 909 miljoen bruto vergoeden. Op dit bedrag zal het gebruteerde voorschot van EUR 300 miljoen (netto EUR 90 miljoen) dat de Staat reeds ten behoeve van de Maatschap heeft betaald op grond van het Interim Akkoord in mindering worden gebracht, zodat EUR 609 miljoen (bruto) resteert. Dit betekent dat er binnen de verdelingen binnen het gasgebouw minimaal 183 miljoen en maximaal EUR 356 miljoen (netto) naar NAM gaat.
 - Het mandaat was **Financiële en economische belangen van de Staat**

Doordat NAM verliezen mag verrekenen, ook in de toekomst, kunnen we pas over enkele jaren zeggen wat de uiteindelijke verdeling zal zijn geweest.

Financiële en economische belangen van de Staat

- **Financiële en economische belangen van de Staat**

- Als S/E het bod afwijzen, kan benadrukt worden dat we graag in gesprek blijven om een gezamenlijk voorstel tot maatregelen omtrent de beëindiging van de gaswinning gecombineerd met een voorstel tot arbitrage uit te werken. Dit zal nog de nodige gesprekken vergen.

Toelichting

Voorstel S/E

- Het openingsbod van S/E omvat op hoofdlijnen:

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Proces en timing

- Parallel aan het uitwerken van het tegenbod werken wij deze week met Allen&Overy een voorstel tot arbitrage uit.
- Dat betekent de volgende timing:

- 18-23/3: uitwerken tegenbod en concept arbitrage raamwerk met A&O
- 23/3: onderhandelingen met toelichting op tegenbod
- 23/3- .. : onderhandelen over traject van goedschikse arbitrage
- Dit betekent dat de deadline van 31 maart naar alle waarschijnlijkheid niet gehaald zal worden. Wanneer alle partijen daarmee instemmen, kan deze deadline naar achter geschoven worden. Wij zullen hier met S/E over spreken.
- De vertraging is een gevolg van de tijd die S/E nodig hebben gehad om een openingsbod te formuleren. Daarnaast zorgt het corona virus voor extra vertraging, omdat onderhandelingen virtueel moeten plaatsvinden.
- De verwachting is dat tenminste de maand april nodig is. A.s. maandag vindt verder overleg plaats met S/E over de timing. Wanneer alle partijen daarmee instemmen, zijn wij gezamenlijk nog te goeder trouw aan het onderhandelen en heeft dit nog geen gevolgen voor het vaststellingsbesluit voor het gasjaar 20/21.
- Wanneer de deadline verschoven wordt, zullen wij de Kamer per brief hierover informeren.

TER INFORMATIE

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
3 april 2020

Kenmerk
DGKE / 20096690

BHM: 20096907

nota

Stand van zaken onderhandelingen Addendum AoH

Bijlage(n):
2

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Vrijdag 3 april hebben er weer onderhandelingsgesprekken plaatsgevonden met Shell en ExxonMobil (hierna: S/E) over de beëindiging van de gaswinning. Middels deze nota informeren wij u over de laatste stand van zaken.

Advies

U kunt kennis nemen van de nota.

Kernpunten

- Op 1 april is het bod van S/E ontvangen. In de bijlage treft u de appreciatie van het bod
- Vandaag hebben er twee onderhandelingsgesprekken plaatsgevonden. Tijdens deze overleggen hebben alle partijen geconcludeerd dat we ver uiteen liggen en dat overbrugging zeer moeilijk, dan wel niet mogelijk lijkt.
- Echter, we zijn nog niet zo ver dat we al tot afspraken over arbitrage over kunnen gaan.
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

FIN deelt de mening dat het te vroeg is om te concluderen dat er een onoverbrugbare kloof is.
- Dat komt met name omdat er nog onvoldoende tijd is geweest om de voorstellen in detail te bespreken. Dat blijkt ook al uit het feit dat er nog verschil van inzicht bestaat in de benodigde maatregelen om de gaswinning in Groningen te beëindigen.
- De belangrijkste vraag die voorligt, is hoe partijen verder gaan: Afgesproken is dat alle partijen zich komende week op deze vraag beramen.

Ontvangen BBR

- Er is daarom het volgende afgesproken:
 - Er zullen daarom komende week op ambtelijk niveau gesprekken plaatsvinden om te bekijken of we op onderdelen nader tot elkaar kunnen komen. Dat is ook behulpzaam om duidelijkheid te krijgen over de afbouwmaatregelen die nodig zijn.
 - Komende week verkennen partijen parallel hoe het proces in arbitrage eruit kan zien op het moment dat er geen overeenstemming wordt bereikt.
 - Op donderdag 9 april vindt er een nieuw onderhandelingsoverleg plaats om definitieve conclusies te trekken.
- Er is nog geen nieuwe deadline voor de onderhandelingen afgesproken. Daardoor kunnen wij op dit moment de Kamer nog niet informeren over het verschuiven van de deadline van 31 maart jl. Wij verwachten aanstaande donderdag meer te weten welke datum gekozen zal worden als nieuwe deadline.
- Onze inschatting is dat het niet mogelijk zal zijn om tot een overeenkomst te komen. Partijen zijn het eens dat de gaswinning zo snel mogelijk afgebouwd moet worden. Partijen liggen echter op een aantal cruciale punten (te) ver uiteen.
 - Partijen verschillen van mening hoe de inzet van de bergingen Norg en Grijskerk geregeld moet worden, en welke vergoeding daaraan ten grondslag ligt.
 - Partijen verschillen ook van mening wanneer het veld definitief gesloten kan worden. U wordt hierover separaat geïnformeerd.
 - Er is een fundamenteel verschil van inzicht of de afbouw een beleidskeuze is, Procesbelang van de Staat
Wij stellen dat de afbouw een gezamenlijke verantwoordelijkheid is. Volledige compensatie van de gemiste inkomsten is niet aan de orde.
Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Hierdoor schatten wij in dat ook de route naar minnelijke arbitrage een moeizame onderhandeling zal gaan worden.

Toelichting

- Op 1 april is het bod ontvangen samen met een document waarin S/E de twee biedingen met elkaar vergelijken.
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Uit het bod blijkt dat er een fundamenteel verschil van inzicht is over de hoogte van de financiële vergoeding. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

-

- Het bod van S/E komt – kort gezegd – neer op:

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Kenmerk
DGKE / 20096690

Eerste appreciatie

- De appreciatie van het bod levert het volgende beeld:
 - We zijn het eens dat de gaswinning in Groningen zo snel mogelijk beëindigd moet worden. Daarvoor is de inzet van bergingen cruciaal.
 - We zijn het niet eens over de wijze waarop het Groningenveld zo snel mogelijk beëindigd kan worden:

- S/E vinden Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- We zijn het niet eens over de hoogte van de financiële vergoeding. Vertrouwelijk ver

- We zijn het niet eens hoe we om moeten gaan met de aardbeving gerelateerde kosten.
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Bijlage

Appreciatie voorstel S/E per hoofdpunt

1. Sluiting Groningenveld
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Appreciatie:

- Het streven van alle partijen is om winning in 2022 te beëindigen.
 - Zoals aangegeven is nader overleg nodig tussen GTS, NAM en GasTerra over de definitieve sluiting van het Groningenveld.
 - Daar komt bij dat de afbouw in het buitenland mogelijk als gevolg van eht coronavirus vertraging oploopt. Dit heeft een direct effect op de vraag naar Groningengas.
 - Op dit moment is het derhalve niet mogelijk om een definitieve datum vast te leggen.
 - NAM stelt overigens haar operationele strategie gepubliceerd dat het niet nodig is om Groningen na 2022 open te houden voor koude winters of andere calamiteiten.
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
2. Norg:
 - Voor het gasjaar 2019/2020 betaalt de Staat aan GasTerra een tarief voor het gebruik van UGS Norg.
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Appreciatie Norg

- Voor de noodzakelijke L-gas sturing dienen komen de komende jaren het Groningenveld en Norg (en Alkmaar) in één hand te blijven.
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

3. **Grijpskerk:**

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Appreciatie Grijpskerk

- Zoals aangegeven beheert NAM nu ook meerdere bergingen, waarbij een deel ook aan de markt wordt aangeboden.
- Financiële en economische belangen van de Staat

4. Herstel van de balans

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Appreciatie:

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

5. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Appreciatie

- S/E nemen duidelijk stelling Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Ook geven S/E aan dat Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Financiële en economische belangen van de staat
- Bovendien kan NAM wanneer de wet versterken in werking is getreden,
via bezwaar en beroep, bezwaar maken tegen de hoogte van de factuur
die zij moet betalen.
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Appreciatie:

- Voor de Staat is Financiële en economische belangen van de Staat
- Het bod van S/E omtrent Financiële en economische belangen van de Staat

TER INFORMATIE

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
9 april 2020

Kenmerk
DGKE / 20107674

BHM: 20108263

nota

Stand van zaken onderhandelingen Addendum

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Op donderdag 9 april heeft er weer een onderhandelingsoverleg plaatsgevonden. Middels deze nota brengen wij u op de hoogte van de laatste stand van zaken.

Advies

U kunt kennis nemen van de nota.

Kernpunten

- Op 9 april heeft er weer een onderhandelingsoverleg met Shell en Exxon (S/E) plaatsgevonden.
- Tijdens dit overleg heeft de Staat (conform de afgesproken strategie) vastgesteld dat overbrugging tussen de partijen niet mogelijk lijkt.
- De Staat heeft daarom de voorkeur uitgesproken om over te gaan op het traject van gecontroleerde arbitrage. Het uitgangspunt daarbij is dat de winning uit het Groningenveld zo snel mogelijk wordt beëindigd en de vergoeding objectief in arbitrage wordt vastgesteld.
- S/E hebben met dit traject ingestemd.
- Partijen hebben afgesproken komende week een nieuw tijdpad op te stellen om een arbitrage overeenkomst te formuleren. De verwachting is dat daar de maand april voor nodig zal zijn. De deadline van 31 maart wordt dus met circa een maand opgeschoven.
- Dat geeft de partijen ook de mogelijkheid om afspraken te maken over de maatregelen om versnelde afbouw mogelijk te maken. Daar is de afgelopen week weliswaar constructief samengewerkt, maar is nadere uitwerking nodig.
- Uit de maatregelen volgen ook de elementen van de vergoeding die (nog) voorgelegd kunnen worden in arbitrage.
- Daarnaast is vandaag met S/E overeengekomen om komende week een gezamenlijke communicatielijn op te stellen met als boodschap dat de winning zo snel mogelijk afgebouwd zal worden maar de vergoeding nader bepaald moet worden in arbitrage. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Wij zullen u derhalve komende week een communicatielijn en kamerbrief voorleggen.

Ontvangen BBR

TER ADVISERING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Directie Klimaat

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
14 april 2020

Kenmerk
DGKE / 20113726
BHM 20122636

nota

Overleg met Shell en ExxonMobil over onderhandelingen
AoH

Bijlage(n)

Parafenroute

DGKE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Tijdens een gesprek op 13 januari jl. met Persoonsgegevens (Shell) en Persoonsgegevens (ExxonMobil) heeft u ingestemd met een tweede gesprek. Shell en ExxonMobil (hierna: S/E) hebben aangegeven graag dit tweede gesprek te willen, nu partijen hebben besloten om over te gaan op het traject van gecontroleerde arbitrage. het gesprek vindt plaats op woensdag 21 april 16-17 uur. MFIN zal ook aanwezig zijn bij dit gesprek. Ook Persoonsgegevens sluiten aan.

Advies

Wij adviseren u:

1. In het gesprek i) te benadrukken dat er een gezamenlijk belang is om de gaswinning in Groningen zo snel mogelijk af te bouwen. Daarvoor zijn op korte termijn afspraken nodig over de inzet van de bergingen, de stikstofsturing en het sluiten van het veld en ii) een gecontroleerde arbitrage is de enige politiek aanvaarde mogelijkheid om een vergoeding af te spreken (nadat onderhandelingen met een bedrag zijn mislukt). Er is een spreeklijn bijgevoegd, zie bijlage.
2. In te stemmen met de voorgestelde tweetrap voor het arbitrage proces.

Kernpunten

- S/E hebben vorige week ingestemd om het traject van gecontroleerde arbitrage te verkennen om een vergoeding in arbitrage te laten vaststellen voor de extra kosten voor de afbouwmaatregelen en – voor zover noodzakelijk – het herstel van de balans.
- Zowel het komen tot een volledig akkoord over de afbouwmaatregelen als het sluiten van een arbitrageovereenkomst zal intensieve gesprekken vergen omdat partijen het nog niet eens zijn over de inhoud hiervan. De onderhandelingen zijn dan ook nog geen gelopen race.
- S/E hebben Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Ontvangen BBR

- S/E willen van u comfort dat de extra kosten die zij buiten het gasgebouw om maken voor de afbouwmaatregelen (inzet bergingen Norg en Grijskerk, stikstofsturing), vergoed zullen worden door de Staat Vertrouwelijk verstrekt
- In het gesprek kunt u aangeven dat een arbitrage over het geheel van de vergoeding de enige politieke aanvaarde oplossing is. Procesbelang van de Staat
- Wij willen derhalve het volgende arbitrageproces aan S/E voorleggen:
 - We spreken af dat S/E de aanvullende maatregelen nemen.
 - We proberen gezamenlijk met S/E te identificeren welke kostenposten er voor hen zijn en deze lijst zoveel mogelijk te beperken. We benadrukken hierbij dat de verschillende kosten en de hoogte van deze kosten onderdeel zal zijn van arbitrage. Partijen verschillen namelijk van mening over zowel welke kosten voor vergoeding in aanmerking komen als de hoogte van die kosten.
 - We spreken af dat er één arbitrage is met twee deelgeschillen:
 1. de bepaling van de hoogte van de kosten voor de aanvullende maatregelen op basis van een gezamenlijk geïdentificeerde lijst aan kosten door een arbiter.
 2. Een tweede geschil over in hoeverre er daarna nog sprake is van onbalans van het AoH door de gemiste gasproductie onder het basispad.

Toelichting

Extra kosten bergingen

- In ons voorstel voor een Addendum hebben wij voorgesteld te betalen voor het gemiste volume als gevolg van de inzet van Norg (9,5bcm) en de extra kosten voor de bergingen (€54 miljoen voor de transportkosten bij GTS).
- KPMG becijfert – op basis van aangeleverde data van NAM – de extra kosten op Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie Er worden daarnaast mogelijk kosten gemaakt voor in- en verkoop van h-gas maar het is niet mogelijk in te schatten hoe deze kosten uitvallen. Wanneer de gasprijs hoog ligt, zal GasTerra hier geen kosten voor maken. Derhalve hebben wij deze kosten niet meegenomen in ons voorstel voor een Addendum.
- De Staat heeft niet aangeboden alle kosten op zich te nemen omdat we het als een gezamenlijk belang zien dat de winning wordt afgebouwd.
- S/E hebben de zorg dat zij niet of onvoldoende kosten voor de afbouwmaatregelen vergoed krijgen van de Staat.
- S/E hebben Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie, en het principe dat additionele kosten als gevolg van deze maatregelen worden betaald door de Staat.
- Het vaststellen van de hoogte kan vervolgens objectief gebeuren in arbitrage.
- In dit verband noemen zij een aantal kostenposten: i) de extra transportkosten van GTS, ii) de extra kosten die GasTerra zal maken, iii) de kosten van het beschikbaar stellen van de capaciteit in Norg, Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinfo

- Wij verschillen van mening in hoeverre deze kosten daadwerkelijke veroorzaakt worden door de extra maatregelen. In het AoH was immers ook voorzien in de inzet van Norg tot tenminste 2027. Ons voorstel is derhalve om ook de vraag in hoeverre de kosten veroorzaakt worden door de extra maatregelen aan een arbiter voor te leggen.
- Politiek gezien lijkt arbitrage de enige aanvaardbare oplossing. Er lijkt geen draagvlak te zijn voor een akkoord met S/E waarin wordt afgesproken hoeveel de Staat aan S/E zal betalen.

Herstel van de balans

- S/E stellen dat Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Het standpunt van de Staat is dat in het AoH het basispad een uitgangspunt is en geen harde afspraak.
- Procesbelang van de Staat
Zowel de Staat als S/E vinden dat dit verschil van inzicht in arbitrage kan worden voorgelegd.

Arbitrage: tweetrapsraket

- Het voorstel is om één arbitrageovereenkomst aan te gaan voor de aanstelling van drie arbiters die oordelen over twee afzonderlijke geschillen (deelgeschillen).
 - Deelgeschil 1 gaat over de extra kosten voor S/E als gevolg van de afbouwmaatregelen. Vooraf proberen we met S/E overeenstemming te bereiken over de categorieën kosten die aan de arbiter worden voorgelegd waarbij de arbiter wordt gevraagd om de hoogte van die kosten vast te stellen. Dit is alleen mogelijk als S/E bereid zijn bepaalde kosten ter discussie te laten stellen door de staat; anders verwordt de arbitrage tot het maken van een optelsom van de door de olies aangegeven kostenposten.
- Deelgeschil 2 gaat over de vraag of – na afdoening van deelgeschil 1 –nog herstel van de balans onder het AoH dient plaats te vinden en zo ja, voor welk bedrag. Het betreft hier Procesbelang van de Staat
- Het voorstel is om de arbiters eerst vonnis te laten wijzen over deelgeschil 1, vervolgens start de behandeling van deelgeschil 2.
 - Dit om een snelle beslissing te krijgen over de extra kosten:

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Bedrij

- Daarnaast is de discussie over herstel van de balans lastig. Wij willen het argument kunnen voeren dat geen herstel van de balans plaats hoeft te vinden. Dat wordt lastig als die discussie wordt vermengd met de vraag over de kosten van de extra maatregelen.
Procesbelang van de Staat

- Advies Allen & Overy:
 - .
 - Procesbelang van de Staat
 -

BIJLAGE – Spreeklijn MEZK

- *De initiële aanleiding voor het gesprek met S/E was de politieke commotie rondom het Interim Akkoord en uw publieke reacties daarover.*
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Voor ons

is het van belang om de Kamer te informeren en te bevestigen dat de afbouw van de gaswinning in Groningen zo snel mogelijk plaatsvindt en geen vertraging oploopt.

- *S/E willen daarnaast comfort krijgen dat de extra kosten voor de afbouwmaatregelen betaald zullen worden.*
- U kunt:
 - benadrukken dat de beëindiging van de gaswinning de hoogste prioriteit heeft van de Staat.
 - benadrukken dat de Staat erkent dat er kosten worden gemaakt voor de versnelde afbouw waaraan S/E vrijwillig meewerken en dat u bereid bent hiervoor in arbitrage een vergoeding te laten vaststellen. U zult zich neerleggen bij het vonnis van een arbiter.
 - benadrukken dat een arbiter er voor zorgt dat het proces gedepolitiseerd wordt nadat de onderhandelingen over een vergoeding niet zijn gelukt. Politiek lijkt er geen draagvlak te zijn voor een (te duur) akkoord op basis waarvan de Staat een van tevoren afgesproken bedrag aan S/E betaalt. U wilt voorkomen dat er geen steun is voor een overeenkomst.
 - aangeven dat de afspraken uit het AoH en het Interim Akkoord leidend zijn en dat alles er op gericht is om zo snel mogelijk tot afspraken te komen. Een arbitragetraject kan hieraan bijdragen.
 - aangeven dat het gesprek niet bedoeld is om te onderhandelen. U laat het aan de onderhandelingstafel om het arbitragetraject uit te werken.
 - aangeven dat het van belang is dat de Tweede Kamer op korte termijn wordt geïnformeerd over het verschuiven van de deadline. De Kamer is immers op de hoogte van de oorspronkelijke deadline.
 - aangeven dat een gezamenlijke communicatielijn de ontvangst van de boodschap naar buiten kunnen ondersteunen. aangeven dat de Kamer op de hoogte wil blijven van de ontwikkelingen over de afbouw van de gaswinning. U wilt voorkomen dat de Kamer zich niet volledig geïnformeerd voelt dan wel dat er buiten onzekerheid ontstaat over de versnelde afbouw van de gaswinning. Het is van belang dat de gaswinning uit Groningen volumematisch nihil is in 2022. Dat draagt bij aan de rust in Groningen.

TER ADVISERING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie
Directie Klimaat

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
29 april 2020

Kenmerk
DGKE / 20131611

Bhm: 20139897

Kopie aan

Bijlage(n)

nota

Parafenroute

DG KE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Middels deze nota willen wij u op de hoogte brengen van de stand van zaken onderhandelingen met Shell en Exxon over de beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld.

Advies

Wij adviseren u

1. In te stemmen met het erkennen dat er een vergoeding verschuldigd is voor de gewijzigde inzet van Norg waaronder de 9,5 bcm als geleden nadeel inclusief de extra kosten die GasTerra maakt door deze inzet. Als u hiermee instemt betekent dit dus dat het in arbitrage niet om de vraag gaat óf de Staat hiervoor moet betalen, maar hoeveel.
2. In te stemmen met het vaststellen van de vergoeding voor Norg in arbitrage. S/E hebben aangegeven Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

. Dit moet dan

echter wel worden voorgelegd aan de MR.

3. Exxon lijkt Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Kernpunten

- In het gesprek tussen u, MinFIN en Shell en Exxon (hierna: S/E) heeft u aangegeven dat arbitrage de enige politiek mogelijke uitkomst is nu de onderhandelingen niet tot overeenstemming hebben geleid over een bedrag binnen mandaat. U heeft toegezegd dat de Staat zal aangeven hoe wij de arbitrage willen inrichten.

Ontvangen BBR

- Er is een termsheet opgesteld. De termsheet beoogt de randvoorwaarden voor de arbitrage te formuleren.
- De term sheet is niet bedoeld als juridisch document of afzonderlijke overeenkomst.
- De inhoud van de term sheet zal moeten worden verwerkt in het Addendum en de arbitrage overeenkomst.
- Centraal element voor S/E is de bevestiging dat de Staat bereid is om het geleden nadeel als gevolg van de gewijzigde inzet van Norg te vergoeden. De hoogte van de vergoeding zal dan in arbitrage worden vastgesteld. Partijen zijn het er over eens dat vergoeding onafhankelijk moet worden vastgesteld. Tot nu toe zijn wij er van uitgegaan dat de hoogte van de vergoeding in arbitrage worden vastgesteld
- Er speelt een aantal concrete deelvragen:
 - Gewijzigde inzet Norg: S/E willen in de arbitrage overeenkomst de erkenning dat de inzet van Norg leidt tot een gederfd volume uit Groningen van 9,5 bcm en een vergoeding voor de extra kosten van GasTerra als gevolg van het wegvallen van de flexibiliteit. Het volume verlies is conform de inschatting van GTS. De hoogte van de vergoeding wordt in arbitrage of in bindend advies vastgesteld.
 - Bindend advies of arbitrage: S/E willen de kosten voor de gewijzigde inzet van Norg via een bindend advies laten vaststellen. Dit is een met arbitrage vergelijkbaar proces. In de toelichting wordt ingegaan op de verschillen.
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Op dit moment lopen de onderhandelingen zeer moeizaam. Het is onzeker of partijen tot overeenstemming kunnen komen over de gewijzigde inzet van Norg en een arbitrage overeenkomst.
- Op het moment dat met S/E geen afspraken gemaakt kunnen worden over de inzet van gasopslag Norg is leidt dit - met name in gasjaar 20/21 en 21/22 - tot een hogere gaswinning in Groningen. Daarnaast is ook langer gaswinning nodig en kan de gaswinning niet vanaf medio 2022 in een gemiddeld jaar naar nul.
- Naast de afspraken over arbitrage moeten er ook nog afspraken gemaakt worden over andere onderdelen zoals de garanties voor de aardbevingskosten Financiële en economische belangen van de Staat

Toelichting

Termsheet

- De termsheet beschrijft de contouren van een arbitrage: Er is sprake van één arbitrage met twee onderdelen.
- Onderdeel 1 betreft de vergoeding voor de gewijzigde inzet van Norg. S/E zijn bereid om Norg tegen een marktconforme vergoeding ter beschikking te stellen. De vergoeding wordt in arbitrage vastgesteld.
- De vergoeding betreft i) de gemiste volumes door inzet van Norg van 9,5 mrd m3 en ii) de extra kosten ten opzichte van het basispad
- De Staat is bereid het geleden nadeel van de gewijzigde inzet ten opzichte van het basispad te vergoeden. Het gaat dus niet om de vraag óf de Staat

hiervoor moet betalen, maar hoeveel. De prijs van gas is daarbij een belangrijke variabele.

- Onderdeel 2 betreft de vraag in hoeverre er nog sprake is van onbalans nadat een vergoeding voor de meerkosten van de bergingen is vastgesteld.
- De arbitrage wordt verdeeld in twee opeenvolgende fases conform de deelgeschillen.
- Er spelen twee belangrijke hoofdpunten omtrent de termsheet en uitzicht op een arbitrage overeenkomst:

1. Norg

A. Meerkosten voor Norg

- In deelgeschil 1 zal de arbiter een vergoeding vaststellen voor de extra kosten als gevolg van het inzetten van Norg.
- S/E willen de bevestiging dat zij de extra kosten voor de inzet van Norg vergoed krijgen.
- In dat verband benoemen zij drie kostenposten: a) de extra transportkosten voor het ingekochte pseudo G-gas, b) de extra kosten die GasTerra maakt als gevolg van het wegvallen van de productie flexibiliteit van het Groningenveld en c) het gemiste volume als gevolg van de inzet van Norg.
- Deze elementen zijn in lijn met het eerdere bod van de Staat in het concept Addendum. GTS heeft berekend dat de gewijzigde inzet van Norg leidt tot een volumeverlies van 9,5bcm.
- Onze inschatting is dat het erkennen dat de gewijzigde inzet van Norg leidt tot een reductie er 9,5 bcm nodig is om tot overeenstemming te komen over de blijvende inzet van Norg.
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Vergoeding deelgeschil 1:

- Het afspreken van een vergoeding betekent dat in arbitrage niet meer kan worden aangevochten dat we voor de inzet van Norg betalen, alleen de hoogte staat nog ter discussie.
- Shell en Exxon Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- U heeft mandaat om Financiële en economische belangen van de Staat
- Een indicatie van de prijs die arbiter zal vaststellen aan de kosten is niet goed te geven. De inschatting voor de meerkosten en gedeerde omzet is lastig:
 - Gedeerde omzet van 9,5 bcm Financiële en economische belangen van de Staat hangt sterk af van de gasprijs. Financiële en economische belangen van de Staat
 - Transportkosten ter hoogte van totaal € 54 miljoen. Financiële en economische belangen van de Staat
 - De extra kosten die GasTerra maakt als gevolg van het wegvallen van de flexibiliteit van Norg bedragen flexkosten: volgens GasTerra indicatief oplopend tot circa € 50-150 miljoen bruto p.j. voor de Maatschap t/m 2024). Afhankelijk van de gasprijs kan dit

ook nul zijn. Het zal aan de arbiters zijn om een redelijk bedrag vast te stellen.

B. Bindend advies versus arbitrage

- S/E hebben aangegeven de voorkeur te hebben om de vergoeding voor Norg in een bindend advies vast te laten stellen.
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

De Staat heeft de sterke voorkeur uitgesproken om de vergoeding in arbitrage vast te laten stellen om te voorkomen dat de indruk ontstaat dat er een vergoeding is uit onderhandeld. U heeft dit ook bij S/E aangegeven tijdens het gesprek.

- In de bijlage staan de verschillen tussen arbitrage en bindend advies op een rij.
- Wij adviseren u vast te houden aan het vaststellen van de vergoeding voor Norg in arbitrage. Hoewel juridisch het verschil tussen beide methoden niet heel groot is, lijkt arbitrage politiek beter verdedigbaar. Het straalt meer uit dat partijen niet tot elkaar gekomen zijn dan bindend advies dat doet.
- Procesbelang van de Staat
- Het veiligstellen van de gewijzigde inzet van Norg staat boven de wens om de vergoeding in arbitrage (i.p.v. bindend advies) te laten vaststellen.
- Dit betekent wel dat er toestemming moet worden gevraagd aan de MR. Bindend advies is niet hetzelfde als minnelijke arbitrage en valt dus buiten mandaat.

2. Discussie over het erkennen van de disbalans van het AoH

- Exxon lijkt vooralsnog,

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Het AoH voorziet niet in een omzetgarantie.

Procesbelang van de Staat

De stelling van S/E dat zij recht hebben op een volume compensatie is derhalve niet juist. Bovendien verliest de Staat zelf ook veel omzet door de versnelde afbouw. En de staat was gebonden zo snel mogelijk omlaag als technisch mogelijk was.
- Het standpunt van de Staat gedurende de onderhandelingen is daarom dat de balans van het AoH is hersteld wanneer de Staat een vergoeding betaalt voor de afbouwmaatregelen.
- Procesbelang van de Staat

Consequenties geen overeenkomst over de inzet van Norg

- Als er geen overeenstemming is over de gewijzigde inzet van Norg heeft dit een aantal consequenties:
 1. Hogere gaswinning en later sluiten Groningenveld
 - Op het moment dat met S/E geen afspraken gemaakt kunnen worden over de gewijzigde inzet van gasopslag Norg zal de gaswinning uit Groningen toenemen.

- De verwachting is dat in totaal ongeveer 9-10 bcm extra Groningengas nodig zal zijn als Norg niet wordt gevuld met pseudo-Groningengas.
 - De stijging zal zich voornamelijk voordoen in de gasjaren 2020/2021 en 2021/2022.
 - Als Norg in de zomer van 2021 niet met pseudogas gevuld wordt, is er meer Groningengas nodig om Norg aan te vullen t.b.v. de leveringszekerheid in de winter. De gaswinning wordt dan hoger dan de 9,3 bcm wat nu in het concept vaststellingsbesluit voor 2020-2021 is opgenomen. Dit is naar verwachting een beperkte stijging.
 - Er blijft daarnaast tot 2027 (beperkt) volume uit het Groningenveld nodig om de leveringszekerheid te borgen.
 - De gaswinning kan daarmee niet naar nul in 2022 zoals eerder gecommuniceerd.
2. Geen inzet Grijpskerk:
- Wanneer er geen afspraken worden gemaakt over Grijpskerk kunnen S/E een winningsplan indienen om het kussengas uit Grijpskerk te produceren.
 - Dit heeft als gevolg dat berging Norg tot na 2027 nodig is. Financiële en ec
3. Medewerking GasTerra:
- Er is medewerking van S/E nodig om via GasTerra een zo hoog mogelijk stikstofinzet te realiseren. GasTerra moet gezamenlijk van de aandeelhouders een opdracht hiertoe krijgen.
 - Zonder overeenkomst met S/E leidt dit mogelijk tot een lagere stikstofinzet, met als gevolg een beperkt hogere Groningenproductie.
 - De verwachting is daarnaast dat de komende jaren de samenwerking in (de beëindiging van) GasTerra bijzonder moeizaam zal zijn.
4. Geschilarbitrage:
- Er ontstaat een geschilarbitrage op basis van het akkoord op hoofdlijnen.
 - Ook kunnen andere zaken niet afgesproken en afgerond worden, zoals de garanties na het einde van de gaswinning of de versterkingskoten.

Communicatie

- Op korte termijn zal de Kamer geïnformeerd moeten worden over de stand van zaken van de onderhandelingen.
- Wij werken aan het opstellen van een gezamenlijke communicatielijn met S/E. Hierbij worden er twee versies gemaakt: één voor overeenstemming en één voor wanneer partijen niet tot overeenstemming komen.
- Ter info een opzet voor een van de twee communicatielijnen in de bijlage.

BIJLAGE – bindend advies versus arbitrage

	Bindend advies	Arbitrage
<i>Vaak gebruikt voor</i>	Vaststellen financiële vergoeding in duidelijk omschreven geschil	Vaststellen rechten en verplichtingen van partijen
<i>Start</i>	Afspraken in overeenkomst tussen partijen over te volgen proces	Afspraken in overeenkomst tussen partijen over te volgen proces
<i>Termijn/duur</i>	Is af te spreken tussen partijen, vaak beperkte duur (enkele maanden)	Is af te spreken tussen partijen, vaak doorlooptijd van 1 – 2 jaar
<i>Onafhankelijk oordeel</i>	Adviseurs zijn onafhankelijk, dit zijn vaak accountants of economen	Arbiters zijn onafhankelijk, dit zijn vaak juristen al dan niet samen met een accountant
<i>Hoor en wederhoor</i>	Partijen krijgen de gelegenheid hun standpunten naar voren te brengen over omschreven geschil	Partijen krijgen de gelegenheid hun standpunten naar voren te brengen over omschreven geschil
<i>Conclusie</i>	Bindend advies getekend door bindend adviseurs. Partijen hebben vooraf bij overeenkomst zich gecommitteerd aan uitvoering van het bindend advies	Arbitraal vonnis, dat partijen moeten opvolgen
<i>Mogelijkheden voor vervolgprocedures</i>	Geen, tenzij overeengekomen	Alleen civiele procedure bij grove nalatigheid arbiters

BIJLAGE 2 – Opzet communicatielijns arbitrage

- De veiligheid voor de Groningers vereist dat de gaswinning zo snel mogelijk volledig wordt beëindigd. Het kabinet heeft daarom eerder besloten dat de gaswinning in Groningen zo snel mogelijk volledig wordt afgebouwd. Dat is precies wat het kabinet doet: in 2022 is de gaswinning volumematisch nihil in een gemiddeld jaar.
- In juni 2018 heeft de Staat met Shell en ExxonMobil een overeenkomst gesloten over de afbouw van de gaswinning. Dit is het Akkoord op Hoofdpijnen (AoH). Sinds het sluiten van dit akkoord zijn er grote stappen gezet om de insluiting van het Groningenveld gezamenlijk te bewerkstelligen. De beëindiging van de gaswinning gaat nu sneller dan voorzien ten tijde van het AoH, de winning is voor 2020 al onder de 10 bcm.
- Het versneld stoppen van de gaswinning uit het Groningenveld is een enorme opgave. Dit vraagt van alle partijen in het Gasgebouw (de Nederlandse overheid, Shell, ExxonMobil, NAM en GasTerra) een grote inspanning en optimale samenwerking.
- Vorig jaar is een aantal additionele maatregelen genomen waardoor de winning in gasjaar 2019-2020 al daalt tot onder de 12 bcm. Shell, ExxonMobil en de Staat hebben onder andere daarover afspraken gemaakt in het Interim Akkoord (9 september 2019).
- In het Interim Akkoord (IA) is voor 1 jaar afgesproken dat Shell en ExxonMobil via NAM additionele middelen inzetten (berging Norg) aanvullend op de originele afspraken in 2018 om te helpen de productie nog sneller te kunnen verminderen. Partijen hebben gesprekken gevoerd over afspraken voor na dit jaar. Voor de Staat, Shell en ExxonMobil staat voorop dat de winning in Groningen zo snel mogelijk volledig, en op een verantwoorde wijze, wordt afgebouwd.
- Om te zorgen voor een zo snel mogelijke afbouw van de gaswinning met behoud van leveringszekerheid is de blijvende inzet van de berging Norg noodzakelijk. Deze gewijzigde inzet leidt tot extra kosten. Shell en ExxonMobil hebben daarop aangeboden om tegen een vergoeding Norg langer ter beschikking te stellen aan de Staat. Een onafhankelijke derde zal deze waarde objectief vaststellen.
- Aangezien de situatie nu op verschillende punten anders is geworden dan ten tijde van het sluiten van het AoH hebben partijen gesproken over de balans van het pakket van maatregelen voor de Staat, Shell en ExxonMobil. Partijen konden in dat kader niet tot overeenstemming komen over de financiële tegemoetkoming voor de afwijking in volume ten opzichte van het AoH.
- Daarom hebben partijen gezamenlijk besloten om het vaststellen van de hoogte van de vergoeding via arbitrage over te laten aan onafhankelijke derden. Dit is een gebruikelijke oplossing voor het beslechten van geschillen, die de mogelijkheid biedt om onafhankelijke deskundigen zich te laten buigen over een redelijke oplossing voor complexe geschillen en op basis van het eerdere akkoord de geëigende weg.
- Partijen hebben afspraken gemaakt over de voorwaarden waaronder zij gezamenlijk in arbitrage kunnen gaan.
- Alle partijen zijn en blijven gecommitteerd aan het oplossen van de aardbevingsgerelateerde problematiek in Groningen.

TER ADVISERING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Projectdirectie Gastrans tie
Groningen

Auteur
Persoonsgegevens

nota

Stand van zaken onderhandelingen beëindiging
gaswinning - termsheet

Datum
19 mei 2020

Kenmerk
DGKE / 20148606

BHM 20148784

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

DGKE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Vanavond (19 mei) vindt er een belangrijk onderhandelingsoverleg plaats met Shell en ExxonMobil (hierna: S/E). Hierbij informeren wij u over de mogelijke uitkomst van deze onderhandeling en ontvangt u alvast spreekpunten om de MR te informeren op woensdag 20 mei. Ook ontvangt u een concept Kamerbrief.

Advies

Wij adviseren u in te stemmen met de concept Termsheet onder voorbehoud van de bespreking heden avond. Indien u instemt met de Termsheet kunt u de Ministerraad hierover informeren. Morgenochtend zullen wij u tijdens de MR voorbespreking informeren over de uitkomsten van de onderhandelingen van vanavond.

Kernpunten

- Het is de verwachting dat we vanavond met S/E tot een akkoord komen over een termsheet.
- De termsheet beschrijft de voorwaarden voor arbitrage over i) het vaststellen van de vergoeding voor de gewijzigde inzet van Norg en ii) de arbitrage over de afwijking van het basispad.
- In de Termsheet spreken partijen af om:
 - Onderdeel 1: de gewijzigde inzet van Norg – conform het Interim Akkoord – voort te zetten om zo de gaswinning zo snel mogelijk te beëindigen. Een onafhankelijk arbitragepanel zal de hoogte van de vergoeding voor de gewijzigde inzet vaststellen. De termsheet beschrijft de elementen van de vergoeding.
 - Onderdeel 2: partijen leggen daarnaast de vraag voor in arbitrage of, en in hoeverre – na vaststelling van een vergoeding in onderdeel 1 – de Staat nog een vergoeding verschuldigd is voor

Ontvangen BBR

de gemiste inkomsten onder het basispad. De Staat stelt zich op het standpunt dat er geen vergoeding meer verschuldigd is.

- De termsheet is daarmee de basis voor de nader uit te werken overeenkomsten. In de bijlage is de voorliggende termsheet bijgevoegd.
- Dit document wordt niet getekend en heeft dus geen juridische basis. Dit betekent dat er pas definitieve overeenstemming is over de gewijzigde inzet van Norg bij ondertekening van de arbitrageovereenkomst.
- Wel is het zo dat Shell en Exxon vergaand gecommiteerd zijn aan het voortzetten van de inzet van Norg conform het Interim akkoord.
- Het is van belang om de afspraken over de blijvende inzet van Norg en de arbitrage uit te werken in overeenkomsten. Dit zal waarschijnlijk nog (ruim) een maand in beslag nemen. Hierna zal het arbitrage proces kunnen starten. Een dergelijk proces kan zeker een jaar duren.
- Bijgevoegd is een aantal spreekpunten om morgen (20 mei) de MR te informeren.
- Tevens is een concept-kamerbrief bijgevoegd. In deze brief biedt u de Kamer ook een vertrouwelijke briefing aan, conform de motie Nijboer waarin de regering wordt verzocht de Kamer te informeren over de inhoud van een overeenkomst voordat deze definitief getekend is.
- Het streven is om de brief aanstaande maandag (25 mei) te verzenden, voorafgaand aan het notaoverleg van 27 mei.
- MFIN vindt het niet nodig of wenselijk om de Kamerbrief mede te ondertekenen.

Toelichting

Overeenstemming

De termsheet bevat de volgende uitgangspunten:

1. Onderdeel 1: Vergoeding Norg

- Partijen spreken af om de gewijzigde inzet van Norg zoals afgesproken in het Interim-Akkoord voor 2019/2020 voort te zetten tot 30 september 2027. Daarmee kan de winning vanaf medio 2022 volumematisch op nul uitkomen.
- De vergoeding voor de gewijzigde inzet van Norg zal worden vastgesteld door een onafhankelijk arbitragepanel.
- De vergoeding is hetzij een eenmalige betaling hetzij een jaarlijkse betaling conform een door het arbitragepanel vast te stellen methodologie.
- De vergoeding van Norg omvat de volgende elementen:
 - Het gemiste volume door de toename van de afwijking van het basis pad van 9,5 mrd m³ tegen de inkoopkosten van GasTerra voor het pseudo G-gas. GTS heeft aangegeven dat de gewijzigde inzet van Norg leidt tot een reductie van 9,5 bcm Groningengas;
 - De extra kosten van GasTerra ten opzichte van het basispad als gevolg van het wegvallen flexibiliteit uit Norg;
 - De extra transportkosten voor het ingekochte pseudo-G gas zoals door GTS in rekening gebracht bij GasTerra;
 - GasTerra zal voor deze elementen een transparante berekeningswijze opstellen die aan het panel wordt voorgelegd.
 - Eventuele gedeerde inkomsten door het wegvallen van optimalisatiemogelijkheden als aantoonbaar gevolg van de andere inzet van Norg worden in arbitrage voorgelegd. De arbiters moeten vaststellen óf deze kosten er zijn en zo ja, hoeveel. Als er kosten zijn, zal de Staat deze kosten vergoeden.

- Op de vergoeding voor Norg wordt het betaalde voorschot uit het Interim Akkoord (€ 90 miljoen netto) in mindering gebracht.

Arbitrage versus bindend advies

- In de Termsheet is aangegeven dat een onafhankelijk arbitragepanel de vergoeding zal vaststellen.
- Dit laat de ruimte voor zowel bindend advies of arbitrage. Dit zal besproken worden bij de formulering van de arbitrage overeenkomst. Het heeft daarbij de sterke voorkeur van de Staat om ook de vergoeding van Norg vast te laten stellen in arbitrage.
- Indien blijkt dat dit een breekpunt is voor de onderhandelingen, is het mogelijk om bij het formuleren van de arbitrage overeenkomst alsnog bindend advies af te spreken.

2. Volumeverschil onder het basispad

- Partijen spreken af dat er een arbitrage gevoerd zal worden over de vraag of en in hoeverre de Staat een vergoeding verschuldigd is voor de daadwerkelijke afwijking van het Basispad, náást de 9.5 mrd m³ die is toegerekend aan de gewijzigde inzet van Norg. Deze afwijking is vooralsnog voorzien op 24,5 bcm (34 bcm +/- 9,5 bcm).
- De staat verschilt met S/E van mening over de vraag of en in hoeverre, na vaststelling van een vergoeding in onderdeel 1, een vergoeding voor dit onderdeel verschuldigd is. S/E stellen dat de Staat een vergoeding verschuldigd is.
- Het standpunt van de Staat is dat de balans van het AoH is hersteld wanneer de Staat een vergoeding betaalt voor de gewijzigde inzet van Norg. De Staat wil dit standpunt in arbitrage kunnen voorleggen.
- **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**

Vanavond zal een nieuw tekstvoorstel worden besproken.

Vervolgproces

- De inzet van de arbitrage betreft op dit moment uitsluitend de kosten van Norg en het volumeverlies onder het basispad. Voor alle overige onderwerpen van het herstel van de balans van het AoH blijven de afspraken uit het AoH staan.
- De Staat blijft hier met S/E over in gesprek om tot nieuwe afspraken te komen.
- Dit betreft onder meer de afspraken over passende garanties na beëindiging van de winning, de inzet van Grijskerk, de beschikbaarheid van capaciteit op het Groningenveld na beëindiging van de winning inclusief de minimum flow en de discussie over de omvang van de schade en versterkingskosten. Deze afspraken kunnen mogelijk een extra effect hebben op de afbouw van de gaswinning, maar daarover zijn we nog in gesprek.
- Wanneer er geen nieuwe afspraken worden gemaakt, vormen de afspraken in het AoH het uitgangspunt.
- Dat betekent ook dat de Staat en S/E de mogelijkheid hebben om over deze afspraken op basis van het AoH ook in arbitrage te gaan. Dit betekent dat de Staat mogelijk in de komende jaren meerdere arbitrageprocedures met S/E kan hebben.

**BIJLAGE – Spreekpunten MR 20 mei 2020 indien dinsdagavond tot een
termsheet gekomen wordt**

- Ik heb met Shell en ExxonMobil een termsheet opgesteld om twee onderdelen voor te leggen aan een arbitragepanel. Het betreft: 1) de financiële compensatie voor de gewijzigde inzet van Norg belang van de Staat
- Zoals gezegd is het niet mogelijk om S/E te verplichten om mee te werken aan de gewijzigde inzet van Norg. Dat was geen onderdeel van het Akkoord op Hoofdlijnen.
- De gewijzigde inzet is wel nodig om de gaswinning zo snel mogelijk af te bouwen.
- Daarom spreken we in de Termsheet af om de gewijzigde inzet van Norg – conform het Interim Akkoord – voort te zetten.
- Een onafhankelijk arbitragepanel zal de hoogte van de vergoeding voor de gewijzigde inzet vaststellen. De termsheet beschrijft de elementen van de vergoeding. Het panel beantwoordt dus niet de vraag of er een vergoeding verschuldigd is, maar hoeveel de Staat verschuldigd is.
- Daarnaast spreken we af om de vraag voor te leggen of, en in hoeverre de Staat – na vaststelling van een vergoeding in onderdeel 1 –nog een vergoeding verschuldigd is voor de afwijking onder het basispad.
- Daarbij is het standpunt van de Staat dat er geen vergoeding meer verschuldigd is.
- De termsheet bevat de concrete voorwaarden die uitgewerkt zullen worden in een arbitrage overeenkomst.
- Dit betekent een belangrijke stap om definitieve afspraken te maken. De minister van Financiën en ik werken nu aan overeenkomsten waarin deze afspraken worden vastgelegd.
- Dit zal waarschijnlijk nog (ruim) een maand in beslag nemen. Hierna zal het arbitrage proces kunnen starten. Een dergelijk proces kan zeker een jaar duren.
- Ik ben voornemens om de Kamer komende week te informeren desgewenst met een vertrouwelijke briefing conform de motie Nijboer.

TER ADVSERING

Dep. VERTROUWELIJK

Aan

de Minister van Economische Zaken en Klimaat

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie

Directie PGG

Auteur

Persoonsgegevens

Datum

20 augustus 2020

Kenmerk

DGKE-PGG / 20219623

Bhm: 20225669

nota

Nota stand van zaken onderhandelingen gewijzigde inzet
Norg en afwijking basispad AoH

Bijlage(n)

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Middels deze nota informeren wij u over de laatste stand van zaken omtrent de onderhandelingen over de gewijzigde inzet van de gasopslag Norg en de arbitrage over de afwijking van het basispad van het Akkoord op Hoofdlijnen (AoH).

Advies

Wij verzoeken u in te stemmen met de voorgestelde berekeningswijze voor de financiële vergoeding voor de gewijzigde inzet van Norg en Alkmaar. De berekeningswijze zal vastgelegd worden in een instructie voor GasTerra. Het arbitragepanel zal de berekening van GasTerra valideren en controleren.

Kernpunten

- Op donderdag 20 augustus heeft overleg plaatsgevonden met ^{Persoonsgegevens} (Shell) en ^{Persoonsgegevens} (Exxon).
- Er is overeenstemming over de inzet van Norg en de instructie aan GasTerra. De teksten van de overeenkomsten worden komende week gefinaliseerd.
- Er is nog geen overeenstemming over de arbitrage overeenkomst over de afwijking van het basispad. Shell en ExxonMobil (S/E) willen (en zo is dat afgesproken) ^{Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie}. Deze week vindt er daarom een nieuw (top)overleg plaats.
- Ten aanzien van de hoogte van de vergoeding voor Norg en Alkmaar is ^{Proces} gekozen voor het opstellen van een eenduidige gedetailleerde instructie, waarmee het risico in de arbitrage op onverwacht hoge kosten aanzienlijk beperkt wordt.
- Dit betekent wel dat de rol van het arbitragepanel zeer beperkt is. Zij valideren en controleren of GasTerra zich aan de instructie heeft gehouden en er geen sprake is van fouten of dubbelstellingen in de berekening.
- De inschatting is dat de vergoeding voor Norg uitkomt op EUR 1082 miljoen (netto aandeel NAM EUR 325 miljoen). ^{Financiële en economische belangen van de Staat}.

Ontvangen BBR

- Oorspronkelijk was er in de termsheet over het wegvallen van optimalisatiemogelijkheden door de andere inzet van Norg een uitwisseling van standpunten door partijen afgesproken. Wij adviseren – nu er geen verschil van inzicht bestaat over de berekening– om geen uitwisseling van standpunten te laten plaatsvinden. Dit betekent ook dat er over de vergoeding voor Norg geen discussie in arbitrage zal plaatsvinden tussen de partijen.
- Met betrekking tot de arbitrage over de afwijking van het basispad resteren er twee geschilpunten: i) de formulering van de opdracht aan de arbiters, in het bijzonder over het uitzonderen van de hoogte van de aardbevingskosten en ii) de kwaliteitseisen aan de arbiters.

Toelichting

De gewijzigde inzet van Norg

- Voor Norg worden er twee overeenkomsten uitgewerkt. In het Norg Akkoord worden de operationele afspraken over de gewijzigde inzet van Norg gemaakt. In de tweede overeenkomst (overeenkomst vergoeding Norg) worden de afspraken over het proces m.b.t. de vaststelling van (de hoogte van) de vergoeding opgenomen. Onderdeel van deze overeenkomst is de instructie aan GasTerra voor het opstellen van een transparante berekeningswijze.
- *Norg Akkoord*: in dit akkoord is de inzet van zowel Norg als Alkmaar vastgelegd (conform advies GTS dat de inzet van Alkmaar nodig is voor de L-gassturing).
- *Overeenkomst Vergoeding Norg*:
 - De vergoeding bevat de volgende elementen:
 1. De afwijking van het basispad van 9,5bcm tegen de inkoopkosten van GasTerra
 2. De bijbehorende flexibiliteitskosten t.o.v. het basispad als gevolg van het wegvallen van de flexibiliteit in Norg
 3. De extra transportkosten als gevolg van de gewijzigde inzet Norg
 4. Eventuele gedeerde inkomsten door het wegvallen van optimalisatiemogelijkheden.
 5. Conform de instructie lijkt het er op dat er jaarlijks een berekening wordt gemaakt door GasTerra van de betreffende kosten die de Staat jaarlijks zal moeten voldoen.
 - NB In de bijlage worden alle kostenberekeningen per element toegelicht.
- 1. Inkoopkosten 9,5 bcm:
 - GTS heeft berekend in de raming dat de gewijzigde inzet van Norg leidt tot een reductie van 9,5bcm, uitgesplitst over de jaren tot aan ingebruikname van de stikstofinstallatie in Zuidbroek.
 - In de termsheet is afgesproken dat de inkoopkosten van GasTerra worden vergoed.
 - In de instructie is opgenomen dat de inkoopkosten worden vergoed tegen Financiële en economische belangen van de Staat
 - Uitgaande van een gasprijs van 10 ct/m³ kom je dan uit op EUR 950 miljoen (bruto).
 - NB dit jaar zijn de gasprijzen erg laag. Financiële en economische belangen van de Staat

2. Flexkosten:

- Flexkosten zijn kosten die GasTerra maakt omdat GasTerra haar L-gasmiddelen (Groningen, Norg en Alkmaar) minder flexibel kan inzetten.
- Het komt erop neer dat hoe hoger het percentage van het gebruik van de stikstofinstallaties is, hoe minder ruimte GasTerra heeft om zelf te bepalen hoe zij in de laagcalorische gasvraag voorziet, namelijk uit haar L-gasmiddelen dan wel met geconverteerd hoogcalorisch gas. GasTerra dient er nu eerst voor zorg te dragen dat de stikstoffabrieken voor 100% gebruikt worden en kan dan pas haar eigen L-gasmiddelen inzetten om de resterende fysieke laagcalorische vraag af te dekken.
- Flexkosten zijn een vorm van waarde die niet eenduidig achteraf bepaald kunnen worden, omdat dergelijke kosten afhankelijk zijn van de posities die dagelijks worden ingenomen. Dit leidt tot een grote bandbreedte oplopend tot enkele honderden miljoenen.
- In het voorstel compenseert de Staat de flexkosten die beperkt blijven tot in totaal EUR 53 miljoen, waarvan EUR 32 miljoen al vaststaat. Het voorstel is beperkt tot de gasjaren 19/20, 20/21 en 21/22. De flexkosten voor de jaren daarna worden daarmee op nul gesteld.
- De flexkosten zijn bepaald op een wijze zoals flexibiliteit wordt geleverd uit ondergrondse bergingen. *Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie*

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- In de termsheet is afgesproken dat de Staat de flexkosten voor Norg betaalt. Wij adviseren om alle extra flexkosten van GasTerra als gevolg van zowel de gewijzigde inzet van de bergingen (Norg en Alkmaar) als de afwijking van het basispad te vergoeden:
 - GasTerra kan de flexkosten alleen vaststellen voor alle L-gasmiddelen gezamenlijk (Groningen, Norg en Alkmaar). Een toerekening is arbitrair.
 - In de praktijk kan de flexibiliteit alleen geleverd worden uit de bergingen, omdat Groningen vlak moet produceren.
 - Hiermee is de inzet van Norg en Alkmaar alsmede de L-gassturing geborgd.

Proceesbelang van de Staat

3. Transportkosten:

- Het vullen van Norg met pseudo G-gas leidt ertoe dat Norg gevuld wordt via een leiding van GTS (i.p.v. de leiding tussen het

Groningenveld en Norg die eigendom van NAM is). GasTerra is daardoor transportkosten verschuldigd aan GTS.

- De vergoeding is voor beperkte tijd. Dit komt doordat Norg ook bij haar 'originele' gebruik na ingebruikname van Zuidbroek via de leiding van GTS gevuld zou worden en GasTerra deze kosten dan ook gehad zou hebben.
- Per jaar zijn deze kosten ongeveer EUR 6-7 miljoen. Dit komt neer op een totaal bedrag van EUR 18-20 miljoen (bruto).

4. Optimalisatiemogelijkheden:

- De optimalisatie heeft betrekking op het minder beschikbaar zijn van werkvolume in Norg. Er was 6 bcm werkvolume beschikbaar maar door het vullen met pseudo G-gas is in de gasjaren 20/21 en 21/22 tijdelijk 5 bcm werkvolume beschikbaar doordat het vullen via de andere leiding van GTS technische beperkingen met zich meebrengt.
- De beperking van het werkvolume van 6 naar 5 bcm leidt tot een waardeverlies. **Procesbelang van de Staat**

- Voor de gasjaren 20/21 en 21/22 wordt dit onderdeel geschat op EUR 59 miljoen totaal, waarvan EUR 29 miljoen al vaststaat. Dit ligt mogelijk gevoelig in de Kamer. De verruiming van het werkvolume van Norg is op 10 september 2019 door u goedgekeurd zodat eventueel extra pseudo G-gas opgeslagen kon worden. Destijds was niet voorzien dat de berging niet volledig gevuld kon worden.

Arbitrage overeenkomst afwijking basispad AoH

- In de termsheet is afgesproken dat er naast een vergoeding voor Norg ook een arbitrageovereenkomst wordt gesloten over de afwijking van het basispad door de versnelde afbouw van de gaswinning in Groningen. Hier waren nog een aantal (substantiële) punten ter bespreking met S/E:
- *Opdracht aan arbiter, met name voor wat betreft het wel/niet betrekken van de aardbevingskosten:*
 - De omvang van de aardbevingskosten zijn op dit moment voor alle betrokken partijen onduidelijk.
 - **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**
 - Het is voor de Staat wel van belang dat de aardbevingsrisico's worden betrokken. De noodzaak om de winning uit het Groningenveld sneller omlaag te brengen is immers gelegen in het verminderen van de aardbevingsrisico's. Dit is een belangrijk verweer om in de arbitrage te voeren.

Procesbelang van de Staat

-

- *Kwaliteitseisen arbiters:*
 - S/E hebben op basis van het reglement van het Nederlands Arbitrage Instituut (NAI) het recht om te eisen dat de voorzitter niet-Nederlands is. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
 - Wij hebben aangegeven dat het moeilijk voorstelbaar is dat een nationaal geschil naar Nederlands recht door een arbitraal tribunaal wordt behandeld dat geen enkele kennis heeft van het Nederlandse recht en onvoldoende ervaring hiermee heeft om een gedegen beslissing te kunnen nemen over dit geschil.
 - Met S/E is afgesproken om te verkennen of het mogelijk is dat het NAI kan worden verzocht een longlist op te stellen van mogelijke arbiters van het tribunaal die als voorzitter zou kunnen fungeren, zodat partijen kunnen kijken of er overeenstemming gevonden wordt over de aan te stellen voorzitter. Het is dan aan partijen zelf om hun eigen arbiter te noemen op basis van eigen kwaliteitseisen. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
De Staat zal voor een Nederlandse arbiter gaan.

Timing

- Momenteel wordt er gewerkt aan de juridische uitwerking van de instructie aan GasTerra, de arbitrageovereenkomst vergoeding Norg en analyseren we of een trapsgewijze AoH arbitrage werkbaar is.
- Dit betekent dat de concept overeenkomsten naar verwachting begin september kunnen worden afgerond.

Bijlage 1 – Expertberekeningen instructie GasTerra

1. Inkoopkosten afwijking basispad (9,5bcm)

- GTS heeft in de raming berekend dat de gewijzigde inzet van Norg leidt tot een reductie van 9,5bcm, uitgesplitst over de jaren tot aan ingebruikname van de stikstofinstallatie in Zuidbroek.
- In de termsheet is afgesproken dat de inkoopkosten van GasTerra worden vergoed. Het voorstel is om de inkoopkosten af te rekenen ^{Financiële en economische}.
Uitgaande van een gasprijs van 10 ct/m³ kom je dan uit op EUR 950 miljoen (bruto). Overigens zijn dit jaar de prijzen erg laag. Financiële en economische belangen van de Staat we moeten dit jaar 1,2 bcm vergoeden. Financiële en economische belangen van de Staat

2. Flexkosten

- Flexkosten zijn kosten die GasTerra maakt omdat GasTerra haar L-gasmiddelen (Groningen, Norg en Alkmaar) minder flexibel kan inzetten.
- Het komt er op neer dat door het verhogen van de stikstofinzet van 92, % naar 100% jaarlijks 2,3 bcm meer pseudo-Groningengas beschikbaar is. Deze 2,3 bcm kan GasTerra niet vrij inzetten, dit is de waarde van het verlies aan flex.
- Flexkosten kunnen niet eenduidig achteraf bepaald worden, omdat dergelijke kosten afhankelijk zijn van de posities die dagelijks worden ingenomen.
- Een marktconforme benadering is om uit te gaan van een multiplier op de zomer/winter spread (Z/W), die gebruikt wordt bij de veiling van opslagen. Dit komt er op neer dat de waarde van vrij inzetbaar storage gas 30% van de Z/W spread bedraagt. ^{Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie}
- De som ziet er als volgt uit:
 - De flexkosten voor de jaren 19/20 en 20/21 staan vast en wijzigen niet meer. Voor 21/22 is de Z/W spread al bijna voor de helft opgebouwd.
 - Voor het gasjaar 22/23 zijn de flexkosten op nul gewaardeerd. S/E zijn hiermee akkoord.
 - Dit betekent voor de gasjaren:
 - Gasjaar 19/20: de Z/W spread is 1,7 ct/m³, dan zijn de flexkosten 12 mln
 - Gasjaar 20/21: de Z/W spread is 2,9 ct/m³, dan zijn de flexkosten 20 mln
 - Gasjaar 21/22: een schatting van Z/W-spread van 3 ct/m³ dan zijn de flexkosten 21 mln.
- De totale flexkosten bedragen dan ongeveer EUR 53 mln (bruto).

3. Transportkosten

- Het vullen van Norg met pseudo G-gas leidt ertoe dat Norg gevuld wordt via een leiding van GTS (i.p.v. de leiding tussen het Groningenveld en Norg die eigendom van NAM is). GasTerra is daardoor transportkosten verschuldigd aan GTS.
- De vergoeding is voor beperkte tijd. Dit komt omdat Norg ook bij haar 'originele' gebruik na ingebruikname van Zuidbroek via de leiding van GTS gevuld zou worden en GasTerra deze kosten dan ook gehad zou hebben.

- Per jaar zijn deze kosten ongeveer EUR 6-7 miljoen. Komt dus neer op een totaal bedrag van EUR 18-20 miljoen (bruto).

4. Optimalisatie

- Norg moet gevuld worden via het GTS netwerk in plaats van de NorGron leiding. Hierbij zijn technische beperkingen. Norg kan derhalve maar met 5 bcm gevuld worden in plaats van 6 bcm.
- S/E gaan uit van 1 bcm aan waardeverlies (zoals eerder aangegeven) hetgeen betekent een verlies aan inkomsten voor de gasjaren 20/21 en 21/22. Dit komt wat betreft vergoeding neer op:
 - Gasjaar 20/21 een Z/W spread van 2,9 ct/m³, dus een vergoeding van 29 mln
 - Gasjaar 21/22: bij een geschatte Z/W van 3 ct/m³ een vergoeding van 30 mln.
- Het totaal zou dan neerkomen op EUR 59 miljoen bruto.

Totaal

- Inschatting van de totale kosten zijn dan:
 1. Volume EUR 950 miljoen (uitgaande van 10ct).
 2. Flex: EUR 53 miljoen.
 3. Transport: EUR 20 miljoen
 4. Optimalisatie: EUR 59 miljoen (staat ter discussie).
- Totaal: EUR 1082 miljoen bruto. Netto komt dit neer op $0,3 \cdot 1082 =$ EUR 325 miljoen.

TER ADVISERING

Dep. VERTROUWELIJK

Aan

de Minister van Economische Zaken en Klimaat

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Projectdirectie Gastransitie
Groningen

Auteur

Persoonsgegevens

nota

Nota stand van zaken onderhandelingen gewijzigde inzet
Norg en afwijking basispad AoH: proces vaststellen
tribunaal

Datum

10 september 2020

Kenmerk

DGKE-PGG / 20231404

BHM: 20233967

Kopie aan

Bijlage(n)

1

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Deze week heeft er opnieuw toptoverleg plaatsgevonden met Shell en ExxonMobil (S/E) over de onderhandelingen over de gewijzigde inzet van de gasopslag Norg en de arbitrage over de afwijking van het basispad van het Akkoord op Hoofdlijnen (AoH). Er is nog een geschilpunt rond het arbitragetribunaal. Daarnaast spreekt u maandagavond met Shell. Mogelijk wordt en marge het onderwerp gaswinning Groningen aangesneden en daarom ontvangt u hierbij een update van de ontwikkelingen rond de onderhandelingen. De gaswinning in Groningen staat niet geagendeerd voor dit overleg en actieve inbreng is niet noodzakelijk. De nota is een gezamenlijk stuk met FIN.

Advies

Wij adviseren u in stemmen met **Procesbelang van de Staat**. Mocht het niet lukken om dinsdag op ambtelijk niveau tot overeenstemming te komen adviseren wij om eerst op bewindspersonen niveau hierover een overleg met S/E te houden **Procesbelang van de Staat**.

Kernpunten

- In de bijlage vindt u spreekpunten mocht en marge het overleg maandag 14 september het onderwerp Groningen opgebracht worden. Ook hebben wij in de bijlage een reactie op uw eerdere vragen op de voorgaande over de vergoeding voor Norg beantwoord.
- De overeenkomst over de gewijzigde inzet van Norg en het vaststellen van de financiële vergoeding zijn zo goed als tekenklaar (op wat tekstuele punten na). U bent hierover eerder geïnformeerd.
- Ten aanzien van de overeenkomst arbitrage Afwijking Basispad resteert nog een geschilpunt over de samenstelling van het arbitragepanel.

Ontvangen BBR

- Er is afgesproken dat alle overeenkomsten gelijktijdig ondertekend worden. Gelet op het (politieke) besluitvormingsproces zal dit mogelijk in de eerste week van oktober lukken, afhankelijk van de timing van de vertrouwelijke briefing aan de Kamer (nog niet gepland). Dit is ook na publicatie van het vaststellingsbesluit waarin de inzet van Norg is meegenomen.
- In de arbitrage Afwijking Basispad ligt het geschil voor of de Staat gehouden is om een vergoeding te betalen voor de afwijking van het basispad. In de arbitrage overeenkomst Afwijking Basispad is opgenomen dat de Staat van mening is dat er geen vergoeding verschuldigd is.
- U bent eerder geïnformeerd over hoe om te gaan met de aardbevingskosten en deze buiten het geschil te houden.

Procesbelang van de Staat

•

•

Procesbelang van de Staat

- Op basis van het NAI reglement is er een benoemingsprocedure voor de arbiters. Partijen kunnen daarbij bezwaar maken tegen de nationaliteit van de voorzitter. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Gezien de geldende regelgeving rond benoemingen van arbiters kan de Staat geen Nederlandse voorzitter eisen en daarmee arbiters met een andere nationaliteit uitsluiten (dat is in strijd met discriminatiebeginsel). Procesbelang van

De volgende kwaliteitseisen Procesbelang van de Staat

:

- ten minste 20 jaar kennis van en ervaring met Nederlands contractenrecht/civiel recht;
- ten minste 10 jaar praktijkervaring als arbiter of rechter;
- De eis om onafhankelijkheid en onpartijdigheid te borgen.
- Wanneer S/E hier op onderhandelingsniveau niet mee willen instemmen, adviseren wij op bewindspersonen niveau hierover met S/E te spreken.
- **Procesbelang van de Staat**

Toelichting

Stand van zaken arbitrage overeenkomsten

- De Norg conceptovereenkomsten zijn afgerond. Dit betekent dat de gewijzigde inzet van Norg geborgd is wanneer partijen ook overeenstemming hebben over de arbitrage overeenkomst afwijking basispad.

- **Procesbelang van de Staat**

sbelang van de Staat

- Aanstaande dinsdag vindt er opnieuw topperleg plaats. Het is het streven dat er dan overeenstemming gevonden wordt over het laatste openstaande punt en alle conceptovereenkomsten.

Proces aanwijzen arbiters tribunaal

- Partijen voeren deze arbitrage als een minnelijk proces. Het ligt dus voor de hand dat partijen vooraf overeenstemming proberen te bereiken over de te benoemen arbiters. Het lijkt echter niet mogelijk om hierover tot overeenstemming te komen, gezien de discussie over nationaliteit. Daarom wordt voorgesteld om voor de benoeming van de voorzitter de lijstprocedure van het NAI te volgen en voor wat betreft de benoeming van de voorzitter (mogelijk ook de overige arbiters) kwaliteitseisen te stellen.
- In het AoH en het Interim Akkoord is afgesproken dat eventuele geschillen beslecht worden in arbitrage volgens het reglement van het Nederlands Arbitrage Instituut (NAI).
- Voor de aanwijzing van de voorzitter voorziet het NAI reglement in een zogenaamde lijstprocedure.
- Zowel de Staat als S/E kunnen op een door het NAI opgestelde lijst aangeven met welke voorzitter zij niet kunnen instemmen. Uit de overgebleven kandidaten op de lijst wordt door beide partij-arbiters een voorzitter gekozen. Dit is een gebruikelijke procedure in arbitrage onder het NAI-reglement.
- Op basis van het NAI-reglement mogen partijen vooraf bezwaar maken tegen de nationaliteit van de voorzitter (indien dat dezelfde nationaliteit is als een van de partijen). **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**
De Staat kan in dit verband op haar beurt niet eisen dat de voorzitter de Nederlandse nationaliteit heeft en daarmee arbiters met een andere nationaliteit uitsluiten (in strijd met art. 1023 Rechtsvordering).
- Het geschil over de afwijking van het basispad is (los van nationaliteit) evenwel inhoudelijk een nationale kwestie; het gaat om het zo snel mogelijk beëindigen van de gaswinning uit het Groningenveld door partijen die vanuit Nederland opereren en die van de Nederlandse Staat vergoeding vorderen. Daarnaast is op dit geschil Nederlands recht van toepassing en vindt de arbitrage in Nederland plaats. Op ambtelijk niveau vinden wij het daarom moeilijk uitlegbaar dat (de meerderheid van) het tribunaal geen kennis heeft van het Nederlandse recht. De arbiters, in ieder geval de voorzitter en uiteraard de partij arbiter van de Staat, zouden wat de onderhandelaars van de Staat betreft derhalve kennis moeten hebben van het Nederlandse civiele (contracten) recht.
- Om hier sturing aan te geven kunnen Partijen vooraf gezamenlijk kwaliteitseisen aan de arbiters (of alleen de voorzitter) overeenkomen. Die eisen moet het NAI dan meenemen bij het samenstellen van de lijst.
- Daarom stellen wij voor om kwaliteitseisen op te nemen in de overeenkomst met S/E. **Procesbelang van de Staat**

zijn alternatieve kwaliteitseisen voor de arbiters,
althans de voorzitter, bedacht en deze willen wij aan S/E voorstellen:

- **Inhoudelijke kennis:** ten minste 20 jaar kennis van en ervaring met Nederlands contractenrecht/civiel recht;
- **Praktijkervaring:** ten minste 10 jaar praktijkervaring als arbiter of rechter, waarmee geborgd wordt dat de arbiters voldoende ervaring met geschilbeslechting hebben;
- En de eis om onafhankelijkheid en onpartijdigheid te borgen.

- Wanneer as. dinsdag blijkt dat S/E op onderhandelingsniveau niet met deze kwaliteitseisen in willen stemmen, adviseren wij om op bewindspersonen niveau met S/E in overleg te gaan.
- Wanneer ook op bewindspersonenniveau S/E hier niet mee in willen stemmen, kan als alternatieve optie besproken worden om in plaats van kennis van het Nederlandse civiele (contracten)recht de kwaliteitseis op te nemen dat de arbiters ten minste 20 jaar ervaring hebben als civielrecht jurist in een 'civil law' systeem, zijnde een rechtssysteem vergelijkbaar met ons Nederlandse recht.
- Procesbelang van de Staat
Procesbelang van de Staat

Geen overeenstemming

- Wanneer wij niet met S/E tot overeenstemming kunnen komen over de procedure Procesbelang van de Staat
- Het niet tot overeenstemming komen heeft een aantal consequenties:
 - S/E hebben aangegeven dan niet in te stemmen met de gewijzigde inzet van Norg (en Alkmaar) ondanks dat er overeenstemming is over de wijze van marktconform vergoeden en aansturing van deze berging. De inzet van GasTerra vergt een besluit waarbij alle partijen moeten instemmen en waarbij de Norg-berging cruciaal is. Indien S/E hieraan geen uitvoering geven zal de winning komend jaar circa 1-2 bcm hoger worden (dit betekent dat er in aanvulling op het vaststellingsbesluit later een tijdelijke maatregel nodig zijn) en blijft er tot na 2026 volume nodig uit het Groningenveld. In totaal zal de winning ongeveer 10 bcm hoger zijn. Financiële en economische belangen van de Staat
 - Er resteert overigens nog een aantal zaken waarover afspraken gemaakt moeten worden. Het betreft onder meer afspraken over passende zekerheden ter vervanging van de huidige garanties tot einde winning (zoals voorzien in het AoH) en de financiële afspraken over de afbouw van GasTerra.

BIJLAGE – Spreekpunten t.b.v. het overleg met Shell op maandag 14 september

Kenmerk
DGKE-PGG / 20231404

Wanneer Shell begint over de onderhandelingen over de gewijzigde inzet van Norg en de afwijking van het basispad van het AoH kunt u zeggen dat:

- U weet dat de conceptovereenkomsten over Norg gereed zijn en dat u het eens bent met de voorgestelde berekeningswijze van de vergoeding voor Norg;
- U er vanuit gaat dat partijen zich tot het uiterste inzetten om morgen (15 september) tot overeenstemming te komen over de laatste discussiepunten m.b.t. de afwijking van het basispad;
- U zich niet voor kunt stellen dat het tribunaal van het geschil, gezien de omstandigheden, geen enkele ervaring heeft met Nederlands civielrecht;
- U bereid bent samen met Min FIN en ^{Persoonsgegevens} (Shell) en ^{Persoonsgege} (Exxon) te spreken als zou blijken dat het overleg over de volume arbitrage in een impasse beland.

BIJLAGE – Reactie op vragen nota stand van zaken onderhandelingen gewijzigde inzet Norg en afwijking basispad AoH

Wij hebben u bij nota van 31 augustus geïnformeerd over de stand van zaken m.b.t. de onderhandelingen met S/E en de overeenstemming over de berekeningswijze van de vergoeding voor de gewijzigde inzet van Norg. Graag beantwoorden wij de vragen die u heeft gesteld n.a.v. deze nota.

Betaling vergoeding Norg versus mandaat

- U heeft ons gevraagd hoe het bedrag van de vergoeding voor Norg zich verhoudt tot het verkregen mandaat Financiële en economische belangen van de Staat
- **Financiële en economische belangen van de Staat**

- Over beide onderdelen zal een arbitrage gevoerd worden. De inschatting is dat de arbitrage over de vergoeding voor Norg uitkomt op EUR 1083 miljoen, daarmee netto aandeel NAM EUR 325 miljoen

- **Financiële en economische belangen van de Staat**

- Uiteindelijk is overeenstemming bereikt en gekozen voor het traject van minnelijke arbitrage waarin zowel de vergoeding van de inzet van Norg door een onafhankelijke derde wordt vastgesteld (naar verwachting uitkomend op bovengenoemd bedrag) en daarnaast een arbitrage over de afwijking van het basispad waarbij ons standpunt is dat we naast de marktconforme vergoeding voor Norg niets meer verschuldigd zijn. Procesb

Timing en afronden overeenkomsten

- U vroeg of de conceptovereenkomsten na afronding gelijk gepubliceerd kunnen worden.
- Als overeenstemming tussen Staat en S/E op de conceptovereenkomsten is, zullen wij eerst de Kamer informeren voordat officieel getekend wordt. Hierbij zullen we de Kamer, conform de motie Nijboer c.s., een vertrouwelijke briefing aanbieden om de overeenkomsten toe te lichten, alvorens ze getekend kunnen worden.
- De overeenkomst Norg (incl. bijlages) en de overeenkomst arbitrage afwijking basispad kunnen (behoudens eventuele bedrijfsvertrouwelijke informatie) gepubliceerd worden nadat de briefing en vervolgens de ondertekening hebben plaatsgevonden. NB de instructie aan GasTerra met betrekking tot de berekeningswijze voor de vergoeding kan niet gepubliceerd worden vanwege bedrijfsvertrouwelijke informatie.

TER INFORMATIE

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Projectdirectie Gastransitie
Groningen

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
16 september 2020

Kenmerk
DGKE-PGG / 20236931

Bhm
20237338

nota

Nota stand van zaken onderhandelingen gewijzigde inzet
Norg en laatste punten afwijking basispad AoH

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Middels deze nota willen wij u graag informeren over de laatste stand van zaken van de onderhandelingen met Shell en ExxonMobil over de gewijzigde inzet van Norg en de afwijking van het basispad van het AoH.

Advies

U kunt kennis nemen van de nota.

Kernpunten

- Op ambtelijk niveau (onder de DGKE) verlopen de onderhandelingen uiterst moeizaam. Het moeilijke punt is het uitsluiten van de aardbevingskosten in arbitrage.
- Aanstaande dinsdag vindt er op hoog ambtelijk niveau overleg plaats tussen de DGKE, DG Bestuur en Wonen (BZK) Persoonsgegevens (FIN), en Persoonsgegevens van S/E. Tijdens dit overleg zal er een ultieme poging worden gedaan om er uit te komen. Wanneer dit niet lukt, is er mogelijk escalatie nodig naar de bewindspersonen.
- In het geschil zou de *hoogte* van de aardbevingskosten (kwantitatief) worden uitgezonderd (de hoogte is ook nog niet bekend).
- De Staat zou wel het verminderen van de aardbevingsrisico's (kwalitatief) in het geschil opvoeren.
- Het is niet gelukt om met S/E tot overeenstemming te komen over de exacte formulering van het uitsluiten van de aardbevingskosten. Vertrouwelijk verstrekte

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Ontvangen BBR

- Wij kunnen niet instemmen met de formulering die S/E willen. Procesbelang van de Staat
- Het is niet duidelijk of S/E niet zullen instemmen met de gewijzigde inzet van Norg wanneer partijen geen overeenstemming hebben over de overeenkomst arbitrage afwijking basispad. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
Wanneer S/E niet instemmen met de gewijzigde inzet van Norg (en Alkmaar) betekent dat de versnelde afbouw van de gaswinning in het geding komt. Gekeken kan worden naar andere wegen om S/E te dwingen Norg in te zetten, of de gaswinning zal via een tijdelijke maatregel omhoog moeten.
- Het laatste openstaande procespunt omtrent de arbitrage afwijking basispad was het aanwijzen van het tribunaal. Wij hebben aan S/E voorgesteld om kwaliteitseisen te stellen aan de arbiters (dan wel alleen de voorzitter). Dit is door het gesprek over de aardbevingskosten nog niet aan de orde gekomen.
- NB Zoals eerder aan u gemeld zal het proces omtrent het publiceren van het vaststellingsbesluit met het winningsniveau van 8,1 bcm maandag doorgaan zoals gepland. Het besluit gaat uit van een gewijzigde inzet van Norg. Het is mogelijk dat de gaswinning later in het gasjaar omhoog bijgesteld zal moeten worden als het bovenstaande scenario zich voordoet.

TER ADVISERING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie
Directie Klimaat

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
23 september 2020

Kenmerk
DGKE / 20240411
BHM: 20243022

Bijlage(n)
1

nota

Nota escalatieoverleg met Shell en Exxon nav de onderhandelingen gewijzigde inzet Norg en afwijking basispad

Parafenroute

DGKE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Op 22 september heeft op hoog ambtelijk niveau overleg plaatsgevonden tussen de DGKE, ^{Persoonsgegevens} (FIN) en Persoonsgegevens van S/E. Tijdens dit overleg is het nog niet gelukt om de laatste onenigheden op te lossen. Om een doorbraak te forceren wordt binnenkort een escalatieoverleg met u en MFIN ingepland. Hierbij ontvangt u de voorbereiding. Deze nota is een gezamenlijke nota met FIN.

Advies

- Graag bespreken wij met u de strategie voor het escalatieoverleg met Persoonsgegevens (Shell) en ^{Persoonsgegevens} (Exxon). In de bijlage vindt u de spreekpunten.
- Graag bespreken wij ook met u in hoeverre duidelijkheid over de onderhandelingen met de regio van invloed kunnen zijn op de AoH besprekingen.

Kernpunten

- Er is een principiële verschil van inzicht over het uitsluiten van de aardbevingskosten in de afwijking basispad arbitrage. Dat komt voort uit de onzekerheid ten aanzien van (de ontwikkeling van) de aardbevingskosten.
- S/E willen ^{Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie} ^{Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie}

- De Landsadvocaat (LA) heeft geadviseerd ^{Procesbelang van de Staat}

Ontvangen BBR

- S/E hebben de Staat verzocht ^{Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie}

Procesbelang van de Staat

- De onzekerheid over de aardbevingskosten betekent de facto dat de arbitrage over de afwijking basispad/balansdiscussie eigenlijk te vroeg komt. De balans kan niet worden opgemaakt voordat er duidelijkheid bestaat over de vraag hoe alle onderdelen van de balans zijn uitgepakt.
- Financiële en economische belangen van de Staat

Wij adviseren u om in het gesprek te benadrukken dat a) het niet zo kan zijn dat de Staat of S/E in zijn verweer beperkt wordt, dat zouden S/E ook niet accepteren, en b) de impasse ontstaat doordat de arbitrage afwijking basispad eigenlijk te vroeg komt. C) Geen inzet van Norg is voor alle partijen, ook voor S/E, geen goede uitkomst, omdat ook S/E het zo snel mogelijk sluiten van het Groningenveld onderschrijven.

- Mogelijke oplossingen om uit de impasse te komen:
 - Veruit de beste optie voor ons is om het tekenklare Norg Akkoord over de gewijzigde inzet van Norg te ondertekenen en de arbitrage over de afwijking van het basispad uit te stellen. Wij adviseren dit als uitgangspunt voor het gesprek te nemen.
 - Om bovenstaande aantrekkelijker voor S/E te maken kunnen we de vergoeding voor Norg verhogen met de extra 1,2 bcm die we dit jaar besparen. 1,2 bcm vertegenwoordigt (bij de aanneming van een gasprijs van 10 ct) een waarde van orde grootte EUR 120 miljoen bruto (EUR 40 miljoen netto). Mogelijk zou gasjaar 21/22 een vergelijkbare besparing gerealiseerd kunnen worden.
 - Een alternatief is het starten van de arbitrage, maar na een eerste ronde de mogelijkheid te hebben om te schorsen voor een bepaalde periode, waarmee extra tijd voor partijen ontstaat om meer duidelijkheid over de omvang van de kosten te krijgen.
 - De veel minder aantrekkelijke terugvaloptie is het opnieuw sluiten van een overeenkomst over de inzet van Norg voor één jaar.
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Als het niet lukt om tot een Norg Akkoord te komen zal de gaswinning mogelijk in de loop van dit gasjaar omhoog moeten worden bijgesteld, of moet een manier gevonden worden om de inzet van Norg af te dwingen.
- Als bekend zou worden dat de winning omhoog moet, is het zeer de vraag of het lukt om met de regio tot een akkoord te komen over de versterking,

omdat dit het vertrouwen van de regio dat de gaswinning daadwerkelijk binnen afzienbare tijd wordt afgebouwd zal schaden. Op dit moment koersen we ambtelijk op overeenstemming binnen het door de MR verleende mandaat (hierover wordt u separaat geïnformeerd).

Toelichting

Uitsluiten aardbevingskosten en kwalitatief verweer

- Zowel de Staat als S/E zijn van mening dat op dit moment de aardbevingskosten te onzeker zijn om te betrekken in arbitrage.
- - Procesbelang van de Staat

- Het knelpunt is een principiële verschil van inzicht over de wijze waarop de aardbevingskosten uitgesloten moeten worden (en wat daaronder valt). Het lukt niet om tot een gezamenlijke formulering te komen.
- De LA
 - Procesbelang van de Staat

- S/E willen
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- S/E zijn
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- De LA heeft
 - Procesbelang van de Staat

- S/E willen
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- S/E hebben
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- In de verschillende formuleringen die zijn gedeeld is dit ook altijd weergegeven. Wij adviseren tijdens het overleg nadrukkelijk aan te geven:
 - De Staat heeft al voor het maken van de principeafspraken aangegeven dat de grondslag voor arbitrage artikel 1.5 sub b AoH is (dit is ook zo opgenomen in de Gezamenlijke Verklaring die partijen op 15 juli 2019 hebben ondertekend). Hierbij gaat het om het bezien van de balans van de afspraken van het AoH. Ook heeft de Staat vaak benadrukt dat het verweer moet kunnen worden gevoerd dat de afbouw van de gaswinning nodig is om de veiligheid in de regio te vergroten en de kans op aardbevingen te verlagen.

- De afgelopen weken/maanden zijn er juist veel pogingen gedaan om formuleringen te vinden waardoor de Staat niet werd beperkt in zijn verweer **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**

Dit

- alles bleek niet voldoende.
- Bovendien is de Staat met betrekking tot de vergoeding voor Norg tegemoet gekomen aan de wensen van S/E. Wij hebben ingestemd om alle flexkosten en optimalisatiekosten te vergoeden zonder deze ter discussie te stellen. Ook is de rol van het arbitragepanel zeer beperkt: 1 arbiter in plaats van 3, waarbij het panel – kort gezegd – alleen kijkt of er geen sprake is van fouten/dubbeltellingen in de berekening.
- NB: het is mogelijk dat S/E tijdens het overleg beginnen over de hoogte van de aardbevingskosten. In februari jl. is er een toelichting aan S/E gegeven over de scenario's van de Staat omtrent de aardbevingskosten (hierbij is benadrukt dat dit scenario's zijn, géén ramingen). Financiële en economische belangen van de Staat

vertrouwelijk - erstrekt

e versterkingskosten zijn nog onzeker, dat is precies de reden waarom deze niet betrokken worden in arbitrage.

Procesbelang van de Staat

ooguit kunt u aangeven dat verhoging van de gaswinning als gevolg van geen Norg-overeenkomst de gesprekken met de regio bemoeilijkt. Onderdeel van die gesprekken is tot een beheersbare versterkingsoperatie te komen.

Kwaliteitseisen arbiters tribunaal

- Een ander openstaand punt is het aanwijzen van het tribunaal voor de arbitrage afwijking basispad.
- **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**
Procesbelang van de Staat
- Wij hebben Procesbelang van de Staat aan S/E voorgesteld om aanvullende kwaliteitseisen te stellen aan de arbiters (dan wel alleen de voorzitter). Hierdoor hebben partijen nog enige invloed op het aanstellen van de arbiters. Bovendien maken partijen nu afspraken over het proces van arbitrage, hier passen ook aanvullende eisen voor het tribunaal bij.
- **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**
- Dit punt zal aanstaande maandag op een nieuw hoog ambtelijk overleg besproken worden.

Mogelijkheden impasse

- Het is eigenlijk te vroeg om een volledige balansarbitrage te voeren, inclusief de aardbevingskosten. De logische oplossing is om de arbitrage over de afwijking basispad uit te stellen tot er meer inzicht is in de kosten.
- Er zijn nog mogelijkheden om S/E tegemoet te komen in het Norg akkoord. De verlaging van het vaststellingsbesluit 20/21 (1,2 bcm) kan eveneens worden meegenomen in de vergoeding voor Norg. Deze verlaging is namelijk een rechtstreeks gevolg van de gewijzigde inzet van Norg. Op dit moment is deze nog onderdeel van de arbitrage afwijking basispad. 1,2 bcm

vertegenwoordigt (bij de aanname van een gasprijs van 10 ct) een waarde van orde grootte EUR 120 miljoen bruto (EUR 40 miljoen netto). Mogelijk zou gasjaar 21/22 een vergelijkbare besparing gerealiseerd kunnen worden.

- Ook is een aanpassing in de procedure mogelijk, door de arbitrage over de afwijking basispad te starten maar na een eerste ronde de mogelijkheid te hebben om te schorsen voor een bepaalde periode. Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Tegelijkertijd kunnen partijen dan verder in gesprek over de overige elementen van de balans, waaronder Grijpskerk en de sluiting van het veld en kan de tijd gebruikt worden om meer zicht te krijgen op de aardbevingskosten.

- Een ander mogelijk alternatief is om te kijken naar een tijdelijk Norg Akkoord (voor één gasjaar, net als het Interim Akkoord dat vorig jaar gesloten is). Dit is echter voor geen van partijen een gelukkige route. De discussie wordt daarmee vooral verlengd, al is hiermee de inzet van Norg voor ten minste het komende gasjaar geborgd.

Geen overeenstemming

- Financiële en economische belangen van de Staat
- Zoals gezegd is het eigenlijk te vroeg om een volledige balansdiscussie te voeren. Financiële en economische belangen van de Staat

Financiële en economische belangen van de Staat

- Wanneer het niet lukt om tot overeenstemming te komen is er een aantal consequenties:

1. Winningsniveau

- Indien Norg niet meer wordt ingezet t.b.v. de versnelde afbouw, en in de komende zomerperiode niet zal worden gevuld met pseudo G-gas, zal de winning uit het Groningenveld waarschijnlijk omhoog moeten vanaf april 2021 (via wijziging van de operationele strategie uit het vaststellingsbesluit of door het treffen van een tijdelijke maatregel). Dit om te voorkomen dat Norg de komende zomerperiode niet zal worden gevuld en een tekort aan L-gas ontstaat om de leveringszekerheid in het volgende gasjaar 2021-2022 te borgen.
- Het is echter mogelijk dat de Raad van State (RvS) niet instemt met een dergelijke tijdelijke maatregel of wijziging van de operationele strategie of vaststellingsbesluit om de gaswinning uit het Groningenveld te verhogen. Immers, ook bij het treffen van dergelijke maatregelen moet EZK het veiligheidsbelang van Groningen en de Groningers meewegen. N.a.v. eerdere uitspraken van de RvS moet EZK deugdelijk motiveren dat de gaswinning uit het Groningenveld inderdaad zo snel als redelijkerwijs mogelijk naar nul wordt afgebouwd.

2. Overige onderwerpen AoH

- Wanneer er geen overeenstemming is zullen S/E niet meewerken aan alternatieven om de winning versneld te beëindigen, specifiek de ombouw van Grijpskerk.
- Ook voor trajecten op NAM-niveau (facturen schade, IBOV, kosten stuwmeerregeling, etc.) en de afbouw van GasTerra zal een (nog meer) verslechterde verstandhouding met S/E tot problemen leiden.

- Bovendien is het maar zeer de vraag of het zal gaan lukken met de regio tot een akkoord te komen over onder andere de versterkingsoperatie, wanneer duidelijk wordt dat de gaswinning weer omhoog zal moeten. Dit zal gevolgen hebben voor de geloofwaardigheid in de regio.

3.

[Redacted text]

BIJLAGE – Spreekpunten escalatieoverleg met S/E (deze spreekpunten worden ook meegegeven aan MFIN)

Voor het gesprek met ^{Persoonsgegevens} en ^{Persoonsgegevens} adviseren we het volgende aan te geven:

- Het is onze inzet om gezamenlijk tot een akkoord over de arbitrage over de afwijking van het basispad te komen.
- Ik heb begrepen dat de overeenkomst over de inzet van Norg tekenklaar is. Ik wil benadrukken dat de inzet van Norg noodzakelijk is voor een verantwoorde versnelde afbouw van de gaswinning. Het is de wens van alle partijen om de gaswinning zo snel als mogelijk te beëindigen en het Groningenveld in te sluiten.
- Shell en Exxon worden volledig vergoed voor de kosten die gemaakt worden vanwege de gewijzigde inzet van Norg. Deze vergoeding is marktconform en omvat alle flex- en optimalisatiekosten. Ik begrijp niet waarom Shell en Exxon niet bereid zijn om het Norg Akkoord te tekenen. Ik hoop dat Shell en Exxon deze overeenkomst niet gijzelen om de Staat te dwingen een andere overeenkomst te tekenen.
- **Procesbelang van de Staat**
Maar ik wil wel kwalitatief kunnen aangeven dat de gaswinning verlaagd wordt om de aardbevingsrisico's te verminderen, ^{Financiële en economische belangen van de Staat}
De gaswinning wordt immers afgebouwd om de veiligheid in Groningen te verhogen.
- Ik wil kijken hoe we met samen tot overeenstemming kunnen komen over de arbitrage over het basispad. Ik kan echter niet akkoord gaan met het inperken van het verweer van de Staat. Ik wil niet met geboeide handen een gevecht ingaan. Daar komt bij: in het AOH is voorzien in deze mogelijkheid.
- Oftewel, ik heb geen enkele bewegingsruimte op de overeenkomst arbitrage afwijking basispad en ben ook niet bereid die ruimte te zoeken.
Procesbelang van de Staat Dit is geen begaanbare route.
- Ik vraag mij af of Shell en Exxon bereid zijn het Norg Akkoord te tekenen als de Staat een schriftelijke bevestiging geeft dat de arbitrage over de afwijking van het basispad op een later moment gevoerd zal worden, wanneer er meer inzicht is in de elementen van de balans.
- Ook ben ik bereid te kijken of ik Shell en Exxon tegemoet kan komen op het Norg Akkoord, door bijv. de extra verlaging van 1,2 bcm (vaststellingsbesluit 20/21) mee te nemen in de vergoeding van Norg.

Wanneer het niet lukt om tot overeenstemming te komen met Shell en Exxon kan er mogelijk een vervolgoverleg ingepland worden.

- De Staat daarentegen wenst
Procesbelang van de Staat

. De Staat kan niet accepteren

dat het verweer door S/E beperkt wordt.

- De arbitrage over de afwijking basispad/balansdiscussie komt dus feitelijk te vroeg omdat onvoldoende inzicht bestaat over de omvang van de uiteindelijke aardbevingskosten.
- S/E hebben Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- S/E hebben verzocht het Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- In de toelichting is een aantal opties uitgewerkt die tijdens het gesprek met S/E aan de orde kunnen komen om tot overeenstemming te komen.
- Financiële en economische belangen van de Staat

U wordt geadviseerd om hier niet over uit te wijden maar aan te geven dat u het zich niet zult laten overkomen dat Norg niet ingezet wordt. U Financiële en economische belangen van de Staat

Spreeklijn onzekerheid aardbevingskosten

- U kunt aangeven:
 - Ik zie geen ruimte om het verweer van de Staat verder in te perken in de arbitrage afwijking basispad. Dat schaadt de juridische positie van de Staat en is daarmee ook politiek niet uitlegbaar. Procesbelang van de Staat
 - Ik begrijp dat S/E zorgen hebben over de onzekerheid van de aardbevingskosten. Dat gaat zowel over de absolute hoogte als de ontwikkeling van de aardbevingskosten. Beide feiten zijn relevant.
 - Ik verwacht wel dat op afzienbare termijn meer duidelijkheid komt over de aardbevingskosten. Ik ben op dit moment in een ver gevorderd stadium om afspraken te maken met de regio. Financiële
 - Dat betekent dat de arbitrage feitelijk te vroeg komt.

- Om de winning zo snel mogelijk te beëindigen is de gewijzigde inzet van Norg nodig. Dat is in het belang van alle partijen. S/E en in het verlengde NAM hebben dat ook herhaaldelijk uitgedragen.
- Het kan niet zo zijn dat Norg niet wordt ingezet als dat ten koste gaat van de veiligheid in Groningen. Dat is een verantwoordelijkheid van alle partijen.
- Ik begrijp dat er op dit moment een tekenklaar akkoord is over de gewijzigde inzet van Norg. In dat akkoord spreken partijen een marktconforme vergoeding af voor de inzet van Norg. Ik heb begrepen dat de gewijzigde inzet van Norg nog dit jaar heeft geleid tot een 1,2 bcm extra reductie. Ik ben bereid om de vergoeding aan te passen aan het nieuwe Vaststellingsbesluit (extra 1,2bcm).

- De Staat is bereid om dit schriftelijk te bevestigen en toe te zeggen.

- S/E zullen vermoedelijk aangeven dat zij Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

U kunt aangeven:

Financiële en economische belangen van de Staat

- Het kan niet zo zijn dat de Staat eenzijdig zijn verweer moet beperken.
- Ik ga ervanuit dat we onderhandelend tot overeenstemming kunnen komen. Ik ben ook bereid om nogmaals een tijdelijke overeenkomst van een jaar te sluiten. Dat geeft ook ruimte om de kostenontwikkeling te beoordelen.
- Ik kan het mij niet veroorloven dat Norg niet wordt ingezet om de gaswinning te beëindigen.
- Ik zal dan ook alle juridische mogelijkheden bezien als er geen overeenstemming komt. Dat heeft evenwel niet mijn voorkeur.

Kwaliteitseisen arbiters

- Er is daarnaast nog een openstaand discussiepunt omtrent de kwaliteitseisen van het tribunaal. De Staat heeft een voorstel gedaan waar S/E nog niet op hebben gereageerd.
- U kunt aangeven:
 - Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Het is echter een Nederlands geschil, op basis van Nederlands recht, in Nederland. Ik kan mij niet voorstellen dat partijen het wenselijk achten dat alle arbiters of de voorzitter niet eens kennis hebben van het Nederlands contractenrecht.
- Daarom wil ik voorstellen dat alle arbiters (of alleen de voorzitter) ten minste 5 à 10 jaar ervaring/kennis hebben (heeft) van het Nederlandse civiele (contracten)recht.
- Ik heb begrepen dat wij nog geen reactie hebben ontvangen van S/E

Toelichting

Oplossingsrichtingen

- Er is een aantal routes die gevolgd kan worden:
 1. Norg Akkoord + uitstel arbitrage basispad
 - Het meest voor de hand liggend is om het Norg Akkoord te ondertekenen en de arbitrage over de afwijking basispad uit te stellen.
 - Financiële en economische belangen van de Staat

 - Procesbelang van de Staat

- 2. Tijdelijk Norg Akkoord
 - Een tijdelijk Norg Akkoord (voor één gasjaar, net als het Interim Akkoord dat vorig jaar gesloten is).
 - De inzet van Norg wordt hiermee voor ten minste het huidige gasjaar geborgd. Dit lijkt voor alle partijen een betere uitkomst dan geen privaatrechtelijk akkoord over inzet van Norg. Op die manier is de instructie aan GasTerra geborgd en hoeft het vaststellingsbesluit 2020 niet naar boven bijgesteld te worden.
 - De verwachting is dat er geen aanvullende betaling nodig is bovenop het voorschot dat vorig jaar bij het Interim Akkoord al is betaald.
 - De discussie over de langdurige inzet van Norg en de afwijking van het basispad wordt hiermee verlengd. Partijen hebben langer de tijd om te komen tot een arbitrage overeenkomst.
 - Hier speelt het punt dat er dan tijd is om meer inzicht te krijgen in de aardbevingskosten, om deze uiteindelijk te betrekken in een arbitrage over de volledige balans.

3. Terug naar de tekentafel

- Wanneer S/E op geen enkele wijze met Norg in willen stemmen moeten partijen terug naar de onderhandelingstafel.
- Dit betekent dat partijen uiterlijk tot april hebben om tot overeenstemming te komen. Dan begint het vulseizoen van Norg. Wanneer Norg niet gevuld kan worden met pseudo-Groningengas moet mogelijk de Groningenproductie omhoog om zo Norg voldoende te kunnen vullen voor het volgende gasjaar om de leveringszekerheid te borgen.
- Partijen hebben dan ook de mogelijkheid om over bijv. de aardbevingskosten en de andere afspraken uit het AoH tot een deal te komen. In dit geval moet er wel onderhandelingsmandaat aan de MR worden gevraagd.

Financiële en economische belangen van de Staat

Kwaliteitseisen arbiters

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Wij hebben aan S/E voorgesteld om aanvullende kwaliteitseisen te stellen aan de arbiters (dan wel alleen voorzitter).
 - Ten minste twintig jaar ervaring als jurist, met specifieke kennis van het Nederlandse civiele (contracten)recht;
 - Ten minste tien jaar ervaring als arbiter of rechter;
 - Onpartijdig en onafhankelijk van Partijen overeenkomstig het in het NAI Reglement en het toepasselijke Nederlandse arbitragerecht bepaalde.
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie
- Wij adviseren aan te geven dat partijen nu afspraken over het proces van arbitrage maken. Het is een Nederlands geschil en daarom niet meer dan

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Projectdirectie Gastransitie
Groningen

logisch dat de arbiters op zijn minst kennis hebben van het Nederlands
contractrecht.

Kenmerk
DGKE-PGG / 20246784

- Procesbelang van de Staat

TER INFORMATIE

Dep. VERTROUWELIJK
Aan
de Minister van Economische Zaken en Klimaat

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Projectdirectie Groningen

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
9 december 2020

Kenmerk
DGKE-PDG / 20307987

Bhm: 20311154

Kopie aan

Bijlage(n)
1

nota

Stand van zaken in de onderhandelingen met Shell en
ExxonMobil over de inzet van Norg

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Financiële en economische belangen van de Staat

Advies

Wij adviseren in te stemmen met een gesprek nog voor het kerstreces.

Kernpunten

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Ontvangen BBR

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Kenmerk
DGKE-PDG / 20307987

- Procesbelang van de Staat

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

twee vragen:

 1. Waarom werkt een splitsing van 1/3 – 2/3 niet voor de Staat?
 2. Wat is de haast om nu snel te willen tekenen?
 - Het gesprek zal in het Engels zijn in verband met de aanwezigheid van ^{Persoon} . In de bijlage vindt u een Engelse spreeklijn.
 - Wij adviseren de volgende lijn aan te houden:
Inleiding
 - Het is goed te horen dat Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie . Het verrekenen van het voorschot is het allerlaatste punt waarover akkoord bereikt moet worden, voordat er getekend kan worden.
 - Partijen zijn al lang met elkaar in gesprek om tot een inzet van Norg te komen t.b.v. de afbouw van de gaswinning.
 - Voor alle partijen is het van belang om zo snel mogelijk tot overeenstemming te komen, zodat de afbouw van de gaswinning geborgd is.
(splitsing verrekening voorschot)
 - De verdeling van het voorschot ^{Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie} lijkt een arbitraire en principiële verdeling. Dit ^{persoon} verslechtert de procespositie van de Staat. Dit was precies het breekpunt van partijen op de overeenkomst arbitrage afwijking basispad.
 - Ik ben bereid te kijken naar een andere verdeling van het voorschot, die recht doet aan de procesposities van alle partijen.*Ad vraag 2 (waarom haast)*
 - Ik zou de vraag willen omdraaien: waarom zouden partijen nog langer de tijd nemen om tot een akkoord te komen? Bovendien kan ik 'haast' niet plaatsen: we praten hier al meer dan een jaar over en het concept akkoord ligt al maanden klaar.
 - Voor de Staat staat vast dat wij dit op korte termijn geregeld willen hebben, anders zijn wij genoodzaakt naar alternatieven te kijken die minder goed passen in de geest van het partnership. Bovendien zullen er komende jaar verkiezingen zijn, waardoor het Kabinet spoedig demissionair zal zijn en het lastig wordt dit nog af te ronden.

Toelichting

Verrekenen van het voorschot

- De discussie over het verrekenen van het voorschot is het laatste openstaande punt. Financiële en economische belangen van de Staat
- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Procesbelang van de Staat

- Procesbelang van de Staat

- Procesbelang van de Staat

- Procesbelang van de Staat
- Financiële en economische belangen van de Staat

Financiële en economische belangen van de Staat

Vervolg na overeenkomen Norg Akkoord

- Als het lukt om tot overeenstemming te komen over het voorschot kan er voor het kerstreces een onderhandelaarsakkoord klaarliggen en kan de Kamer geïnformeerd worden.
- Dit zou betekenen dat er in januari een vertrouwelijke briefing kan plaatsvinden om het Akkoord toe te lichten.
- Eind januari zou het Norg Akkoord dan definitief getekend worden.

Bijlage: spreekpunten overleg S/E (Engels)

Inleiding:

- I am glad to hear that ExxonMobil is mandated to sign the Norg agreement. The settlement of the advance payment is the final obstacle before we can sign the agreement.
- For quite a long time now we have been negotiating an agreement about Norg in order to phase out the gas extraction from the Groningenveld.
- It is in the interest of all parties involved to finalise these negotiations in order to secure the phasing out of the Groningenveld.

Ad vraag 1 (verdeling voorschot)

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie to divide the advance payment in a ratio of 1 to 2 seems arbitrarily. More importantly, it deteriorates the position of the State in any future arbitration proceedings .
- This was exactly the reason why we could not get to an agreement on the arbitration agreement about the balance in the Heads of Agreement (Akkoord op Hoofdlijnen).
- I am willing to look at alternatives for settling the advance payment, but under the condition that will it will do justice to the positions of all parties involved.

Ad vraag 2 (waarom haast)

- I would like to turn the question and ask why we would take take even more time to get to an agreement. I do not understand why we are talking about "the hurry" when we have been talking for more than a year and have already a couple of months a concept agreement.

- I want to settle this as soon as possible otherwise I am forced to explore alternatives that do not fit well with the idea of our partnership
- It is important to remember that there will be elections soon, which means that the cabinet will be outgoing. It will be difficult then to sign an agreement.

Bijlage: Overzicht vergoeding Norg

- In het Norg Akkoord wordt afgesproken dat de Staat een vergoeding zal betalen aan NAM. Deze vergoeding bestaat uit:
 - a) Het minder gewonnen volume gas door de toename van de afwijking van het basispad van 11,9 mld m3 tegen de inkoopkosten van GasTerra voor het pseudo G-gas,
 - b) De bijbehorende extra kosten van GasTerra ten opzichte van het basispad als gevolg van het wegvallen van flexibiliteit uit Norg UGS,
 - c) De transportkosten voor het ingekochte pseudo G-gas zoals door GTS bij GasTerra in rekening gebracht,
 - d) Gederfde inkomsten door het wegvallen van optimalisatiemogelijkheden als aantoonbaar gevolg van de andere inzet van Norg UGS.
- Er zal een berekeningswijze worden opgedragen aan GasTerra. Vervolgens zal een onafhankelijke derde vaststellen of GasTerra de berekening van het te betalen bedrag heeft gedaan zoals haar is opgedragen. Dit wordt separaat vastgelegd in de arbitrage overeenkomst Vergoeding Norg.
- De hoogte van de vergoeding is vooral afhankelijk van de gasprijzen. Uitgaande van Financiële en economische belangen van de Staat voor de resterende jaren komt de totale vergoeding uit op € 1210 miljoen. Hiervan is
 - € 1105 miljoen voor het gas
 - € 105 miljoen voor de overige elementen (transport, flexibiliteit en optimalisatie); dit deel van de vergoeding staat bijna vast en zal niet veel wijzigen.
- Het is een bruto bedrag en het voorschot van € 300 miljoen wordt (dan deels) hiermee verrekend. Hoeveel uiteindelijk terugkomt bij de Staat hangt af van de financiële positie van de Maatschap. De Staat krijgt namelijk een deel van de inkomsten uit Groningen via belastingen op de gemaakte winst van NAM. Als NAM geen winst meer maakt dan wordt daar ook geen belasting over afgedragen. Financiële en economische belangen van de Staat
- EBN heeft een 40% aandeel in de Maatschap. Dit betekent dat 40% van het betaalde bedrag in ieder geval terugkomt ten behoeve van de Staat. Of EBN ook een afdracht aan de Staat doet is afhankelijk van haar financiële positie.

TER ADVISERING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Projectdirectie Groningen

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
17 december 2020

Kenmerk
DGKE-PDG / 20319318

Bhm: 20320879

Kopie aan

Bijlage(n)
4

nota

Het overeenkomen van een onderhandelaarsakkoord met Shell en ExxonMobil over de gewijzigde inzet van Norg

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Op woensdagavond 16/12 zijn wij met Shell en ExxonMobil (S/E) tot overeenstemming gekomen over een Akkoord over de gewijzigde inzet van Norg ten behoeve van de versnelde afbouw van de gaswinning. Middels deze nota informeren wij u over de uitkomst van de onderhandelingen en het vervolgproces.

Advies

Wij adviseren u in te stemmen met het onderhandelaarsakkoord dat is overeengekomen met S/E.

Kernpunten

- Partijen zijn het eens over beide overeenkomsten omtrent Norg. Dit zijn: het Norg Akkoord (operationeel) en de Overeenkomst Vergoeding Norg (arbitrage overeenkomst). Hier horen twee bijlagen bij: het verzoek aan GasTerra om de berekeningswijze voor Norg op te stellen en een gezamenlijke arbitrageaanvraag voor de vergoeding voor Norg.
- Eerder hebben we u geïnformeerd over de inhoud van de overeenkomsten. Het laatste openstaande punt was nog de wijze van verrekening van het voorschot (€ 300 miljoen bruto) uit het Interim Akkoord.
- Over het voorschot is afgesproken dat:
 - het voorschot verrekend wordt met de vergoeding van Norg voor het eerste gasjaar 2019/2020. Dit is circa € 86 miljoen. Het resterende bedrag van € 214 miljoen wordt verrekend met eventuele vervolgspraken dan wel eventuele uitkomsten in een mogelijke arbitrage over de afwijking van het basispad;

Ontvangen BBR

- Dit betekent dat voor de gasjaren na 2019/2020 wel jaarlijks een vergoeding wordt betaald voor Norg die niet verrekend wordt met het al betaalde voorschot. De hoogte hiervan wordt vastgesteld via een door een arbitragepanel vastgestelde berekeningswijze. Onderaan deze nota vindt u een overzicht van de vergoeding.
- Als op 31 december 2024 nog geen (volledige) verrekening heeft plaatsgevonden, wordt het restant bedrag van het Voorschot door NAM terugbetaald aan de Staat.
- Om de procespositie van de Staat te beschermen wordt genoemd dat het verrekenen van het voorschot niks afdoet aan het standpunt van de Staat dat er geen vergoeding verschuldigd is voor het herstel van de balans (afgezien van de vergoeding voor Norg).
- De twee maal 1,2 bcm extra reductie van het Groningengas (vanwege het vullen van Norg tot 5,2 bcm) is opgenomen in de vergoeding.
- U kunt de MR op 8 januari mondeling informeren, dit is al afgestemd met AZ. Daarna kan dan ook meteen de Kamer worden geïnformeerd, zodat er mogelijk in januari een vertrouwelijke briefing kan plaatsvinden conform de motie Nijboer (Kamerstuk 35 350, nr. 13). Wij stellen spreekpunten voor de MR en een Kamerbrief op.
- De overeenkomsten omtrent Norg zouden indien de vertrouwelijke briefing snel wordt gepland eind januari getekend kunnen worden.
- De overeenkomsten zijn als bijlage bij deze nota toegevoegd, er wordt nog een laatste spelling- en interpunctiecontrole gedaan op deze versies.

Toelichting

Onderhandelaarsakkoord

- Het laatste discussiepunt dat nog openstond was de wijze waarop het voorschot uit het Interim Akkoord van € 300 miljoen voldaan verrekend mag worden.
- **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**

- Wij hebben u geïnformeerd dat de Landsadvocaat heeft geadviseerd

Procesbelang van de Staat

- Wij hebben Procesbelang van de Staat een tekstvoorstel uitgewerkt dat is opgenomen in de Overeenkomst Vergoeding Norg. Procesbelang van de Staat

Shell en Exxon zijn hiermee akkoord gegaan.

- De afspraak is met Shell en Exxon is nu dat de vergoeding voor Norg voor het gasjaar 2019/2020 wordt verrekend met het voorschot. Het resterende deel van het voorschot wordt verrekend met vervolgspraken dan wel eventuele uitkomsten in een arbitrage over de afwijking van het basispad zoals in de kernpunten toegelicht.
- Het resterende gedeelte van het Voorschot wordt uiterlijk 31 december 2024 terugbetaald aan de Staat, als het dan nog niet verrekend is.

Toelichting vergoeding 1,2 bcm

- U heeft tijdens het gesprek met ^{Persoonsgegevens} (Shell) en ^{Persoonsgegevens} (Exxon) in oktober jl. toegezegd om de 2x 1,2 bcm extra reductie te vergoeden binnen de vergoeding voor de gewijzigde inzet van Norg vanwege de extra vulling van Norg. Deze extra reductie is immers een rechtstreeks effect toe te wijzen aan de gewijzigde inzet van Norg.
- Het openstaande punt was aan welke gasjaren deze extra reductie toegewezen moet worden.
- In eerste instantie was deze 1,2 extra reductie toegerekend aan de vergoeding voor het gasjaar 19/20. Dit blijkt niet in lijn met de wijze waarop GTS het effect heeft berekend voor de andere inzet van Norg.
- GTS had hiertoe twee productieprofielen opgesteld. Een profiel met het vullen van Norg met Groningengas en een profiel met het vullen met pseudo G-gas. Het verschil tussen beide profielen is het effect van een gewijzigde inzet van Norg. Dit is de basis geweest voor het vaststellen van de vergoeding voor de gewijzigde inzet. Zie bijlage.
- Voor het gasjaar 20/21 heeft GTS in januari 2020 een productieniveau geadviseerd van 9,3 bcm waarbij is uitgegaan van een vulgraad van Norg van 4 bcm.
- GasTerra heeft de afgelopen zomer echter meer pseudo G-gas opgeslagen in Norg. Hierdoor is het mogelijk geweest om de winning voor het gasjaar 20/21 te verlagen van 9,3 naar 8,1 bcm, een extra besparing van 1,2 bcm aan Groningengas. Deze verlaging is ook opgenomen in het vaststellingsbesluit. Als Norg gevuld zou zijn met uitsluitend Groningengas was deze extra verlaging niet mogelijk geweest.
- Hieruit volgt dat door de andere inzet van Norg in het gasjaar 20/21 de besparing 2,3 bcm is geworden in plaats van de eerder vastgestelde 1,1 bcm.
- In de komende zomer zal GasTerra Norg wederom extra vullen met 1,2 bcm boven de door GTS veronderstelde 4 bcm. Dit maakt het mogelijk om in het gasjaar 21/22 ook 1,2 bcm extra te besparen op de productie en dit in die lijn voor dat gasjaar te vergoeden.
- Vanaf gasjaar 22/23 zijn geen verdere besparingen mogelijk, omdat voor die jaren de verwachte Groningenproductie al nagenoeg nul is.
- Daarnaast was al overeengekomen om de besparing van 2,0 bcm voor de gasjaren 24/25 tot en met 28/29 evenredig te verdelen over de jaren 19/20 tot en met 23/24. Samenvattend geeft dit het volgende beeld:

volume	19/20	20/21	21/22	22/23	23/24
profiel GTS	0,7	1,1	3,4	1,4	0,9
extra besparing in 20/21 en 21/22		1,2	1,2		
staart	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
profiel mrd m3	1,1	2,7	5,0	1,8	1,3

- Hierdoor is in 19/20 de vergoeding voor de gewijzigde inzet van Norg circa € 86 miljoen en die wordt verrekend nadat deze in de arbitrage Vergoeding Norg is vastgesteld. Het is aan het arbitragepanel om de vergoeding definitief vast te stellen. Het resterende bedrag van circa € 214 miljoen blijft dan openstaan voor vervolgafspraken dan wel een arbitrage over de afwijking basispad. **Procesbelang van de Staat**

Arbitrage afwijking basispad

- In september is geconcludeerd dat we niet tot overeenstemming over de arbitrage over de afwijking van het basispad onder het AoH kunnen komen met Shell en Exxon.
- Shell en Exxon kunnen er alsnog voor kiezen om zonder overeenkomst in arbitrage te gaan. Dat recht hebben ze op grond van het Akkoord op Hoofdlijnen. **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**

- **Financiële en economische belangen van de Staat**

- De bestuurlijke afspraken met de regio maken de versterkingsoperatie overzichtelijker en daardoor wordt het makkelijker om hier afspraken over te maken. **Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie**

- U heeft aangegeven dat een dergelijk scenario de moeite van het verkennen waard is, nadat de afspraken over Norg zijn gefinaliseerd.
- Nadat de overeenkomsten over Norg zijn afgerond is het mogelijk om hiernaar te kijken. In dat geval zou er t.z.t. een nieuw mandaat moeten worden gevraagd aan de MR.
- Het wordt krap om een dergelijk scenario uit te werken voor het verkiezingsreces.

Bijlage 1 - Overzicht vergoeding Norg

- In het Norg Akkoord wordt afgesproken dat de Staat een vergoeding zal betalen aan NAM. Deze vergoeding bestaat uit:
 - a) Het minder gewonnen volume gas door de toename van de afwijking van het basispad van 11,9 mld m³ tegen de inkoopkosten van GasTerra voor het pseudo G-gas,
 - b) De bijbehorende extra kosten van GasTerra ten opzichte van het basispad als gevolg van het wegvallen van flexibiliteit uit Norg UGS,
 - c) De transportkosten voor het ingekochte pseudo G-gas zoals door GTS bij GasTerra in rekening gebracht,
 - d) Gederfde inkomsten door het wegvallen van optimalisatiemogelijkheden als aantoonbaar gevolg van de andere inzet van Norg UGS.
- Er zal een berekeningswijze worden opgedragen aan GasTerra. Vervolgens zal een onafhankelijke derde vaststellen of GasTerra de berekening van het te betalen bedrag heeft gedaan zoals haar is opgedragen. Dit wordt separaat vastgelegd in de arbitrage overeenkomst Vergoeding Norg.
- De hoogte van de vergoeding is vooral afhankelijk van de gasprijzen. Uitgaande van ^{Financiële en economische belangen van de Staat} voor de resterende jaren wordt de totale vergoeding geschat op circa € 1250 miljoen bruto. Hiervan is
 - Circa € 1150 miljoen voor het gas
 - Circa € 100 miljoen voor de overige elementen (transport, flexibiliteit en optimalisatie); dit deel van de vergoeding zal naar huidige inzichten niet veel wijzigen.
- Het is een bruto bedrag en een deel (€86 miljoen) van het voorschot van € 300 miljoen wordt hiermee verrekend. Hoeveel uiteindelijk terugkomt bij de Staat hangt af van de financiële positie van de Maatschap. De Staat krijgt namelijk een deel van de inkomsten uit Groningen via belastingen op de gemaakte winst van NAM. Als NAM geen winst meer maakt dan wordt daar ook geen belasting over afgedragen. ^{Financiële en economische belangen van de Staat}
- EBN heeft een 40% aandeel in de Maatschap. Dit betekent dat 40% van het betaalde bedrag in ieder geval terugkomt ten behoeve van de Staat. Of EBN ook een afdracht aan de Staat doet is afhankelijk van haar financiële positie.

Bijlage 2 - gewijzigde inzet Norg

Op basis van de onderstaande gegevens van GTS is vastgesteld wat de bijdrage is van een andere inzet van Norg aan het verminderen van de Groningenproductie. Hierbij wordt met 2020 bedoeld het gasjaar 2019/2020.

	Norg		Verschil
	Pseudo-G	Gron-gas	
2020	11,8	12,5	0,7
2021	9,1	10,2	1,1
2022	3,1	6,5	3,4
2023	0,1	1,5	1,4
2024	0,1	1,0	0,9
2025	0,0	0,7	0,7
2026	0,0	0,5	0,5
2027	0,0	0,4	0,4
2028	0,0	0,3	0,3
2029	0,0	0,2	0,2
2030	0,0	0,0	0,0
		Totaal	9,5

TER ONDERTEKENING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan
de Minister van Economische Zaken en Klimaat

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Projectdirectie Groningen

Auteur
Persoonsgegevens

Datum
19 januari 2021

Kenmerk
DGKE-PDG / 21017561

Bhm: 21023971

Kopie aan
Persoonsgegevens

nota

Nota onderhandelaarsakkoord Norg en informeren
Kamer

Bijlage(n)
1

Parafenroute

DG K&E

Persoonsgegevens

Aanleiding

Op 16 december 2020 is met Shell en ExxonMobil (S/E) tot een onderhandelaarsakkoord gekomen over de gewijzigde inzet van gasberging Norg t.b.v. de versnelde afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld. Aan de Kamer is toegezegd dat zij vertrouwelijk geïnformeerd wordt voordat de overeenkomsten (Norg Akkoord en Overeenkomst Vergoeding Norg) getekend kunnen worden. Met deze nota informeren wij u over de uitkomst van de onderhandelingen en het vervolgproces.

Advies

U kunt bijgevoegde Kamerbrief ondertekenen.

Kernpunten

- De gasopslag Norg is eigendom van NAM. Door deze opslag op een andere manier in te zetten dan NAM in het verleden deed, is het mogelijk om de gaswinning uit het Groningenveld nog sneller te beëindigen.
- In het Norg Akkoord wordt daarom vastgelegd dat de gasopslag Norg tot 30 september 2027 gewijzigd wordt ingezet met als doel het verminderen van het Groningenvolume. Hierdoor kan vanaf medio 2022 de gaswinning naar nul in een wat temperatuur betreft gemiddeld jaar. Dit is 8 jaar eerder dan verwacht toen het besluit de gaswinning volledig te beëindigen in 2018 door het kabinet werd genomen.
- Aan deze gewijzigde inzet van Norg zijn kosten verbonden voor NAM. Feitelijk neemt de overheid hier een dienst af. In de Overeenkomst Vergoeding Norg is daarom afgesproken dat de Staat deze kosten vergoedt en dat de precieze hoogte van de kosten wordt vastgesteld door een onafhankelijk arbitragepanel.
- In de MR van vrijdag 15 januari jl. is een mondelinge toelichting gegeven op het onderhandelaarsakkoord.

Ontvangen BBR

- Conform de aangenomen motie van Kamerlid Nijboer moet eerst de Kamer geïnformeerd worden over het onderhandelaarsakkoord, voordat de overeenkomsten getekend kunnen worden. In bijgevoegde Kamerbrief wordt de Kamer daarom een vertrouwelijke briefing aangeboden.
- In het kader van het verlagen van de winning uit het Groningenveld is het van belang dat de briefing op korte termijn plaatsvindt, nog voor het verkiezingsreces. Zodra de briefing heeft plaatsgevonden kunnen namelijk de overeenkomsten met Shell, Exxon en de NAM getekend worden.

Toelichting

Geschiedenis onderhandelingen

- Op 29 maart 2018 heeft het kabinet besloten de gaswinning in Groningen uit het Groningenveld op zo kort mogelijke termijn volledig te beëindigen.
- Daarom is in juni 2018 een Akkoord op Hoofdlijnen (AoH) gesloten met S/E. Hierin zijn afspraken gemaakt over de afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld en het op afstand zetten van NAM bij het afhandelen van de schade als gevolg van de aardbevingen en de versterking van huizen in het aardbevingsgebied.
- In het AoH was ook een aanneme gedaan voor de snelheid waarmee de winning uit Groningenveld afgebouwd kon worden met behoud van leveringszekerheid, het zogenoemde 'basispad'. Voor elk jaar is er een geschat winningsniveau opgenomen.
- Na de aardbeving bij Westerwijtwerd op 22 mei 2019 heeft Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) geadviseerd de gaswinning al in het gasjaar 2019/2020 naar 12 bcm te verlagen. Dit was lager dan voorzien in het basispad.
- Gasunie Transport Services (GTS; netbeheerder landelijk gastransportnet, heeft wettelijke taken op het gebied van leveringszekerheid) heeft toen een aantal aanvullende maatregelen geadviseerd om dit mogelijk te maken. Belangrijkste maatregel was het anders inzetten van de gasberging Norg. Voor deze maatregelen was de medewerking van S/E noodzakelijk.

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Er is in de zomer van 2019 onderhandeld met S/E om de medewerking van S/E te krijgen voor de door GTS geadviseerde maatregelen.
- Het bleek in 2019 niet mogelijk om een algeheel akkoord te sluiten waarbij ook de afwijking van het basispad werd betrokken. Er is daarom een Interim Akkoord gesloten, waarbij de gasopslag Norg voor het gasjaar 2019/2020 gewijzigd zou worden ingezet. Voor de gewijzigde inzet van Norg en het herstel van de balans werd een voorschot betaald van € 300 miljoen bruto (€ 90 miljoen netto). Dit zou verrekend worden bij het

sluiten van een Addendum, waarin definitieve afspraken zouden worden gemaakt.

- Dit zou omvatten:
 - Finale afspraken over het sluiten van het Groningenveld met behoud van leveringszekerheid.
 - Permanent gewijzigde inzet van Norg voor zo snel mogelijke afbouw v.d. gaswinning.
 - Passende zekerheden van Shell en Exxon voor NAM voor de kosten die NAM maakt na einde winning.
 - Bezien van de balans van het gehele pakket aan maatregelen.
- Hier is het afgelopen jaar over onderhandeld, waarbij het de bedoeling was om uiteindelijk tot twee arbitrageovereenkomsten te komen:
 1. Over de vergoeding voor de gewijzigde, meerjarige inzet van Norg.
 2. Over de afwijking basispad van het AoH in het kader van het herstel van de balans van het gehele pakket aan maatregelen.

Gewijzigde inzet Norg

- Gewijzigde inzet van Norg houdt in dat er in deze berging geen laagcalorisch Groningengas meer wordt opgeslagen maar 'pseudo-Groningengas'. Dit is hoogcalorisch gas dat is omgezet naar laagcalorisch gas. Alle huishoudens in Nederland zijn op laagcalorisch gas aangesloten.
- Voor de gewijzigde inzet van Norg zijn twee overeenkomsten uitgewerkt.
- In het 'Norg Akkoord' staan de operationele afspraken over de gewijzigde inzet van Norg. Ook de inzet van gasopslag Alkmaar is hierin opgenomen.
- In de Overeenkomst Vergoeding Norg worden de afspraken over het proces m.b.t. de vaststelling van (de hoogte van) de vergoeding opgenomen.
- Beide overeenkomsten worden getekend door de minister EZK, Shell, ExxonMobil en NAM (NAM is eigenaar van de berging, Shell en Exxon zijn aandeelhouders van NAM).

Vergoeding Norg

- De vergoeding voor Norg bestaat uit:
 - a) Extra inkoopkosten van GasTerra voor het pseudo-Groningengas dat opgeslagen wordt in de gasopslag Norg.
 - b) Kosten als gevolg van wegvallen flexibiliteit.
 - c) Transportkosten van het gas.
 - d) Optimalisatiekosten omdat er minder gas kan worden opgeslagen.
- Er zal een berekeningswijze voor de kosten worden gevraagd aan GasTerra (verkoopkantoor van het Groningengas, vult de opslag Norg). Vervolgens zal een arbitragepanel, bestaande uit 1 arbiter en 1 secretaris, vaststellen of GasTerra de berekening van het te betalen bedrag heeft gedaan zoals haar is verzocht.
- De vergoeding wordt betaald aan NAM ten behoeve van de Maatschap Groningen. GasTerra handelt namelijk voor rekening en risico van de Maatschap. De Maatschap bestaat uit NAM (60%) en EBN (40%). De Staat is 100% aandeelhouder van EBN.
- De Landsadvocaat heeft geadviseerd **Procesbelang van de Staat**

- De hoogte van de vergoeding is vooral afhankelijk van de gasprijzen. Uitgaande van een ^{Financiële en economische belang} voor de resterende jaren wordt de totale vergoeding geschat op circa € 1250 miljoen bruto (circa € 375 netto). Hiervan is
 - Circa € 1150 miljoen voor het gas
 - Circa € 100 miljoen voor de overige elementen (transport, flexibiliteit en optimalisatie); dit deel van de vergoeding zal naar huidige inzichten niet veel wijzigen.
- Het is een brutobedrag, waarbij een aanzienlijk deel van het totaal bedrag terugkomt bij de Staat via heffingen, belastingen en EBN.
- Een deel (€ 86 miljoen) van het voorschot uit het Interim Akkoord van € 300 miljoen wordt met het totaal bedrag verrekend. Het andere deel van het voorschot wordt verrekend bij het maken van definitieve afspraken dan wel een mogelijke arbitrage over het herstel van de balans.

Arbitrage afwijking basispad

- Het eerder sluiten van het Groningenveld zorgt voor minder inkomsten voor NAM dan voorzien in het AoH uit 2018.
- Het was de bedoeling om naast het Norg akkoord een arbitrageovereenkomst te sluiten over een eventuele vergoeding voor de afwijking van het basispad.
- In september 2020 is echter geconcludeerd dat we niet tot overeenstemming over de arbitrage over de afwijking van het basispad onder het AoH kunnen komen met Shell en Exxon.
- Financiële en economische belangen van de Staat
- Shell en Exxon kunnen er alsnog voor kiezen om zonder overeenkomst in arbitrage te gaan. Dat recht hebben ze op grond van het AoH.

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Er is destijds aangegeven dat een dergelijk scenario de moeite van het verkennen waard is, nadat de afspraken over Norg zijn gefinaliseerd.
- Nadat de overeenkomsten over Norg zijn afgerond is het mogelijk om hiernaar te kijken. Dit zou moeten worden meegenomen bij de formatie van een nieuw kabinet.

TER BESPREKING

Dep. VERTROUWELIJK
Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Projectdirectie Groningen

Auteur
Persoonsgegevens

Bedrijfsgevoelige infor

Datum
17 februari 2021

Kenmerk
DGKE-PDG / 21046501

BHM 21048228

Kopie aan
Persoonsgegevens

Bijlage(n)
5

nota

Nota ondertekening Norg Akkoord en versturen
Kamerbrief

Parafenroute

DGKE

Persoonsgegevens

Aanleiding

Op 11 februari heeft de vertrouwelijke briefing over het onderhandelaarsakkoord Norg in de Tweede Kamer plaatsgevonden. Bijgevoegd zijn de overeenkomsten omtrent Norg. Middels bijgevoegde Kamerbrief wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over het tekenen van de overeenkomsten.

Advies

Graag bespreken we de brief met u tijdens de Staf Groningen en Ondergrond van 1 maart.

Kernpunten

- De overeenkomsten waren op 16 december jl. gereed. Het ondertekenen van de overeenkomsten kon pas plaatsvinden na afloop van een vertrouwelijke briefing in de Tweede Kamer.
- Deze briefing heeft inmiddels plaatsgevonden. Dit betekent dat de overeenkomsten getekend kunnen worden.
- Het gaat hierbij om:
 - Het Norg Akkoord: dit bevat de operationele afspraken over de gewijzigde inzet van Norg.
 - De Overeenkomst Vergoeding Norg: bevat de afspraken omtrent de arbitrage over de hoogte van de vergoeding
 - De instructie aan GasTerra: bevat een verzoek aan GasTerra om de berekeningswijze per kostenelement op te stellen voor de arbitrage vergoeding Norg.
- De gezamenlijke arbitrageaanvraag met Shell en ExxonMobil is een van de bijlages bij de overeenkomsten. Deze wordt echter nog niet ondertekend. Dit kan pas nadat GasTerra haar instructie heeft uitgevoerd en de berekeningen voor arbitrage heeft aangeleverd.
- Wij hebben met Shell en Exxon de te lakken passages afgestemd:

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

Ontvangen BBR

Vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie

- Het Norg Akkoord en de Overeenkomst Vergoeding Norg worden verder volledig gepubliceerd.
- De instructie aan GasTerra bevat in zijn totaliteit bedrijfsgevoelige informatie. De instructie zal daarom niet openbaar worden gemaakt.
- Ook zal de gezamenlijke arbitrageaanvraag niet gepubliceerd worden omdat dit een processtuk betreft.
- De Kamerbrief gaat in op het ondertekenen van de overeenkomsten en licht nogmaals de inhoud van de overeenkomsten toe. Hierbij wordt ook aangegeven dat de Kamer bij volgende stappen in het proces geïnformeerd zal worden. Graag bespreken we de brief met u.